

Prop. 104 S (2012-2013)

Proposišuvdna Stuoradiggái (mearrádusárvalus Stuoradiggái)

Boazodoallošiehtadus 2013/2014, ja rievdadusat stáhtabušehtii 2013 earret eará.

Sisdoallu

1	Boazodoallošiehtadus 2013/2014.....	6
1.1	Álggahus.....	6
1.2	Sámedikki cealkámušat.....	6
1.3	Šiehtadallamat 2013.....	7
2	Politiikkaš láidestusat.....	12
2.1	Vuoddu šiehtadallamiidda.....	12
2.2	Boazodoallopolitihka ulbmilat.....	12
2.3	Boazodoallopolitihkalaš váikkuhangaskaoamit.....	14
3	Čilgehus ealáhusa ekonomalaš ovdáneami birra.....	16
3.1	Boazodoalu oppalašrehketdoallu.....	16
3.2	Jagi 2011 oppalašrehketdoallu boazodoalloguovlluid mielde....	19
3.3	Siidaosiid ekonomiija.....	23
4	Guovddáš hástalusat ja doaimmat.....	26
4.1	Álggahus.....	26
4.2	2007 boazodoallolága čuovvoleapmi.....	27
4.2.1	Alimus mearriduvvon boazologu čuovvoleapmi.....	27
4.3	Vejolašvuodát loktet tietnasa Sis-Finnmárkkus unnit boazologuin	31
4.4	Márkandilli.....	33
4.4.1	Álggahus.....	33
4.4.2	Bohccobierggu njuovvan- ja vuovdindilli.....	33
4.4.3	Regulerenvuorkká čuovvoleapmi.....	34
4.5	Boazoprográmma.....	35
4.6	Boazodoalu eatnamiid sihkkarastin.....	37
4.7	Boazovaháгат boraspiriid geažil.....	39
4.8	Norgga-Suoma konvenšuvdna boazoáidehukseamiid ee. birra	40
4.9	Rádjerasttideaddji boazodoallu Norgga ja Ruoŧa gaska.....	41

5 Láhčit dili bohccobierggu njuovvamii ja vuovdimii – Geavahit jagi 2012	
geavatkeahtes ruđa kapihttalís 1151 poasta 75.....	43
5.1 Našunála klassifiserenvuogádaga ásaheapmi bohccobirgui.....	43
5.2 Raporterenvuogádaga ásaheapmi mii sihkkarastá dađistaga raporterema njuovahat- ja reidenfitnodagain.....	44
5.3 Nannet Bohccobierggu márkanlávdegotti plánejuvvon ánggirdeami čakčat 2013...45	
5.4 Infrastruktuvrra doaimmat mat láchčēt dili dasa ahte eanet bohccot njuovvjit.....	45
6 Čilgehus Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 birra.....	45
6.1 Ekonomalaš rámma ja áigodat.....	45
6.2 Hattit.....	45
6.3 Ovddidan- ja investerendoaibmabijut.....	46
6.3.1 Ekonomalaš rámma.....	46
6.3.2 Nissonolbmuide guoski doaibmabijut.....	46
6.3.3 Dutkan ja ovdánahttin.....	46
6.3.4 Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideapmái/STN.....	47
6.3.5 Riidoeasttadeaddji doaibmabijut.....	47
6.3.6 Boazoprográmma.....	47
6.3.7 Fágareiveortnet.....	48
6.3.8 Márkandoaimmat.....	48
6.3.9 Bohccuid suvdin.....	49
6.3.10 Oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusat.....	49
6.3.11 Protect Sápmi.....	49
6.3.12 Boazologu heiveheapmi.....	50
6.3.13 Eará ortnegat maid BOF hálddaša.....	50
6.4 Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoarjagat.....	50
6.4.1 Oppalaš doarjjaeavttut.....	51

6.4.2 Orohatdoarjja.....	51
6.4.3 Doarjja siidaosiide ja boazoserviide.....	51
6.4.4 Fievrrredandoarjja.....	52
6.5 Čálgoortnegat.....	52
6.6 Organisašuvdnadoarjja.....	53
6.7 Sisafievrredanortnegat.....	53
6.8 Njuolggadusat.....	53
7 Rievdadusat stáhtabušehtii 2013.....	54
Mearrádusárvalus Boazodoallošiehtadussii 2013/2014, ja rievdadusat stáhtabušehtii 2013 earret eará.....	55
Mildosat	
1 Boazodoallošiehtadus suoidnemánu 1.beaivvis 2013 – geassemánu 30.beaivái 2014..	56
2 Boazodoallošiehtadusa 2013 loahppaprotokolla.....	61
3 Tabeallamildosat.....	68

Prop. 104 S

(2012-2013)

Proposišuvdna Stuoradiggái (mearrádusárvalus Stuoradiggái)

Boazodoallošiehtadus 2013/2014, ja rievdadusat stáhtabušehttii 2013 earret eará.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta árvalus njukčamánu 22.b.2013,

dohkkehuvvon stáhtaráđis seamma beaiivi.

(Ráđđehus Stoltenberg II)

1 Boazodoallošiehtadus 2013/2014

1.1 Álggahus

Ráđđehus ovddida dál proposišuvnna Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 birra, ja árvala rievdadit stáhtabušehta 2013 juolludemiid earret eará. Stuoradiggi dohkkehii geassemánu 1.b.1993 *Boazodoalu váldošiehtadusa* (St.prop. no. 66 (1992-93), ja attii Eanandoallo- ja biebmodepartementii (EBD) váldi šiehtadallat Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin (NBR) jahkásaš šiehtadusa boazodoalloaláhussii.

Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 šiehtadallamat vuolggahuvvojedje odđajagimánu 9.b.2013. Šiehtadusbealit gávnadedje loahppašiehtadallančoahkkimii guovvamánu 20.b.2013 gos odđa šiehtadus sohppojuvvui. Šiehtadus gusto áigodahkii suoidnemánu 1.beivvi rájes 2013 – geassemánu 30.beivvi rádjai 2014.

Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 rámma lea 109,5 miljovna kruvnnu. Dat lea 5,0 miljovna kruvnnu eanet go dálá áigodaga boazodoallošiehtadus.

Šiehtadusmearrádusat mat gusket stáhtabušehta juolludemiide čuvvot kaleandarjagi. Dat mearkaša ahte dán jagi šiehtaduvvon ekonomalaš rámma ja juolludusat gustojit bušehttajahká 2014. Juolludusat heivehuvvojit stáhtabušehttii dábálaš lági mielde Prop. 1 S (2013-2014) bokte Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta várás. Almmatge ovddiduvvo proposišuvdna boazodoallošiehtadusa birra nugo ovdalge giđđasešuvnna gieđahallamii. Eaktuduvvo ahte Stuoradiggi proposišuvnna gieđahallamisttis addá Eanandoallo- ja biebmodepartementii váldi álggahit doaimbajuid šiehttojuvvon boazodoallošiehtadusa ektui, mat gusket jagi 2014 juolludusaide.

1.2 Sámedikki cealkámušat

Jahkásaš boazodoallošiehtadallamiin lea Sámedikkis dárkojeaddjisadji ja čuovvu šiehtadallamiid. Dat mearkaša dange, ahte Sámedikki ovddasteaddji čuovvu stáhta siskkáldas šiehtadallančoahkkimiid. Dasto addá Boazodoalu váldošiehtadusa § 4 Sámediggái vejolašvuoda buktit cealkámuša boazodoallošiehtadusa birra ovdalge Stuorradiggi gieđahallá jahkásaš Stuorradiggeproposišuvnna boazodoallošiehtadusa birra. Sámediggi gieđahallá iežas dievasčoahkkimis čakčat áššiid mat čatnasit boazodoallošiehtadallamiidda. Ovdal go Stáhta ovddida iežas fáraldaga, de dollojuvvo čoahkin politihkalaš njunnošiiguin EBD ja Sámedikki gaskka. Dán čoahkkimis čielggada Sámediggi iežas árvalusaid. Šiehtadallamiid ovdal doallá Sámediggi čoahkkima NBR:n. Dasto lea Sámedikkis vejolašvuolta buktit cealkámušaid sohppojuvvon šiehtadusa birra miessemánu/geassemánu ráđđečoahkkimis.

Sámediggi gieđahalai ja buvttii iežas cealkámušaid jagi 2013/2014 Boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiidda skábmamánu 2012, ja čoahkkin Sámedikki ja EBD gaska dollojuvvui juovlamánu 17.b.2012.

Sámediggi ovddidii iežas árvalusa jagi 2013/2014 Boazodoallošiehtadussii mii guoskkai čuovvovaš surggiide:

- Ceavzilis boazodoallu
- Boazodoalu eatnamat
- Boazologuheiveheapmi
- Šiehtadusa váikkuhangaskaoapmeortnegat
- Boraspiret
- Divadat boazodoalus
- Bargiid háhkamat
- Dearvvašvuohta
- Dásseárvu
- Gávpemárkandoaibma
- Boazoprográmma

1.3 Šiehtadallamat 2013

Boazodoallošiehtadusa šiehtadallamat čađahuvvojit doaibmi boazodoallopolitihkalaš ulbmiliid ja njuolggadusaid vuodul mat leat válđojuvvon mielde St.dieđ. no 28 (1991-1992), Ceavzilis boazodoallu ja Dieđ. St.9 (2011-2012) Buresbohtin beavdái, ja maid Stuoradiggi lea meannudan, gč. Árvl. S. Nr. 167 (1991-1992) ja Árvl. 234 S. (2011-2012). Dasto leat šiehtadallamat vuodđuduvvon Stuoradikki manjimuš jagiid boazodoallošiehtadusaid ja bušehttaproposišuvnnaid meannudemiide, ja dan dili ektui mii dál lea ealáhusas.

Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 šiehtadallamat álggahuvvojedje ođđajagimánu 9.b.2013 Álttás dalle go NBR geigii gáibádusas Stáhtii. Gáibádusa ekonomalaš rámma leai 139,2 miljovna kruvnnu, ja lassáneapmi leai 35,2 miljovna kruvnnu dálá šiehtadusa ektui mii lea 104,5 miljovna kruvnnu.

NBR gáibidii lasihit juolludemiid Boazodoallo ovddidanfondii (BOF) 15,9 miljovna kruvnnuin, njuolggodoarjagiidda 18,6 miljovna kruvnnuin, ja vel lasihit organisašuvdnadoarjaga 0,7 miljovna kruvnnuin.

BOF gáibidii várret 8,0 miljovna kruvnnu joatkit Boazoprográmma. Dasa mii guoská riidduideastadeaddji doaibmabijuide, de gáibiduvvui lasihit 0,25 miljovna kruvnnu 1,7 miljovna kruvnnui. Dasto gáibidii NBR ee. vuoruhit 5,0 miljovna kruvnnu márkandoaimmaide, 3,0 miljovna kruvnnu ruhtadit oasi guovtti prošehtii mas NBR lea mielde, ja doaibmabijuide vai buolvaid gaska sirdimat šaddet njuovžilat boazodoalus.

Earret muhtun unnit rievdadusaid, de árvaluvvui joatkit daid eará ortnegiid maid BOF hálddaša.

Smávit rievdadusaiguin ja mearkkašahtti doarjjalassánemiiguin árvaluvvo joatkit gollounnideaddjidoarjagiid ja njuolggodoarjagiid.

Organisašuvdnadoarjja árvaluvvui lasihuvvot dan sivas go golut leat lassánan ráđđádallamiid geažil, ja mátkegolut leat lassánan.

NBR ovddidii maid mánga gáibádusa mat formálalaččat eai gula šiehtadallamiidda. Dat ledje omd. boraspirepolitihkalaš guoski áššit, vearut ja divadat boazodoalus, boazodoalu eatnamiid sihkarastin, ja ruhtajuolludeamet daidda orohagaide mat eai beasa johtit dálveorohahkii Ruota bealde, dan sivas go ođđa Norgga-Ruota boazodoallokonvenšuvdna ii leat vel doaibmagoahtán.

Go guoská prosessii ahte heivehit boazologu guohtumiid ektui, gáibidii NBR ahte vejolaš doaibmabijut galget ruhtaduvvot boazodoallošiehtadusa olggobealde.

Ođđajagimánu 18.b. oaččui Stáhta šiehtadallanlávdegoddi lassigáibádusa NBR:s. Dat leai ásahit sierra doarjaga siidaosiide Oarje-Finnmárkku boazodoalloguovllus ja Kárášjogas. Konkrehtalaččat gáibiduvvui 25 kruvnnu juohke biergokilo ovddas maid vuovdá, ja 50 000 kruvnnu vuodđodoarjaga. Doarjja galgai boahtit buvttadanvuoittu ja miessenjuovvandoarjaga sadjái.

Stáhta ovddidii iežas fálddaga guovvamánu 5.b.2013. Fálddaga ekonomalaš rámma Boazodoallošiehtadussii 2013/2014 leai 106,0 miljovna kruvnnu. Dat lea 1,5 miljovna kruvnnu eanet go dálá áigodaga boazodoallošiehtadus. Fálddagas čujuhuvvui dasa ahte doallonjuolggadusaid čuovvoleapmi gáibida dárbbu lasihit njuovvanbohccuid logu. Dáinna vuolggasajiin čujuhuvvui ahte leai erenoamáš dehálaš vuoruhit doaibmabijuid mat mielddisbuktet eambbo njuovvamiid ja gálvojođu bohccobierggus, ja ahte váikkuhangaskaoamet ovttahttojuvvojit nu ahte beaktileamos lági mielde juksat mearriduvvon ulbmiliid. Go fálddat láchá dili movttiidahttit boazodoalu márkan vástevaš buvttadeapmái ja árvoháhkamii, de fálddat lea erenoamážit ásahuvvon boazodolliid várás gain boazodoallu lea váldodoaibman.

Fálddagas čilgejuvvojedje Stáhta vuoruhansuorggit 2013/2014 Boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid oktavuodas. Deattuhuvvui ahte dohkkehuvvon doallonjuolggadusat galget leat vuodđun boahteáiggi resursahálddašeamis, ja ahte boazodoalloga mearrádusat maid geavahuvvojit daid vuodul. Guovddáš váikkuhangaskaoapmi lea geavahit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid movttiidahttit čuovvolit dohkkehuvvon doallonjuolggadusaid, ja čuovvolit erenoamáš daid siiddaid gos boazolohku lea bajábealde mearriduvvon boazologu. Dán oktavuodas čujuhuvvui ahte boahte boazodoallošiehtadusa oktavuodas lea mávssolaš lasihit njuovvamiid orohagaid dohkkehuvvon doallonjuolggadusaid čađaheami bokte. Dasto

ahte dat leat Stuoradikki láidestusaid mielde mat dahkkojuvvojedje go Stuoradiggi meannudii Riikarevišuvnna raportta ceavzilis boazodoalu birra.

Fálaldagas deattuhuvvui ahte guokte maŋimuš jagi lea njuovvojuvvon olu unnit go ovddit jagiid. Jagi 2011 njuovvojuvvojedje 67 200 bohcco, ja 2012 gaskaboddosaš logut čájehit njuovvanlogu mii lea 63 200 bohcco. Go buohtastahtta njuovvanloguin buoremus jagiin 2010, de ledje 80 200 bohcco njuovvon dohkkehuvvon njuovahagain. Seammás lea bohccobiergomárkan leamaš buorre čakčat ja dálvit. Muhtun guovlluin eai leat boazodoallit beroštan geavahit njuovvanvejolašvuodaid. Bohccobiergofitnodagat leat dattetge beassan fievrridit bierggu lágidanšiehtadusaid mielde go sii leat viežžan bierggu regulerenvuorkkás mii ásahuvvui njuovvanáigodaga 2010/2011. Dál lea regulerenvuorká guorranan.

Dasto deattuhuvvui ahte váilevaš njuovvamat dagahit stuora hástalusaid boazologuheiveheapmái. Dasa lassin mielddisbuktet unnán njuovvamat ahte bohccobiergofitnodagat sáhttet massigoahtit iežaset lágidanšiehtadusaid. Go bohccobiergosuorgi ii leat šat lágidandoaimmalaš, de fitnodagat masset luohttevašvuodu, maid sii maŋimuš guokte - golbma jagi leat háhkan ja ovddidan. Jos sii galget fas ođđasit háhkat gávpemárkana bohccobirgui ja luohtehahttivuoda, de jáhkkimis njiedjá buvttadeaddjihaddi. Jos buvttadeaddjihaddi fas njiedjá, de boazoeaiggádat njuvvet ain unnit, daid váikkuhusaiguin maid dat mielddisbuktá.

Boazolohku lea dál muhtun orohagain dan dásis ahte dat ii leat ekonomalaš guoddevaš. Golut leat olu badjelis go buvttadansisaboadut. Boazologugeahpedemiin losošedje bohccot. Losit deaddu addá buoret bierggu, ja nu maddái buoret biergohatti. Heivehuvvon boazolohku addá vuodu ekonomalaš guoddevaš boazodollui.

Go doallonjuolggadusaid čuovvoleapmi gáibida lasihit njuovvamiid, de lea dehálaš ahte váikkuhangaskaoamit ovttahttojuvvojit nu ahte beaktileamos lági mielde juksá mearriduvvon ulbmiliid.

Fálaldaga ovddidettiin almmuhuvvui NBR:i ahte doaibmabijuid ruhtadeapmi orohagaide geat eai sáhte geavahit dálveguhtumiid Ruota bealde danne go Norgga-Ruota boazodoallokonvenšuvdna ii doaimma, čovdojuvvo Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 olggobealde. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta almmuhii ahte sihkkarastin dihtii doaibmavuodu dáidda orohagaide maddái dálvit 2012/2013 de árvaluvvo sirdit 1,6 miljovna kruvnnu kapihtal 1147 poasttas 71 kapihtal 1151 postii 51 ja geavahit daid biebmandoaimmaide ja eará dárbbášlaš doaimmaide jagi 2013.

Dasa lassin almmuhuvvui NBR:i ahte jagi 2012 rehketoallologut čájehit ahte ođđajagimánu 1.b.2013 lea kapihtal 1151 poasttas 75 unnit golaheapmi sullii 13,7 miljovna kruvnnu. Dainna eavttuin ahte unnit golahuvvon ruhta sirdojuvvo jahkái 2013, ja ahte unnit golahuvvon ruhta dohkkehuvvo sirdit poasttas 75 postii 51, almmuhuvvui fálaldaga oktavuodas ahte stáhta háliida geavahit dáid ruđaid vuoruhit doaibmabijuid mat mielddisbuktet ahte eambo bohccot njuovvojuvvojit ja eanet bohccobiergu vuvdojuvvo.

Viidáset ahte vuoruhuvvon doaibmabijuid ferte geahččat ovttas daid vuoruhemiiguin ja ulbmiliin maid stáhta fállá Boazodoallošiehtadusas 2013/2014. Čuovvovaš doaibmabijut árvaluvvojedje:

- Bohccobirgui ásaht našunála klassifiserenvuogádaga
- Ásaht raporterenvuogádaga mii sihkkarastá dađistaga raporteremiid njuovahat- ja reidenfitnodagain
- Nannet Bohccobierggu márkánlávdegotti plánejuvvon ánggirdemiid 2013 čavčča
- Infrastruktuvrra doaimmat mat láchčēt dili dasa ahte eanet bohccot njuovvojit

Maŋŋil go gáibádusat ja fálaldagat ledje almmuhuvvon, de čađahuvvojedje guokte šiehtadallančoahkkima.

Šiehtadallamat loahpahuvojedje guovvamánu 20.b.2013. Šiehtadusa boadusin leat ekonomalaš doaibmabijut boazodoalloaláhussii oktiibuot 109,5 miljovna kruvnnu ovddas. Dat lea 5,0 miljovna kruvnnu eanet go dálá šiehtadusas.

Doallonjuolggadusaid čuovvoleapmi gáibida njuovvat eambo bohccuid. Dainna vuolggasajiin leat šiehtadusbealit oaidnán dehálažžan ahte Boazodoallošiehtadus 2013-2014 erenoamážit vuoruha doaibmabijuid mat mielddisbuktet eanet njuovvamiid ja gálvojođu bohccobierggus.

Dán barggus lea hui dehálaš ahte váikkuhangaskaoamit boazodoallošiehtadusa bokte ovttastahttojuvvojit nu ahte beaktileamos lági mielde juksat mearriduvvon ulbmiliid. Boazodoallošiehtadus 2013-2014 dahká aiddo dan go dat láchčá dili dasa ahte olahit boazodoallopolitihkalaš ulbmiliid buot lađđasiin. Boazodoalu infrastruktuvra nannejuvvo. Boazodoallit movttiidahttojuvvojit njuovvat eambo go buvttadandoarjja oažžu sierra lasáhusa. Oktasaš klassifiserenvuogádat galgá ásahtuvot bohccobierggu várás. Seammás galgá maid ásahtuvot ođđa raporterenvuogádat mii sihkkarastá dađistaga raporteremiid njuovahagain ja viidáset reidenfitnodagain. Rivttes rapoteren lea Márkanlávdegotti bargui mearrideaddjin. Dasa lassin lea Bohccobierggu márkánlávdegotti bušehtta lasihuvvon vai lea vejolaš buoridit dili boahte čavčča jođihanáŋgirdemiide. Maiddái galgá boazodoalu infrastruktuvra buoriduvvot dasa mii guoská njuovvanbohccuide.

Earret buvttadandoarjagiid sierra lasáhusa, de jotkojuvvojit eanaš njuolggodoarjagat. Doarjagat lea láchččojuvvon dainna lágiin vai sáhtá lasihit bohccobierggu njuovvama ja vuovdima, seammás go dat addá boazodoallái buoret vejolašvuoda ovddasguvlui plánēt.

Fievrridandoarjja rievdaduvvo vai ealli bohccuid sáhtá fievrridit njuovahahkii daid siiddain gos leat eanet go 100 km lagamus dohkkehuvvon njuovahahkii. Dát rievdadus láchčá dili eanet njuovvamiidda ovdal johtima čakča- ja dálveguohtuneatnamiidda.

Boazologu heivehanbarggus lea doaimmain okta dat ahte ahkemearri vuoliduvvo ohcat árrapenšuvvna 62 jagis 57 jahkái. Lassin rahppojuvvo maid vejolašvuolta fállat árrapenšuvvna dan áigodahkii goas addo šihttojuvvon penšuvdna.

Boazoprográmma jotkojuvvo. Boazoprográmma galgá earenoamážit láhčit dili ásahuvvon bohccobiergofitnodagaid viidáset ovddideapmái. Seammás siskkilda prográmma maiddáí boazoealáhusa mátkeealáhusvuđot ealáhusovddideami ja ovttasbargodoaimmaid gaskal boazodoalu ja reidenfitnodagaid.

Dán šiehtadusa vuodul biddjojuvvo ealáhussii eanet fuomášupmi, ja boazodoallu hálddašuvvo ealáhussan. Go šiehtadus láhčá dili buot lađđasiin árvogollosis ahte eanet njuovvat ja vuovdit bohccobierggu, de addojuvvo vuodđu joatkevaš positiiva ovdáneapmái, ja eanet sisaboađuid juohke boazoeaiggádii. Seammás doarju ja joatká dát šiehtadus daid nuppástuhttindoaimmaid mat manjimuš jagiid leat čađahuvvon ahte heivehit doaibmabijuid sidjiide geain boazodoallu lea váldoealáhussan.

Dán šiehtadusa lassin čujuhuvvo loahppaprotokollii gos bohtá ovdan ahte várrejuvvo 2,5 miljovna kruvnu kapihttalis 1147 ruhtadit radioaktiiva bohccobierggu goluid 2013:s. Lea maid ovttaoaivilvuhta dasa ahte rádíoaktivitehtadoaibmabijuid njuolggadusat 2013/2014 njuovvanáigodahkii mearriduvvo seamma bargovugiid mielde go boazodoallošiehtadusa njuolggadusat.

Proposišuvnna mielddusin čuovvu Boazodoallošiehtadus 2013/2014 , šiehtadusa loahppaprotokolla ja bajilgovva das movt šiehtadusruđat leat juogaduvvon.

2 Politihkalaš láidestusat

Boazodoallu lea unna ealáhusaš riikkalaš mihtus, muhto sihke sámi ja báikkálaš oktavuodas das lea stuorra árvu – ekonomalaččat, bargosajiid dáfus ja kultuvrralaččat. Boazodoallu lea álo adnojuvvon áibbas erenomáš sámi ealáhussan ja dohkkehuvvon danin. Boazodoallu lea danne dehálaš oassi sámi kultuvrra ávnnaslaš vuodus.

Riikkalaš geatnegasvuodaid vuodul, mat vulget Vuodđolágas, ja geatnegasvuodaid vuodul mat leat álbmotrievtti njuolggadusain mat gieđahallet álgoálbmogiid ja unnitloguid, de boazodoallopolitihka adnojuvvo dábálaš sáme- ja servodatpolitihka oassin. Boazodoallopolitihka lea danne huksejuvvon guovtti iehčanas vuđđui: ealáhuspolitihkalaš buvttadusárvvu vuđđui ja sámepolitihkalaš kulturárvvu vuđđui.

2.1 Vuodđu šiehtadallamiidda

Stuoradiggi dohkkehii geassemánu 4.b.1976 Váldošiehtadusa boazodoalloealáhussii (St.prop. no.170 (1975-1976)) ja attii Eanandoallo- ja biebmodepartementii váldi šiehtadallat Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin (NBR) guovttejakhkásaš šiehtadusaid boazoealáhussii.

St.dieđ. nr. 28 (1991-92) mielde šiehtadallojuvvui ođđa váldošiehtadus boazodollui. Dát váldošiehtadus gustogođii maŋŋil go Stuoradiggi meannudii St.prop. nr. 66 (1992-93). Dálá váldošiehtadus ii leat olus rievdan 1976 šiehtadusa ektui. St.dieđ. 28 (1991-92) ektui ja maŋŋil go Stuoradiggi dan meannudii šattai almmatge dárbu dahkat muhtun rievdadusaid dasa mii guoskkai Sámedikki ja dehálaš ealáhusorganisašuvnnaid sadjái boazodoallošiehtadusvuogádagas, ja rievdadusaid geažil šiehtadusáigodagas.

Gustojeaddji váldošiehtadusa ektui lea Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta ožžon váldi NBR:n šiehtadallat jahkásaš šiehtadusa boazodoalloealáhussii. Boazodoallošiehtadusa áigodat lea suoidnemánu 1.beaivvis geassemánu 30.beaivái. Earret go ekonomalaš gaskaomiid šiehtadallat, de sáhttet šiehtadusbealálaččat maiddái gáibidit šiehtadallat fágalaš, sosiála, organisašuvnnaš ja eará áššiid birra mat ealáhusovdáneapmái leat dehálaččat juksan dihtii boazodoallopolitihkalaš mearriduvvon mihttomeriid.

Jos šiehtadallamat boatkanit, de ovddida stáhta váldošiehtadusa mielde ieš Stuoradiggái árvalusa mas leat mielde doaibmabijut ja ekonomalaš rámma bohte šiehtadusáigodahkii. Earret šiehtadallanboatkaneami Boazodoallošiehtadusa 2011/2012 ja šiehtadallamiid maŋideapmi Boazodoallošiehtadusa 1983/84 Álttá/Guovdageainnu dulvadeami geažil, de eai leat leamaš boatkaneamit šiehtadallamiin.

2.2 Boazodoallopolitihka ulbmilat

Ulbmilat ja rávvagat mat leat vuodđun boazodoallopolitihkkii leat mielde St.dieđ. no. 28:s (1991-92) Ceavzilis boazodoallu, ja Stuoradikki Árvl. S. no. 167 (1991-1992). Árvalusas

čilgejuvvojit “Ceavzilis boazodoallu” ulbmilat oaččuhit áigái boazodoalu mas lea ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilvuolta. Dát golbma ulbmila leat gaskaneaset oktavuodas; ekologalaš ceavzilvuolta bidjá vuodu ekonomalaš ceavzilvuhtii ja ekologalaš ja ekonomalaš ceavzilvuolta ovttas dahket vejolažžan ovddidit kultuvrralaš ceavzilvuolta.

St.dieđ. no. 28 (1991-1992) meannudeami manjil lea Stuoradiggi guktii jagis meannudan boazodoallopolitihka – jahkásaš boazodoallošiehtadusproposišuvnna ja jahkásaš stáhtabušeahta meannudettiin. Ráđđehus ja Stuoradiggi leat joatkán dieđáhusa váldolinnjái. Muhto leat maid čađahuvvon dađistaga ja dárbbalaš muddemat, ja ođđa momeanttat boazodoalu hálddašeamis leat deattuhuvvon.

Giđđat 2012 Stuoradiggi gieđahalai St.dieđ. 9 (2011–2012). Go gieđahalle dieđáhusa, de Stuoradikki eanetlohku doarjui Ráđđehusa boazodoallopolitihka. Árvalusastis Ealáhuslávdegoddi čujuhii dasa ahte Ráđđehus dáhttu sihkarastit ceavzilis boazodoalloealáhusa boazologuid heivehallamiin, massimiid unnidemiin ja buvttadeami buoridemiin. Dan oktavuodas lávdegoddi deattuhii dehálažžan ahte boazologut geahpeduvvojit dain guovlluin gos leat menddo ollu bohccot, ja ahte dat lea hui dehálaš go galgat vuhtiiváldit elliid buorredilálašvuotta.

Lávdegotti eanetlohku doarjui oasseulbmiliid ahte viidáset fievrridit boazodoalu mas lea ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilvuolta. Unnitlohku, mas ledje mielde áirasat Olgešbellodagas ja Ovddádusbellodagas, čujuhii ahte kultuvrralaš ceavzilvuoda ulbmil mii dieđáhusas lea čilgejuvvon ii buorit boazodoalu váttisvuodaid, ja ii soaba ekologalaš ja ekonomalaš ceavzilvuotta oasseulbmiliidda. Dasto čujuhedje sii ahte boazodoallu ferte, nugo eará ealáhusat ge, dohkkehit ahte ođasmahttimat ealáhusas teknologiiija bokte mielddisbuktet ahte ii leat dárbu šat nu olu giehtavehkiide.

Eanetlohku doarju maiddá ahte jorahit boazodoallošiehtadusa gaskaomiid eanet ealáhusguvlui. Dán oktavuodas čujuhuvvui ahte bohccobiergu lea ártkalaš hersko mas lea márkánárvu ja maid ferte geavahit eanet go dál, ja de lea dehálaš ahte ealáhus bidjá eanet návccaid buvttadanovdáneapmái ja márkánfievrrideapmái.

Ráđđehusa barggu oktavuodas, man ulbmil lei álkkásmahttit ja beavttálmahttit boazodoalu almmolaš hálddašeami, de deattuhuvvui ahte boazodoallopolitihka čađaheapmi eaktuda ealáhusa beaktilis almmolaš hálddašeami. Dasto deattuhuvvui datge, ahte hálddahus ferte sáhttit bisuhit buori gulahallama ja ovttasdoaimama boazodoaluin ja servodagain muđuid.

Manjmuš go Stuoradiggi meannudii boazodoallopolitihka, lei meannudettiin Riikarevišuvnna guorahallama ceavzilis boazodoalu birra ođđajagimánu 24.b. Dán ášši meannudettiin cuiggodii Stuoradiggi ahte eanaš eatnamat Finnmárkkus ledje guorban dan sivas go boazolahku ii leat heivehuvvon guohtuneatnamiidda. Dat váldojuvvui ovdan ahte boazolahku lea lassánan 40 proseanttain jagis 2002 jahkái 2010, ja dál lea áibbas dárbbalaš čađahit daid proseassaid mat leat álggahuvvon ahte geahpedit boazologu Finnmárkkus. Namuhuvvui maid ahte kultuvrralaš ceavzilvuotta cealkka boazodoallolágas ii soaitte soahpat ekonomalaš ja ekologalaš ceavzilvuotta ulbmiliidda. Viidáset ahte diet guokte manjmuš ulbmila fertejit leat bajit dásis go kultuvrralaš ceavzilvuotta ulbmil. Viidáset čujuhuvvui ahte lea EBD ovddasvástádus sihkarastit ekologalaš ceavzilis boazodoalu Finnmárkkus, ja

ávžžuhuvvui ahte gaskaoamit mat gávdnojit boazodoallošiehtadus maddái geavahuvvojit boazologu geahpedeapmái.

2.3 Boazodoallopolitihkalaš váikkuhangaskaoamit

Dat guokte guovddáš gaskaoami mainna galggašii juksat boazodoallopolitihkalaš ulbmiliid leat boazodoalloláhka ja boazodoallošiehtadus. Maŋŋil go ođđa láhka gustogođii suoidnemánu 1.b.2007, lea boazodollui addojuvvon stuorit ovddasvástádus fuolahit ahte boazodoalloguovlluin galgá leat ceavzilis resursahálddašeapmi. Doallonjuolggadusat leat vuodđun boahtteáiggi resursahálddašeamis, ja vuodđun maddái boazodoallolága mearrádusaid čađaheapmái.

Guovddáš ášši boazodoallolágas lea boazodolliid resursageavaheapmi. lešguđetlágan mearrádus galget ealáhussii dahkat vejolažžan váikkuhit ja váldit eanet ovddasvástádusa ovddidit boazodoalu mas lea ekologalaš, ekonomalaš ja kultuvrralaš ceavzilvuhta.

Siida lea ožžon guovddáš saji 2007 boazodoallolágas. Siida lea sihke bargooktavuohta ja lea árbevirolaš guohtungeavaheami deatalaš vuodđu. Siidda rievttálaš sajádat boahtá ovdan olu láhka mearrádusain. Ovdamearkka dihtii daddjo ahte buot geassesiidain galget leat miellahtut orohatstivrrain, ja ahte siidda guohtuneatnamat galget biddjot vuodđun boazologu mearrideapmái. Eará dehálaš ovdamearka lea ahte siida galgá ieš mearridit galle vástideaddji boazodoalli galget leat siiddas, ii ge nu movt 1978-lágas gos gáibiduvvui lohpi eiseválddiin ásahit ođđa siidaoasi. 2007-lága mielde lea eiseválddiin vejolašvuhta dušše gielidit lobi addimis jos ođđa siidaoasi gaskamearalaš boazolohku lea vuollelis go 250 bohcco. Dát mearrádus čuovvu njuolgut dan ulbmila ahte ealáhus galgá leat ekonomalaččat guoddevaš.

Dasa lassin ahte boazodoallu lea ožžon ovddasvástádusa mearridit siskkáldas áššiid ovdamearkadihttiid ođđa álggaheddjiid hárrái, de lea sis maid vejolašvuhta juogadit boazologu boazoeaiggádiid gaskka. Geavatlaččat dáhpáhuvá dat go siida, ovttajienalaččat, sáhttá mearridit movt juogadit vejolaš boazologugeahpedeami siidaoasiid gaskka. Dasto lea siidaoasi eaiggát ožžon lobi mearridit geat galget beassat eaiggádit bohccuid mat gullet su siidaoasi vuollái, ja man olu bohccot sis galget. Movt juohke siidaoassi gii oažžu gáibádusa geahpedit boazologu geavaha rievttis juogadit boazologugeahpedeami, lea eahpečielggas. Ráđđehus lea Dieđ. St. 9 (2011-2012) Buresboahthin beavdá! cealkán ahte lea dehálaš ahte boazodoallu váldá dáid vejolašvuodaid atnui sihkkarastit ealáhusvuodu siidaoasi eaiggádiid. Dasto lea celkojuvvon ahte Ráđđehus áigu nannet ealáhusbeali boazodoalus. Dan dihtii lea dieđihuvvon ahte Ráđđehus áigu čohkkegoahtit dieđuid makkár oktavuodát leat ee. boazoeaiggádiid logu, boazologu, beaivválaš boazodolliid logu ja ealáhussisabođu sis geain boazodoallu lea váldoealáhus.

Boazodoallošiehtadus ja boazodoalloláhka leat dat deháleamos gaskaoamit čuovvolit boazodoallopolitihka ulbmiliid ja njuolggadusaid. Boazodoallošiehtadusa šiehtadaladettiin ságastallojuvvojit dehálaš ekonomalaš áššit ealáhusa ovdáneami oktavuodas. Dáppe mearriduvvojit njuolggadusat movt geavahit ekonomalaš váikkuhangaskaomiid – earret eará boazodoallolága ulbmiliid ja mearrádusaid ektui, ja daid dárbbuid ja hástalusaid ektui mat ealáhusas leat áiggis áigái. Boazodoallošiehtadusa 2003/2004 rájes leat doarjjaortnegat olu

rievdaduvvon. Doarjagat siidaosiide ja boazoservviide leat ovdal leamaš eanaš fásta doarjagat juohke siidaoassái, muhto dál dat leat rievdaduvvon ortnegin mat árvosmahttet buvttadeami ja árvoháhkama. Dát mearkkaša ahte ovddeš ortnegiin leai unnimusgáibádus buvttadeapmái (kg), muhto dálá ortnegat leat čadnon buvttadanárvui (kr). Dasto deattuhuvvojit doaibmabijut mat láchčēt dili dasa ahte eambo bohccot njuvvojit ja eanet bohccobiergu vuvdojuvvo.

Dálá boazodoalu guoskevaš doarjjaortnegiin lea leamaš eará ovdáneapmi go eanandoalus gos buvttandoarjagat leat geahpeduvvon sihke riikka siste ja riikkaidgaskasaččat ja dan sadjái leat bohtán buvttadanbealátkeahtes ortnegat. Sivvan dasa soaitá leat dáhttu movttiidahttit eambo njuovvat ja buvttadit juohke ealli ovddas.

Guohtuneatnamat leat, ja šaddet ain leat dat mat bidjet rámmaid boazodoalu ovdáneapmái. Doaibmabijut mat movttiidahttet eanemus lági mielde buvttadit juohke bohcco ovddas ráddjejuvvon guohtuneatnamiin addet ealáhussii buoremus ekonomalaš bohtosiid. Lassin dan ahte dálá doarjjavuogádat lea váikkuhan positiivvalaččat njuovvamii ja árvoháhkamii boazodoalus, de lea dat maid buoridan einnostahttivuođa ealáhusas ja buori muddui álkkásmahttán iešguđetlágan doarjjaortnegiid hálddašeami.

3 Čilgehus ealáhusa ekonomalaš ovdáneami birra

3.1 Boazodoalu oppalašrehketdoallu

Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta nammadan Boazodoalu ekonomalaš lávdegoddi galgá jahkásaččat buktit ovdan boazodoalu ekonomalaš rehketoallu mii galgá leat vuodđun boazodoalu ealáhusšiehtadusa šiehtadallamiidda. Rehketoallu čilge ealáhusa ollislaš buvttaduvvon árvvuid barggu ja kapitála geavaheami bokte, ja maiddái olles Norgga boazodoalloealáhusa sisaboađuid, goluid ja bohtosiid. Jagi 2011 rehketoallu oktan 2012 bušehtain ovddiduvvui juovlamánus 2012.

Oppalašrehketdoallu čájeha ahte boadusmihtut njidjet 2010 rájes 2011 rádjái. Buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas lea njiedjan 160,9 milj. kruvnnus 2010:s 136,0 milj. kruvdnui 2011:s (-24,9 milj. kruvnnu). Go mihtida ovttaskas jahkedoaimmaid mielde, de njiedjá buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas 152 998 kruvnnus 2010:s 122 891 kruvdnui 2011:s, ja go mihtida ovttaskas doaluid mielde, de njiedjá buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas 265 258 kruvnnus 2010:s 213 605 kruvdnui 2011:s.

Buvttadanvuđot doarjagat leat njiedjan 174,3 milj. kruvnnus 2010:s 142,7 milj. kruvdnui 2011:s (-31,6 milj. kruvnnu), erenoamážit dan sivas go biergotietnasat njidje 23,6 milj. kruvnnuin vuollegis njuovvanbohccuidloguid geažil ja go buvttadeaddjihaddi njiejai, ja go ealihanbohccuid árvu geahpeduvvui. Poasta “eará buvttadanvuđot boadut” lassána 2,1 miljovvna kruvnnuin jagi 2010 ektui. Poasta “lassiealáhustietnasat” lea ges unnon 2,5 miljovvna kruvnnuin.

Ollislaš stáhtadoarjja vuoliduvvui 87,2 milj. kruvnnus 2010:s 76,9 milj. kruvdnui 2011:s (-10,3 milj. kruvnnu).

Boazomassimiid buhtadusat lassánedje 66,1 milj. kruvnnus 2010:s 76,1 milj. kruvdnui 2011:s (10,0 milj. kruvnnu), ja areálabáhkemiid buhtadusat leat unniduvvon 6,1 milj. kruvnnus 2010:s 3,3 milj. kruvdnui 2011:s (-2,3 milj. kruvnnu). Eanaš oassi leat buhtadusat mat gusket massimiidda boraspiriid geažil.

Oktiibuot leat ollislaš tietnasat njiedjan 333,6 milj. kruvnnus 2010:s 299,4 milj. kruvdnui 2011:s (-34,2 milj. kruvnnu).

Siidaosiid golut leat njiedjan 139,3 milj. kruvnnus 2010:s 130,7 milj. kruvdnui 2011:s (-8,6 miljovvna kruvnnu). Oktasašgolut leat maid njiedjan 25,6 milj. kruvnnus 2010:s 23,8 milj. kruvdnui 2011:s (-4,1 milj. kruvnnu). Boazoserviid golut leat njiedjan 9,6 milj. kruvnnus 2010:s 7,8 milj. kruvdnui 2011:s (-1,8 milj. kruvnnu). Oktiibuot mearkkaša dat ahte ollislaš golut leat njiedjan 172,7 milj. kruvnnus 2010:s 163,4 milj. kruvdnui 2011:s (-9,3 milj. kruvnnu).

Áigodagas 2001 gitta 2010 rádjai lassánedje almmatge siidaosiid golut 68,6 milj. kruvnnus 2010:s gitta 139,3 milj. kruvdnu 2011:s. Dat čájeha ahte golut leat lassánan 83 proseantta. Ollislaš golut leat leamaš mánja jagi eanet go biergotietnasat. Departemeanta háliida čujuhit ahte ekonomalaš ceavzilis boazodoalu ulbmiliid ektui lea dát lassáneapmi vuorjašuhti.

Reanttut loatnakapitála ovddas leat lassánan 8,3 milj. kruvnnus 2010:s gitta 9,7 milj. kruvdnu 2011:s (1,4 milj. kruvnnu) dan sivas go 2011:s ledje stuorit vealggit go ovddit jagi.

Gaskaboddosaš logut čájehit ahte negatiiva ovdáneapmi jotkojuvvo jagi 2012. Váldosivvan dasa lea ahte unnit bohccot njuvvojuvvojit ja biergohattit njidjet boazoeaiggádii. Dát dáhpáhuvvá vaikko bohccobierrgu buvttadeaddjihaddi jagi 2011 ektui binnáš lassánii 2012:s losit bohccuid geažil.

Tabealla 3.1 Boazodoalu oppalašrehketdoalu čoahtkáigeassu 2008-11, ja 2012 bušeahtta (1.000 kr)

Rehketdoalupoasttat	2008	2009	2010	2011	2012 1)
Buvttadanvuđot tietnasat:	161 086	182 536	174 259	142 660	136 034
Biergu ja liigebuktagat	158 257	146 833	141 201	117 554	104 130
Ealloárvvu rievdan	-16 721	8 078	3 696	-3 905	2 894
Lassiealáhustietnasat	3 871	5 800	6 077	3 582	3 582
Eará 2)	15 680	21 826	23 284	25 429	25 429
Stáhtadoarjja:	87 101	84 973	87 198	76 878	65 837
Njuolggodoarjagat	54 691	53 143	57 824	53 367	43 151
Eará doarjagat	19 587	19 186	15 391	12 078	13 219
Erenoamášdoarjagat	1 357	0	0	463	579
Lotnolasealáhusdoarjagat	2 390	3 091	4 082	1 664	1 673
Árvohákanprográmma	4 076	2 222	2 830	1 949	235

Doaimmat radioakt.várás	631	935	837	1 532	828
Riidounnideaddji doaimmat borasp.	4 369	6 396	6 233	5 825	6 151
Buhtadusat:	72 068	67 685	72 155	79 904	76 101
Boazomassimat	60 703	63 460	66 082	76 098	71 400
Areálabillisteamit	11 365	4 225	6 073	3 806	4 701
Supmi sisabođut:	320 255	335 194	333 611	299 443	277 972
Golut:					
Siidaosiid golut	108 586	128 124	139 307	130 724	131 434
Oktasašgolut	16 777	21 471	25 601	23 799	23 929
Boazoserviid golut	8 605	9 610	7 799	8 893	8 941
Supmi golut:	133 968	159 205	172 707	163 416	164 304
Buhtadus barggu ja kap.ovddas	186 287	175 989	160 905	136 027	113 668
Reanttut luoikkah.kap.ovddas	11 774	6 573	8 354	9 720	9 666
Buhtadus barggu ja ieškap.ovddas					
Oktiibuot (1.000 kr)	174 513	169 416	152 551	126 307	104 002
Ovttaskas jahkedoaim.(kr)	170 924	166 912	152 998	122 891	102 077
Ovttaskas siidaoasi (kr)	296 791	291 593	265 285	213 605	178 821
Supmi jahkedoaimmat	1 021	1 015	997	1 028	1 019
Galle siidaoasi 3)	588	581	575	591	582

- 1) Dás lea mielde 2012 bušeahtta iige gaskaboddosaš rehketdoallu. Dasa lea sивvan ahte buot rehketdoallologut eai leat vel sajis.
- 2) Poasta sisttisoallá bargotietnasiid, láigotietnasiid ja eará doaibmatietnasiid.
- 3) Boazoserviid jahkedoaimma (38) lea mielde ovttaskas siidaoasi logus.

3.2 Jagi 2011 oppalašrehketdoallu boazodoalloguovlluid mielde

Tabella 3.2 čájeha jagi 2011 oppalašrehketdoalu loguid boazodoalloguovlluid mielde. Tabella čájeha čielga erohusaid guovlluid gaska. Buhtadusat barggu ja kapitála ovddas leat Davvi-Trøndelágas eanemusat, 331 544 kruvnnu juohke jahkebarggu ovddas. Oarje-Finmárkkus, gos leat unnimus logut, buhtaduvvo 71 454 kruvnnu juohke jahkebarggu ovddas. Rehketdoalu ovdanbidjamis almmuhuvvojit logut Nuorta-Finmárkku ja Oarje-Finmárkku guohtunguovlojuoguid mielde – geahča tab. 3.3. Das čájehit logut ahte Kárášjoga Nuorttabealde buhtaduvvo unnimusat, 36 204 kruvnnu juohke jahkebarggu ovddas, ja Buolbmágis/Várjjagis buhtaduvvo eanemus, 208 422 kruvnnu juohke jahkebarggu ovddas.

Ealloárvu rievddada dan mielde movt boazolohku rievdá ja das makkár bohccot ealus leat. Tabella 3.2 čájeha ahte dáid rievdadusain leat stuorra váikkuhusat iešguđet ge boazodoalloguovlluid boađusmihtuide. Lassin dasa ahte ealloárvvu rievdadusat váikkuhit eanaš boazodoalloguovlluid boađusmihtuide seamma jagi, de dain lea maid mearrideaddji váikkuhus *boađusmihtuid rievdadusaide* guovlluid siskkobealde jagis jahkái.

Oppalašrehketdoalu váldopoasttaid rievdadusat jagis 2010 jahkái 2011 čilgejit čuovvovaččat iešguđetge boazodoalloguovlluid boađusmihtuid rievdadusaid:

-Nuorta-Finmárku: Boađusmihtut leat hirbmadit maŋosmannan. Buvttadanvuđot tietnasat ja doarjjaoassi leat njiedjan, ja buhtadusat lassánan. Dát guovlu lea geahpedan goluid jagi 2010 ektui, siidaoasuslohku lea lassánan 170 siidaoasis 178 siidaoassái.

-Oarje-Finmárku: Boađusmihtut leat maŋosmannan. Buvttadanvuđot tietnasat ja doarjjaoassi leat njiedjan. Golut leat veaháš geahpeduvvon jagi 2010 ektui, muhto buhtadusat gal leat seammá dásis. Siidaoasuslohku lea lassánan 208 siidaoasis 214 siidaoassái.

-Romsa: Boađusmihtut lassánit. Buvttadanvuđot tietnasat leat lassánan diimmá ektui, ja oktan lassi buhtadusaiguin ja geahpeduvvon goluiguin de dat addá buoret buhtadanulbmiliid. Stáhtadoarjja lea binnánaš vuoliduvvon. Siidaoasuslohku lea lassánan 47 siidaoasis 48 siidaoassái.

-Nordlánda: Boađusmihtut dán guovllus leat maŋosmannan. Buvttadanvuđot tietnasat ja doarjjaoassi lassána veaháš diimmá ektui. Buhtadusat leat njiedjan 2010 ektui, muhto golut leat lassánan. Goluid lassáneapmi váikkuha eanemusat buhtadanulbmiliidda. Siidaoasuslohku bissu rievddatkeahttá.

-Davvi-Trøndeláha: Boađusmihtut leat lassánan. Vaikko vel buvttadanvuđot tietnasat leat binnánaš maŋosmannan. Stáhtadoarjja ja buhtadusat leat lassánan jagi 2010 ektui, muhto golut leat geahpeduvvon. Siidaoasuslohku bissu rievddatkeahttá.

-Lulli-Trøndeláhka/Hedmárku: Boađusmihtut leat maŋosmannan. Sivat leat jeavddálaččat juogaduvvon; buvttadanvuđot tietnasat leat maŋosmannan, stáhtadoarjja lea geahpeduvvon, buhtadusat unnon ja golut lassánan. Siidaosuslohku bissu rievdatkeahhtá.

-Boazosearvvit: Boađusmihtut leat maŋosmannan. Buvttadanvuđot tietnasat ja doarjjaoassi leat njiedjan, muhto buhtadusat leat lassánan jagi 2010 ektui. Dasto leat boazosearvvit lasihan goluideaset. Jahke barggu logut boazoserviin leat lasihuvvon ovddit jagiid ektui, muhto dasa lea sивvan go vuodđomateriála ii leat ođasmahttojuvvon duohta dieđuid ektui.

Tabealla 3.3 čájeha stuora erohusaid guohtunguovlojuoguid gaska Finnmárkkus, sihke siskkobealde boazodoalloguovlluid ja daid gaska.

Tabealla 3.2 Boazodoalu jagi 2011 oppalašrehketdoallu boazodoalloguovlluid mielde (1.000 kr)

Boazodoalloguovlu	Nuorta- Finnm.	Oarje- Finnm.	Romsa	Nord- lánda	Davvi- Tr.láhka	Lulli-Tr./ Hedm.
Buvttadanvuđot tietnasat	39 119	41 543	10 693	10 739	12 588	15 300
Biergu ja liigebuktagat	45 231	29 279	5 296	5 316	6 603	11 897
Ealloárvvu rievdan	-13 424	5 480	3 078	776	1 120	320
Lassiealáhustietnasat	621	1 331	206	392	218	815
Eará buvttadanv.tietn.	6 691	5 454	2 113	4 256	4 647	2 268
Stáhtadoarjja:	20 581	25 535	4 759	8 985	6 828	6 716

Njuolggodoarjagat	16 048	18 143	2 620	3 471	4 270	6 102
Eará doarjagat	3 163	6 072	1 121	1 418	230	73
Erenoamášdoarjagat	0	0	20	0	0	0
Lotnolasealáhus doarjagat	231	760	645	0	28	0
Árvoháhkaprográmma	410	134	0	1 254	0	151
Doaimmat radioakt.várás	0	0	0	383	500	330
Riidounnideaddji doaim. borasp.	729	425	353	2 459	1 800	60
Buhtadusat:	23 962	14 640	11 181	14 428	11 352	3 385
Boazomassimat	22 832	13 670	10 358	13 804	11 092	3 385
Areálabillisteamit	1 129	970	822	625	260	0
Supmi sisaboađut:	83 661	81 718	26 633	34 152	30 769	25 401
Golut:						
Siidaosiid golut	41 769	44 978	9 699	14 313	9 700	10 265
Oktasašgolut	8 260	3 537	3 848	4 408	2 125	1 621
Boazoserviivid golut	0	0	0	0	0	0
Supmi golut:	50 028	48 515	13 547	18 721	11 826	11 886
Buhtadus barggu ja kap.ovddas	33 633	33 203	13 086	15 431	18 943	13 514
Reanttut luoikkah.kap.ovddas	3 191	3 733	558	843	509	879
Buhtadus barggu ja ieškap.ovddas						
Oktiibuot (1.000 kr)	30 442	29 470	12 529	14 588	18 434	12 635
Ovttaskas jahkedoaim.(kr)	90 105	71 454	170 256	209 592	331 544	312 623
Ovttaskas siidaoasi (kr)1	171 023	137 710	261 013	331 551	472 671	421 171
Supmi jahkedoaimma	338	412	74	70	56	40

Galle siidaosi	178	214	48	44	39	30
----------------	-----	-----	----	----	----	----

1)Gaskamearálaččat rehkenastojuvvon ollislaš siidoossosiid loguid ektui, nugo siidaosit bohccuiguin boazodoalloguovlluid mielde. Dát mearkkaša ahte maiddái siidaosit geain leat vuollegis dahje ii oba leat ge buvttadeapmi leat mielde rehkenastinloguin.

Tabella 3.3 Jagi 2011 ollislaš rehketoallu Finnmárku guohtunguovlluidjuoguid mielde (1 000 kr)

Boazoguohtunguovllut	Buolbmát/ Várjjat	Karášj. nuorta	Karášj. oarji	Guovdag. nuorta	Guovdag. gaska	Guovdag. oarji
Buvttadanvuđot tietnasat:	24 275	4 524	10 320	15 530	12 835	13 165
Biergu ja liigebuktagat	26 722	7 274	11 235	9 968	10 651	8 647
Ealloárvvu rievdan	-7 555	-4 272	-1 597	2 960	481	2 038
Lassiealáhustietnasat	128	354	139	208	597	525
Eará	4 980	1 168	543	2 394	1 106	1 954
Stáhtadoarjja:	6 428	5 582	8 571	7 894	12 578	5 063
Njuolggodoarjagat	5 664	4 522	5 862	4 873	9 109	4 162
Eará doarjagat	489	555	2 119	2 872	2 598	602
Erenoamášdoarjagat	0	0	0	0	0	0
Lotnolasealáhusdoarjagat	65	0	166	58	532	170
Árvoháhkkanprográmma	0	410	0	0	134	0
Doaimmat radioakt.várás	0	0	0	0	0	0
Riidounnidead. doaimmat borasp.	210	95	424	91	205	129
Buhtadusat:	7 396	7 554	9 012	4 020	6 636	3 984

Boazomassimat	6 542	7 279	9 012	4 020	6 161	3 488
Areálabillisteamit	854	275	0	0	474	496
Supmi sisaboadut:	38 098	17 660	27 903	27 445	32 049	22 211
Golut:						
Siidaosiid golut	15 881	10 831	15 057	15 426	17 845	11 707
Oktasašgolut	5 818	1 737	705	225	1 511	1 801
Boazoservviid golut	0	0	0	0	0	0
Supmi golut:	21 699	12 567	15 762	15 651	19 356	13 508
Buhtadus barggu ja						
kap.ovddas	16 399	5 093	12 141	11 794	12 693	8 703
Reanttut luoikkahuvvon						
kap.ovddas	692	1 163	1 336	1 191	1 786	756
Buhtadus barggu ja ieškap.ovddas						
Oktiibuot (1.000 kr)	15 708	3 929	10 805	10 603	10 907	7 947
Ovttaskas jahkedoaim.(kr)	208 422	36 204	70 183	85 445	61 463	78 846
Ovttaskas siidaoasi (kr)	349 057	74 137	135 066	168 299	114 808	141 912
Supmi jahkedoaimma	75	109	154	124	177	101
Galle siidaoasi 3)	45	53	80	63	95	56

3.3 Siidaosiid ekonomija

Tabella 3.4 čilge boazodoalloguovlluid siidaosiid ja bohccuid gaskamearáláš čoavddaloguid. Tabella čájeha stuora erohusaid guovlluid gaska. Ovdamearkka dihtii rievddada juohke siidaoasi biergotienas gaskal 110 337 kruvnnu Romssas ja 396 582 kruvnnu Lulli-

Trøndelágas/Hedmárkkus. Gaskamearálaš biergotienas juohke bohccos rievddada 305 kruvnnus Oarje-Finnmárkkus 860 kruvdnu juohke bohccos Lulli-Trøndelágas/Hedmárkkus. Gaskamearálaš stáhtadoarjaga mávssuin leat stuora erohusat boazodoalloguovlluid gaska. Boazodoalloguovlluin gos eanaš siidaoasit čuvvot boazodoallošiehtadusa ortnegiid gáibádusaid, ožžot stuorimus mávssuid. Jos ruhtadoarjagiid meroštallá boazologu ektui, de leat jagi 2011 ruhtadoarjagat stuorimusat Nordlánddas gos máksojuvvui 618 kruvnnu juohke bohcco nammii ja unnimus Buolbmágis/Várjjagis gos máksojuvvui 226 kruvnnu juohke bohcco nammii. Jagi 2011 lea juohke siidaoasi doarjja stuorimus Lulli-Trøndelágas/Hedmárkkus olles 223 863 kruvnnu ja unnimus Romssas, 99 156 kruvnnu.

Juohke siidaoasi ollislaš golut rievddadit olu guovllus guvlui. Seamma láchkai rievddadit ollislaš golut juohke bohcco nammii. Nordlánddas ja Romssas leat stuorimus golut go árvoštallá boazologu ektui, ja goabbáige máksojuvvui 1158 ja 1289 kruvnnu juohke bohcco nammii, ja Oarje-Finnmárkkus ja Kárášjogas leat unnimus golut juohke bohccos ja dohko máksojuvvui 505 ja 497 kruvnnu juohke bohcco nammii. Goluid rievddademiid juohke bohcco ektui ferte geahččat iešguđet guovlluid doaimmastruktuorra ja doaimmajoavkkuid sturrodaga oktavuodas.

Tabella 3.4 čájeha ahte guovlluid gaska leat stuora erohusat gánnáheami dáfus. Sivvan dákkár stuora erohusaide lea go juohke siidaoasi boazolohku rievddada ja nu maid tienas juohke bohccos, mas mañimuš namuhuvvomis orru leamen stuorimus mearkkašupmi bohtosiidda. Dat mearkkaša ahte siidaoasi ekonomalaš buorideapmi vuosttažettiin gáibida eanet tietnasa juohke bohccos, muhto maiddá boazologu lassáneami juohke siidaoassái.

Olu boazodoallobearrašat vižžet stuora oasi sisaboadus boazodoalloealáhusa olggobealde.

Tabella 3.4 Juohke siidaoasi ja juohke bohcco gaskamearálaš čovddalogut boazodoalloguovlluid mielde 2010:s (kr)

	Buolbmát/ Várjjat	Kárášjohka	Oarje- Finnm.	Romsa	Nordl.	Davvi- Tr.láhka	Lulli-Tr.láhka/ Hedmárku
Juohke siidaoasi biergotietn.	593 823	139 165	136 818	110 337	120 808	169 311	396 582
Juohke bohcco biergotietn.	941	313	305	453	366	488	860
Stáhtadoarjja juohke siidaoasis	142 845	106 415	119 320	99 156	204 199	175 076	223 863
Stáhtadoarjja juohke bohccos	226	239	266	407	618	505	485
Buhtadusat juohke siidaoasis	164 349	124 555	68 411	232 932	327 917	291 080	112 820
Buhtadusat juohke bohccos	261	280	152	956	993	839	245
Juohke siidaoasi ollislaš tietnasat	846 630	342 578	381 860	554 862	776 187	788 936	846 684
Juohke bohcco ollislaš tietnasat	1 342	770	851	2 277	2 351	2 274	1 836
Ollislaš golut juohke siidaoasis	482 200	213 002	226 705	282 228	425 478	303 220	396 202
Ollislaš golut juohke bohccos	764	479	505	1 158	1 289	874	859
Buhtadus juohke siidaoassái barggu ja ieškap. ovddas	349 057	110 786	137 710	261 013	331 551	472 671	421 171
Buhtadus juohke bohccui barggu ja ieškap. ovddas	553	249	307	1 071	1 004	1 363	913
Juohke siidaoasi boazolohku	631	445	449	244	330	347	461
Juohke siidaoasi tietnasat olggobeale							

Lea eanaš nisssonolbmot geat vižžet tietnasa olggobealde ealáhusa. Juohke siidaosi gaskamearálaš bálkátienas rievddada 191.309 kruvnnus Nordlánddas 260.080 kruvdnui Lulli-Trøndelágas/Hedmárkkus.

Tabealla 3.5 čájeha ahte buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas leai vuolimus dásis jagi 2011 go geahččá áigodaga oppalohkái. Jagi 2008 rájes dat lea vuoliduvvon 70 026 kruvnnuin jagi 2011 rádjai. Stuorimus vuolideapmi leai Kárášjoga Nuorttabealde. Dán guovllus vuoliduvvui buhtadus 253 324 kruvnnus jagi 2008:s 74 137 kruvdnui 2011:s. Dán guohtunguovlojuogus leai erenoamáš stuora vuolideapmi olles buhtastahttináigodagas.

Tabealla 3.5 Buhtadus juohke siidaosái barggu ja ieškapitála ovddas áigodagas 2008-2011 (kr)

Boazodoalloguovlu	2008	2009	2010	2011
Buolbmát/Várjjat	604 945	395 150	577 308	349 057
Kárášjohka Nuorta	253 324	232 921	105 784	74 137
Kárášjohka Oarji	206 230	217 244	203 148	135 066
Nuorta-Finnmárku	319 076	266 611	270 780	171 021
Guovdageaidnu nuorta	142 945	180 262	149 988	168 299
Guovdageaidnu gaska	165 559	189 273	173 160	114 808
Guovdageaidnu oarji	257 679	303 603	207 756	141 912
Oarje-Finnmárku	186 142	215 734	174 769	137 710
Romsa	375 521	168 442	140 531	261 013
Nordlándda	435 065	363 601	400 362	331 551
Davvi-Trøndeláhka	461 041	551 852	462 147	472 671
Lulli-Tr.l.-Hedmárku	480 716	549 423	561 943	421 171
Supmi sámi boazodoallu	299 671	280 044	247 789	212 025
Boazosearvvit 1)	228 580	292 749	334 815	214 301
Oktiibuot	296 791	282 694	267 166	226 765

1) Boazoserviid juohke jahkedoaimma buhtadus barggu ja ieškapitála ovddas.

4 Guovddáš hástalusat ja doaimmat

4.1 Álggahus

Boazodoalus ealáhussan leat mánnga buori beali. Dat ovddasta álgoálggus buori ja jierpmálaš resursaávkástallama marginála várre- ja meahcceguovlluin. Dat lea oassin ealáhuslaš girjáivuhtii, ja dat lea sámi kultuvrra ovdáneapmái guovddáš guoddin. Boazodoallu ealáhussan, kultuvran ja eallinvuohkin lea mánnggaláhkai áibbas erenomáš sihke našunála ja riikkaidgaskasaš oktavuodas.

Boazodoallu lea okta dain hárvenaš ealáhusain Norggas mas lea jagimiehtásaš guođoheapmi. Boazu guohtu eanaš duottaršattuid ja danne lea bohccobiergu erenoamáš njálgga ja herskoborramuš ja Norgga borramušvalljivuhtii dehálaš. Boazodoallu doaimmahuvvo oktiibuot riikka lagabui 140 gielddas, ja areálas mii buohkanassii lea sullii 40 pst. Norgga eananareálas dahje sullii 140 000 km². Areála Finnmárkkus Lulli-Trøndeláhkii dahká sullii 80 pst. riikka areálas. Buot areálaid ii sáhte geavahit boazoguohtuneatnamiidda. Čáhci, impedimentoassi, gilvojuvvon eatnamat ja ássanguovllut gessojuvvojit vel eret.

Eanaš boazodoallu, sullii 70 pst. lea Finnmárkkus. Giđđaealu boazolohku Norggas lea dál sullii 250 000 bohcco, ovdal guottetáiggi giđđat. Jahkásaš biergobuvttadeapmi lea sullii 2000 tonna.

Boazodoalu hástalusat leat ollu ja seagážat. Ain lea muhtin sajiin Finnmárkkus viehka stuorra hástalus gaskavuodas gaskal dan maid guohtumat girdet ja resursavuodu. Boazodoalu hálddašeapmi ferte leat dihtomielalaš dan hárrái ahte hástalusat boazodoalloguovlluin leat iešguđet láganat, ja hástaleaddji maidái guovlluid siskkobealde. Eará boazodoalloguovlluide lea hástalusasan stuora massimat boraspiriid geažil ja eará massimat, ja sihkkarastit eatnamiid doalahan dihtii árbevirolaš johtti doaibmavuodu. Dasto lea buot guovlluid hástalusasan ealáhusdoliide lasihit buoret árvobuvttadeami.

Boazologuheiveheapmi guohtuneatnamiidda lea duođaleamos ja eanemus gáibideaddji hástalus otná boazodollui. Dat lea duođalaš dan sivas go dohkálaš resursageavaheapmi lea mearrideaddjin sámi boazodoalu boahhteáigái eanaš guovlluin Finnmárkkus, ja hástaleaddjin dan sivas go dát čuolmmat leat leamaš áššelisttus juo gaskkamutto 1970-logu rájes ja maidda dán rádjai eai leat gávdnon dohkálaš čovdosat.

Departemeantta árvoštallama mielde lea dál buoret vejolašvuodát go ovdal lihkestuvvat boazologuheivehemiin. 2007 boazodoallogálgas leat mielde gaskaoamit movt geahpedit boazologu guoddevaš dássái. Dasto addá boazodoallogálgas vejolašvuodaid eanet go ovdal ovttastahttit láchavuđot gaskaomiid ja boazodoallošiehtadusa gaskaomiid.

Eiseválddit leat dál gearggaheamen proseassa boazologu mearrideamis ja geahpedeamis maid láchka gáibida. Boazodoallostivra lea guovvamánus dohkkehan áigemeriid gorrelogolaš geahpedeapmái. Daid siiddain gos boazolohku galgá geahpeduvvot, lea juohke siiddaoassái mearriduvvon áigemearri boazologu geahpedeapmái.

Dál lea juohke siiddoasi ovddasvástádus čuovvolit daid mearrádusaid mat leat dahkkon, ja čađahit geahpedeami mearriduvvon áigemearis. Dán bargus lea dehálaš ahte eiseválddit

čuvvot mearriduvvon geatnegasvuodaid čađahan dihtii boazologu geahpedeami. Easka dalle go láhka mearriduvvon proseassat leat čađahuvvon lea doarváí vuodđu árvoštallat láchkavuđot gaskaomiid beavttu.

4.2 2007 boazodoallolága čuovvoleapmi

2007 boazodoalloláhka lea vuodđun dasa ahte boazodoallu siskkáldasat organiserejuvvo ja hálddašuvvo ávkkálaččat. Boazodoallolága mielde lea boazodoalus ovddasvástáduš, siskkáldas stivrejumi bokte, fuolahit ealáhussii guoddevaš boazodoalu. Dehálaš váikkuhangaskaoapmi dán oktavuodas leat doallonjuolggadusat. Eiseválddit leat daid manjimuš golbma jagi bidjan olu áiggi veahkehit ealáhusa hábmet doaimanjuolggadusaid. Doaimanjuolggadusaide galget ráhkaduvvot sierra njuolggadusat earret eará movt reguleret guohtuneatnamiid ja boazologu orohagain.

Dat siiddat gos boazolohku lea badjel alimus lobálaš boazologu, fertejit čađahit gorrelogolaš boazologugeahpedeami boazodoallolága mielde (§ 60 goalmát lađas), vuosttažettiin geahpedanplána bokte maid siida ráhkada, ja nubbi čoavddus lea čađahit gorrelogolaš geahpedeami. Jos siida ii ráhkat geahpedanplána dan áigemearrái maid Boazodoallostivra mearrida, dahje ii nagot ollašuttit plána, de doaimmagoahtá § 60 goalmát lađaš gorrelogolaš geahpedeami birra. Boazodoallostivra vástida ahte boazologugeahpedeapmi čađahuvvo.

Jagi 2011 loahpageahčen ledje geasse- ja birrajagiorohagaid doallonjuolggadusat dohkkehuvvon. Guovllustivrrat ledje maid dohkkehan doallonjuolggadusaid ja Boazodoallostivra leai nannen ja dohkkehan siiddaid boazologu. Váiddameannudeamit mielddisbukte ahte muhtun mearrádušat eai dahkkon ovdal jagi 2012.

4.2.1 Alimus mearriduvvon boazologu čuovvoleapmi

Dohkkehuvvon doallonjuolggadusaid mielde galgá boazolohku geahpeduvvot váile 40 000 bohccuin. Eanaš orohagat Oarje-Finnmárkkus ja muhtun orohagat vel Nuorta-Finnmárkkus galget geahpedit boazologu. Leat 12 orohaga geat galget geahpedit gaskal 30-49 pst.

Dáid siiddaid gaskkas ledje áibbas moattis geat nagodedje ráhkadit geahpedanplána lága njuolggadusaid mielde. Dát mielddisbuvttii ahte Boazodoallostivra čakčat 2012 dieđihii ahte gorrelogolaš boazologugeahpedeapmi galggai čađahuvvot.

Ovdalgihtiiedieđiheamit galge čuovvoluvvot Boazodoallostivračoahkkima mearrádušaid bokte guovvamánu 7.b.2013. Almmatge válljii Boazodoallostivra manjideit mearrideames áigemeeriid boazologugeahpedeapmái olu áššiin. Boazodoallostivrra ákkat manjideapmái ledje ahte sii háliidedje vuordit dassá go ekonomalaš gaskaoamit leat sajis sidjiide geat fertejit dahje háliidit guođdit boazodoalu. Dáid dieđuid vuodul departemeanta gohčču Boazodoallostivrra dahkat mearrádušaid mat gusket áigemeiriide čađahit gorrelogolaš boazologugeahpedeami. Departemeanta čujuhii ahte Boazodoallostivrras ii lean vuodđu mearridit ahte ášši manjduvvo. Dasto ahte Boazodoallostivrras ii leat váldi bissehit dáid áššiid dainna ákkain ahte vuordit vejolaš ekonomalaš doaimmabijuid boazologugeahpedeami oktavuodas. Čujuhuvvui ahte dat lea politihkalaš gažaldat. Departemeanta deattuhii ahte

Boazodoallostivra lea almmolaš hálddašanorgána mii geatnegahttojuvvo čuovvut boazodoallolága ja instruvssa, ja dan doaibma lea ollašuhttit Stuorradikki mearridan boazodoallopoltiikalaš bajitdási ulbmiliid. Dan vuodul geatnegahttojuvvo Boazodoallostivra mearridit áigemeiid čađahit gorrelogolaš boazologugeahpedeami. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta de gohččui Boazodoallostivrra mearridit áigemeiid čađahit gorrelogolaš boazologugeahpedeami buot áššiin mat mañiduvvojedje guovvamánu 7.b.2013 čoahkkimis. Eaktun leai ahte mearrádusat dahkkojit Boazodoallostivrra guovvamánu 26.- 27.b.2013 čoahkkima mearrádusaid mielde.

Boazodoallostivrra eanetlohku mearridii čoahkkimis guovvamánu 26.beaivvi, earret Sámedikki áirasat, áigemeiid boazologugeahpedeapmái olu orohagaide/siiddaide Oarje-Finnmárkku ja Nuorta-Finnmárkku boazodoalloguovlluin. Vuosttas jagi galget geahpeduvvot sullii 2650 bohcco dahje 1,4 pst. ollislaš giđđaealu boazologu ektui Finnmárkkus. Boazologugeahpedeapmi galgá de ollislaččat čađahuvvon 1 gitta 3 jagis, sorjavaš das man olu bohccuid orohat galgá geahpedit. Njuovvanáigodaga 2012/13 oanehis áiggi geažil ráddjejuvvo boazologugeahpedeapmi.

Bargu boazologuheivehemiin lea leamaš hástaleaddji. Hástalusat leat lassánan dađi mielde go áigi lahkonišgođii goas Boazodoallostivra galggai mearridit áigemeiid gorrelogolaš boazologugeahpedeapmái. Manjimuš áiggiid hástalusat leat eanaš čadnon dasa ahte olusiid bealis lea čuoččuhuvvon ahte boazologugeahpedeami proseassas leat dahkkon láchkarihkumat eiseválddiid bealis. Dás vuollelis čilgejuvvojit muhtun čuolmmat mat leat ovddiduvvon.

Boazologuheiveheapmi álbmotrievtti ektui

Norga lea riikkaidgaskasaččat geatnegahtton sihkkarastit eallinvuodu sámi boazodollui. Álbmotrievtti mielde lea Norggas ovddasvástádus fuolahit ceavzilis resursageavaheami, ahte Norggas lea ovddasvástádus ahte guohtuneatnamat hálddašuvvojit ja geavahuvvojit ceavzilis vuogi mielde. Dát erenoamáš ovddasvástádus guohtuneatnamiid ektui gáibida eiseválddiid čuovvut álbmotrievtti geatnegasvuodaid sihkkarastin dihtii ahte sámi boazodoallokultuvra viidásetfievrriduvvo boahttevuodas. Boazologuheiveheami ulbmil lea aiddo sihkkarastit guohtuneatnamiid vai boahttevaš buolvvat maid besset bargat bohccuiguin, ja nu sihkkarastit sámi boazodoallokultuvrra ceavzima.

Boazologuheiveheapmi mii čađahuvvo boazodoallolága mielde ii mearkkaš dan ahte boazodoalli ii beasa šat fievrridit iežas boazodoallokultuvrra, ja iige mearkkaš dan ahte eiseválddit gildet boazodolliid bohccuiguin bargamis.

Boazodoalloláhka maid Stuoradiggi dohkkehii jagi 2007 čilge movt boazologuheivehanproseassa galgá čađahuvvot. Eiseválddit leat boazologuheivehanbarggus čuvvon lága, ja proseassa lea de lágiduvvon láchkamearriduvvon njuolggadusaid mielde.

Boazologuheiveheapmi ii leat álbmotrievtti njuolggadusaid vuostá; baicce galgá dat sihkkarastit guohtuneatnamiid boahttevaš boazodolliide.

Mearrádusat áigemeiid birra mat gusket gorrelogolaš geahpedeapmái

Boazodoallostivra lea dohkkehan áigemeiid gorrelogolaš boazologugeahpedeapmái boazodoallolága vuodul (§ 60 goalmát lađas). Jos áigemearit eai dollojuvvo, de sáhtta rájggáštuvvot boazodoallolága njuolggadusaid mielde. Vuosttažettiin ekonomalaš rájggáštusat, nugo bággosáhku jna.

Boazolohkomearrádusaid lágalašvuohta

Boazodoalloeiseválddit leat čuvvon boazologuheiveheami proseassaid boazodoallolága njuolggadusaid mielde. Váldoregel lea ahte boazolohku mearriduvvo geassesiddaid guohtuneatnamiid vuodul, iige dálveorohagaid, gč. § 60 vuosttas lađđasa. Mearrideamis lea almmatge, nugo láhka gáibida, vuhtiiváldojuvvon eará áigodatguohtumat, nugo dálveguohtuneatnamat mat geavahuvvojit ekologalaš ceavzilis boazodoalu gáibádusaid ektui.

Boazologu mearrideapmi dálveguohtumiid ektui Oarje-Finnmárkkus livčče mielddisbuktán ahte boazolohkoheivehanproseassa livčče ádjánan guhkit áiggi. Sivvan dasa lea dálveorohagaid riektedilli. Riikarevišuvdna lea iežas hálddahasrevišuvnnas ceavzilis boazodoalu birra Finnemárkkus adnán mávssolažžan ahte boazolohku mearriduvvo buot jahkodagaid guohtuneatnamiid ektui. Áiggi dáfus ja dan ahte lea dárbu johtilit geahpedit boazologu, de lea Riikarevišuvdna dorjon departemeantta proseassa, muhto čujuha seammás ahte boahktevaš buolvvaid doallonjuolggadusat galget eanet vuhtiiváldit buot jahkodagaid guohtuneatnamiid.

Boazodoalu váikkuheapmi ja searvan boazolohkoheiveheapmái

Boazodoallu lea beassan leat mielde dán proseassas, nugo láhka gáibida, sihke boazologu mearrideamis ja ráhkadettiin geahpedanplánaid. Boazodoalus dat lea lága mielde ovddasvástádus dasa ahte boazolohku oktiivástida dainna mii lea mearriduvvon dohkkehuvvon doallonjuolggadusain. Jos duohta boazolohku lea bajábealde dan logu mii doallonjuolggadusain lea mearriduvvon, de ferte boazolohku geahpeduvvot dassá go juksá doallonjuolggadusaid boazologu.

Lága mielde lea boazodoallu ožžon eanet stivrenválddi, ja geassesiddaid geatnegasvuohta lea ráhkadit geahpedanplána mas ieža besset mearridit movt geahpedit mearriduvvon boazologu siiddaid siskobealde. Sii sáhttet de juohkit boazologugeahpedeami nu movt sidjiide soahpá buoremussan, ja vuhtiiváldit daid boazodolliid maid sii háliidit gáhttet, ovdamearkkadihtiid nuorra easkaálgiid, unnit siidaosiid, bearrašiid jna. Boazodoallu ii ráhkadan dákkár geahpedanplánaid ovdal áigemeari. Dákkár dilis lea láhka čielggas ahte geavahit eará čovdosiid ášši viidáset čuovvoleamis ja čađahit gorrelogolaš geahpedeami.

Geahpedeapmi proseanttaid mielde

Gorrelogolaš geahpedeapmi mearkkaša proseanttalaš geahpedeami. Juohke siidaosi geahpedanlohku mearriduvvo siidaosi boazologu ektui. Go geahpedit proseanttaid mielde,

de fertejit dat siidaoasit geain leat stuora ealut geahpedit eambbo bohccuid go sii geain leat smávva ealut.

Boazodoallostivra lea dohkkehan áigemeiid gorrelogolaš geahpedeapmái. Daid siiddain gos boazolohku galgá geahpeduvvot, lea juohke siidaoassái mearriduvvon áigemearri boazologu geahpedeapmái. Sii geat fertejit geahpedit eanemusat otná boazologu ektui, galget golmma jagi badjel čađahan geahpedeami. Dán jagi sii geahpedit 5% geahpedanlogus, boahtte jagi 45% ja manjmuš jagi 50%.

Gorrelogolaš geahpedeapmi ja ovddeš boazolohkomearrádusat

Lea daddjon ahte dat boazodoallit geat leat čuvvon ovddeš boazolohkomearrádusaid ránggáštuvojit, ja ahte boazodoallit geat leat lasihan boazologu leat vuottu bealde go gorrelogolaš geahpedeapmi galgá čađahuvvot. Boazodolliide ii leat mearriduvvon bajimus boazolohku ovddit boazodoallolága manjá, dušše geasseorohagaide. Dat geasseiiddat mat dál galget geahpedit boazologu, gullet eanaš daid geasseorohagaide gos boazolohku leai beare badjin duoid ovddit mearrádusaid ektui.

Viidáset leat olu siidaoasit heivehan boazologuset ovddeš bajimuš boazologu ektui mii leai 600 bohcco oažžun dihtii doarjagiid boazodoallošiehtadusas. Boazodoallošiehtadusa ekonomalaš gaskaoamit galge maid doaibmat tienasdássejeddjin, ja šiehtadusbelliid mielas ii lean govttolaš ahte sii geain ledje eanet go 600 bohcco galge oažžut doarjagiid boazodoallošiehtadusa bokte. Dás ferte deattuhit ahte bajimuš boazolohku oažžut doarjagiid ii lean mearriduvvon bajimuš boazologu njuolggadusaid mielde, dahje eará láhkai vuoigatvuodavuodđuduvvon boazodoalloláhkii.

Muhtun guorahallan čájeha ahte jagi 2005 manjá leat vuosttažettiin boazodoallit geat leat fásta bargguin, ja geain leat bohccot siidaoasi hálddus geat leat lasihan boazologu. Čájehuvvo ahte jos juohkehaš sis geahpedivčče boazologu gaskamearálaččat 10 bohccuin, de dat dagašii 82% dárbbalaš geahpedanlogus Nuorta-Finnmárkkus ja 74% Oarje-Finnmárkkus, gč. oktasaš bargjoavkku raportta gos boazolohkogeahpedeami váikkuhusat ja doaibmabijut leat guorahallojuvvon, geigejuvvon skábmamánus 2012.

Boahtteáiggi sisaboađut vuoliduvvon boazologuin

Daid orohagain gos boazolohku galgá geahpeduvvot lea erenoamáš unnán buvttadeapmi geahppa bohccuid geažil, miesehisvuoda ja ollu vahágiid geažil. Ollu boazodoalobearrašat dárbbasit otná dilis sisaboađuid ealáhusa olggobealde dan sivas go buvttadeapmi lea beare unni ja sisaboađut vuollin. Dutkan čájeha ahte unnán buvttadeapmi eanas muddui lea čadnon alla boazolohkui, ja vejolašvuodát buoridit buvttadeami unnit boazologuin leat olu. Boazologuheiveheapmi dan boazolohkui maid Boazodoallostivra lea mearridan boahdá jođánit lasihit buvttadeami ja buktit buot boazodolliide eambbo sisaboađuid, maddái sidjiide geain leat unnán bohccot. Dás čujuhuvvo kapihttalii 4.3 gos leat eanet dieđut dán birra.

Gaskaoamit sidjiide geat háliidit heaittihit iežaset ealáhusa

Boazodoallošiehtadallamiid vuolde divaštallojuvvojedje gaskaoamit sidjiide geat háliidit heaittihit iežaset ealáhusa. Vuodđun divaštallamiidda lei bargojoavkku raporta, mii lei guorahallan váikkuhusaid ja doaibmabijuid boazologugeahpedeami oktavuodas. Bargojoavkkus lei konklusuvnnain okta ahte dál gávdnojit váikkuhangaskaoamit maid sáhhtá geavahit dan jovkui geat háliidit heaittihit iežaset ealáhusa, muhto ahte dat fertejit váldojuvvot atnui ja heivehuvvot ulbmiljovkui. Šiehtadallanbealit oidnet dehálažžan ahte sii geat háliidit heaittihit iežaset boazodoalu besset ávkástallat daid ortnegiid mat juo gávdnojit. Departemeanta áigu dán ášši farggamusat ovddidit Bargodepartementii. Muđui sohpe šiehtadallanbealit ahte ahkemearri vuoliduvvo ohat árrapensuvvna 62 jagis 57 jahkái.

4.3 Vejolašvuodát loktet tietnasa Sis-Finnmárkkus unnit boazologuin

Heivehuvvon boazolohku lei eaktun ekonomalaš ceavzilis boazodollui ja guoddevaš ealáhusovdáneapmái. Departemeanta áigu čujuhit ahte muhtun orohagain leat buorit vejolašvuodát loktet buvttadantietnasiid boazologugeahpedemiin. Dát guoská erenoamážit Sis-Finnmárkui gos leat menddo olu bohccot, muhto maiddá eará boazodoalloguovlluide gos leat unnibuš ealut. Boazolohku lei dehálaš bealli maiddá go galgá árvvoštallat man olu boazodolliide lei sadji ealáhusas.

Finnmárkku orohagain boazologus leat stuora erohusat iešguhtetge áigodatguohtumiin. Muhtun geasseorohagain sáhhtet giđđaealus leat 3-5 bohcco juohke njealjehasmehteris ja eará orohagain Oarje-Finnmárkkus fas 15 bohcco juohke njealjehasmehteris. Geasseorohagas geasseorohakkii leat maiddá erohusat massimiid, miessešattu ja bohccodeattu ektui, ja kilohattis maid juohke boazoeaiggát oažžu njuovahagain, ja njuovvanstrategiijat rievddadit ja nu maid ollislaš ekonomalaš tienas ee. Dán sáhhtá eanas muddui čilget ahte boazolohku rievddada geasseorohagain gaskka, vaikko dilli eará áigodatguohtumiin muđui maid ráddje jahkásaš tietnasa.

Muhtun orohagain máddelis Finnmárkku leat dálveorohagat mat erenoamážit váikkuiht buvttadeapmái. Dáid guovlluin lei boazolohku olu vuolles go Finnmárkkus. Jos vel gorutdeaddu lei veaháš badjelis go Finnmárkkus, de lei buvttadeapmi hui unni. Dasto leat dáid guovlluin bohccot erenoamáš hearkki boraspiriid dáfus ja heajos dálkkiid geažil dálveáiggi. Lei váttis meroštallat movt dálveguohtumat, dálkkádagat ja boraspiret iešguđet láhkai čuhcet buvttadeapmái dáid orohagain. Ođđa dutkan čájeha almmatge ahte lassu njuovvamat sáhhtet guhkit áigái buoridit buvttadeami maid dáid orohagain.

Jos buohtastahtá njuovvuvvon miesselogu giđđaealu áldologuin, de sáhhtá mihtidit ealu buvttadannávcca ekonomii ja ekologalaš ceavzilisvuoda ektui. Dieđut Finnmárkkus daid manjmuš logi jagi čájehit ahte dain orohagain gos lei dássedis ja vuollegis boazolohku (vuolles 5 bohcco juohke njealjehasmehteris), alla gorutdeaddu ja buvttadanguvllot doaibma, lei misiid njuovvanproseanta giđđaealu áldduid ektui sullii 60-80%. Orohagain gos lei erenoamáš alla boazolohku (gitta 15 bohcco juohke njealjehasmehteris) lei misiid njuovvanproseanta dušše 12-30% áldoealu ektui. Dáid guovlluin masset maid jahkásaččat eanemus misiid, mii eanaš muddui boahá das go bohccot leat nu vuimmeheamit. Dutkan duodašta ahte váldosivvan massinloguide Oarje-Finnmárkkus ja Kárašjoga oarjjabealde leat

dat negatiiva váikkuhusat alla boazologu geažil, ja eaige njulgestaga massimat boraspiriid geažil, gč. earret eará NINA raportta 821 2012 “Rovvilt og reindrif – Kunnskapsstatus i Finnmark”.

Dat mii goská ekonomalaš tietnasiidda njuovvanbohccuid ovddas maid vuovdá njuovahakkii, de dat rievddadit hirbmadit gorutdeattuid erohusaid geažil, ja kilohattit maid rievddadit. Stuurimus boazoeaiggádat fertejit stuora massimiid geažil duppalastit ealuideaset vai sáhttet vuovdit seamma olu misiid njuovahakkii go sii geain leat uhcit ealut. Dasto lea juohke miessi mii gullá stuora ealuide mearkkašahhti geahppaseabbo.

Njuovahatmárkan ohcala bohccuid main lea buorre kvalitehta, ja kvalitehta lea mearrideaddjin dasa man ollu boazoeaiggát oažžu máksojuvvot juohke kilos go vuovdá bohccuid njuovahakkii. Ovdamearkka dihtii sáhtta namuhit ahte Finnmárkku njuovahagat mákset juohke miessekilos mii deaddá 14 – 15 kilo 50-70% dan hattis mii máksojuvvo miesis mii deaddá 19,0 kilo. Dán vuogi mielde sáhtášii miesi ekonomalaš árvvu lohtet olu boazologugeahpedemiin daid orohagain gos guohtumat dál eai geavahuvvo ekologalaš guoddevaš vuogi mielde.

Boazologugeahpedeapmi ja eanet njuovvamat goskevaš boazodoalloorohagain buoridivčče departemeantta árvvoštallama mielde čuovvovaš guovddáš áššiid:

- Merkejuvvon miesselohku lassánivččii.
- Gaskamearalaš njuovvandeaddu lohtanivččii buot bohccuin.
- Hattit lassánivčče njuovahagas boazoeaiggádii njuovvanbohccuid ovddas.

Departemeantta árvvoštallama mielde mielddisbuvttášii boazologugeahpedeapmi goskevaš orohagaid ahte doaibma buorránivčče dáinna lágiin:

- Vuoliduvvon doaibmagolut guođohanbargguide
- Vuoliduvvon golot lassibiebmamii
- Unnit boazomassimat

Lea maid dehálaš vuhtiiváldit daid orohagaid gos boazolohku lea heivehuvvon guohtuneatnamiidda, muhto eai beasa geavahit buot buvttadan- ja tienasvejolašvuodaid. Unnit boazolohku johtolatguovlluin oppalohkái váikkuhivčče maid miessešaddui dáid orohagain, ja attášii buoret vejolašvuodaid eambo njuovvat. Jáhkkmis livččii muhtun oktavuodain vejolaš lasihit njuovvama 40 proseanttain manjil go boazologugeahpedeapmi lea čađahuvvon.

Departemeantta háliida deattuhit dan duodalaš dili mii muhtun guovlluin lea Finnmárkku gos sullii 40 proseantta jahkásaš buvttadeamis massojuvvo iešguđet sivaidd geažil go boazolohku lea menddo allat. Jos dákkár dili joatkašuvvá, de dat ii buvttet ekologalaš iige ekonomalaš ceavzi ovdáneami ealáhussii.

4.4 Márkandilli

4.4.1 Álggahus

Buresdoaimmi bohccobiergomárkan lea áibbas guovddáži olahan dihte boazodoallopoltiikalaš mihttomeriid. Dát guoská olles árvogollosii duoddaris beavdá. Buresdoaimmi márkan lea maiddá dehálaš boazodolliide go galget ollašuhttit doallonjuolggadusaid gáibádusaid boazologugeahpedeami ektui.

Ealáhusa dáhtu mielde leat šiehtadallanbealit 2002/2003 Boazodoallošiehtadusa šiehtadallamiid oktavuodas soahpan heaittihit mihttohatti bohccobierggus. Dan maŋŋá leamaš friija haddemearrádus bohccobirgui sisafievrridansuddjema siskkobealde. Iige jagi 2003 maŋŋá leat leamaš vejolašvuolta sisafievrridit bohccobierggu vuoliduvvon tuolluin.

Márkandoaimmat leat vuosttažettiin ealáhusa ja árvogollosa oassálastiid ovddasvástádus. Vásihusat dán suorggis almmatge čájehit ahte lea dárbu eanet njuolga beroštumi ja áŋgiruššama stáhta bealis. Válidosivvan dasa lea ahte boazologuheiveheami čuovvoleapmi Finnmárkkus gáibida eambo aktiivvalaš almmolaš áŋggirdeami.

4.4.2 Bohccobierggu njuovvan- ja vuovdindilli

Giđđaeallu daid maŋimuš jagiid lea leamaš sullii 250 000 bohcco. Dán ealus leat de sullii 74 proseantta álddut, 20 proseantta čearpmahat ja 6 proseantta sarvát. Riikadásis lea gaskamearalaččat njuovvojuvvon 33% giđđaealus. Gaskamearálaččat leat njuovvojuvvon 85 000 bohcco vihtta maŋimuš jagi. Go gaskamearálaš deaddu lea 22,5 kilo, de njuovvanhivvodat šaddá 1900 tonna. Dán hivvodagas njuovvet boazoeaiggádat jahkásaččat 300 tonna alcceseaset ja vuovdima várás lagasbirrasis.

Juohke jagi manná váile 1600 tonna njuovvojuvvon bierggus 20 registrerejuvvon njuovahagaide Norggas. Dábálaš jagiid sáddejuvvo sullii 1100 tonna bohccobiergu márkaniidda iešguđetge láhkai gieđahallojuvvon.

Departemeanta háliida deattuhit ahte bohccobierggus leat mánŋa ovdamuni geavaheddjiid gilvvus. Bohccobierggus lea duottarmáistu dan sivas go bohccot guhtot duoddariin, čuvvot jahkodagaid nuppástuhttimiid ja čuvvot luonddu. Muhto bohccobierggus lea maid kultuvrralašmáistu mii lea čadnon jahkeviissaid guhkes árbevieruide ja eallinvuohkái heivehuvvon bohccuid dárbbuide. Bohccobierggus lea historjá, ja dat lea buvttaduvvon garra, muhto lunddolaš diliin – luonddu iežas eavttuid vuodul. Danne lea Bohccobierggu márkánlávdegoddi geavahan doahpaga “Duoddara sánŋár” go bohccobiergu lea márkánastán mágolaš ja dipma biergun.

Márkanlávdegotti doaimma lea vuodđuduvvon ee. daid duođaštusaid ektui maid MatPrat lea čađahan ja duođaštusat čájehit ahte bohccobiergu lea dat biergu mii eanaš dážaid mielas lea hui mágolaš. Seammas čájeha dutkan ahte bohccobiergu lea dearvvašlaččamus borramuš

maid olmmoš sáhtta borrat. Bohccobierggus leat eanemus antioksidánttat ja buoiddis lea dearvvašlaš buoidesuvri.

Bohccobiergomárkanis lea mannan geasi rájes leamaš posiitiiva ovdáneapmi. Márkanlávdegotti árijálaš barggu lassin ahte háhkat fas luohhtevašvuoda biergomárkanii, leat boazodoallit árvogallosis árijálaččat bargan ahte loktet bohccobierggu erenoamáš borramušaid buoremusaid searvá. Stuorra oassi bierggus lea guođđán jikŋon galmihanskábiid ja sirdojuvvon varasbierguskábiide. Bohccobiergobuktagiid kvalitehta lea buorránan. Dát guoská maid iešguđet osiide bohccos ja buktagiid fáladagaide gávppiin. Dasa lassin lea boazodoallu ja bohccobiergu ožžon olu posiitiiva fuomášumi “Det norske måltid” ja NRKa ođđa prográmmaráiddu “Åtte årstider” bokte.

Departemeantta árvvoštallama mielde lea ain eanet vejolašvuodat buoridit árvobuvttadeami bohccobirgui. Árvobuvttadeami ollašuhhtimis šaddá Boazoprográmma guovddáži. Boahtteáiggi lea dehálaš ee. nannet bohccobiergofitnodagaid vai biergoláideapmi šaddá dássedeabbo ja biergohivodat šaddá stuoribun. Seammás galgá buorre kvalitehta leat guovddáži, ja gaskkusteddjiid ektui ferte gávdat čovdosiid sihkkarastit ahte bohccobiergu joavdá dakkár márkaniidda geat mielas mákset. Bohccobiergosuorgi ferte nannet iežas márkangealbbu. Márkananalysaid ferte čađahit dakkár márkaniin gosa háliida iežas ásahit, ja guorahallat makkár buktagiid olbmot jearahit. Dat lea mearrideaddji máhtu eallit gilvaleaddji márkaniis.

Čoavdda lihkostuvvat dán doaimmas lea ovttasbargu. Bohccobiergosuorgi ferte bidjat mihttomeari ovttasbargat doppe gos lea vejolaš – ja gilvalit doppe gos sii fertejit. Eanet ovttasbargu bokte árvogallosis lea vejolaš ee. márkankánálaid, buvttaovdideami ja gálvojođu nannemiid bokte oaččuhit áigái beaktilis bohccobiergosuorggi. Dat váikkuha maid posiitivalaččat biergohaddái.

Departemeanta háliida deattuhit ahte boazodoallu lea dál erenoamáš dilis gos jearru lea sakka eanet go buvttadeapmi. Dat mielddisbukta ahte árvobuvttadeami lea vejolašvuotta olu eanet buoridit. Departemeantta mielas lea dehálaš ahte dilli lámhčuojuvvo nu ahte olles árvogallus duoddaris beavdá ovttasbargu bokte beassá geavahit dáid vejolašvuodaid.

4.4.3 Regulerevuorkká čuovvoleapmi

2010 čavčča sohpe šiehtadallanbealit ásahit gaskaboddosaš regulerenortnega njukčamánu 31.b.2011 rádjai. Ovttaoavilvuoda duogážiin leai veahkehit vai boazodoallit besset njuovvat ja nu hehttet ahte ollu boazodoallobearrašat gártet váttis ekonomalaš dillái. Ásaheapmi doaimmaid nu go galggai, ja regulerenáigodaga loahpageahčen gávdnui vuorkkás 513 tonna bohccobiergu.

Šiehtadallanbealit ledje ovttaoavilis ruhtadit regulerenortnega goluid boazodoallošiehtadusa rámmaid siskkobeaalde, gč. kap. 1151 poastta 51 “Boazodoalu ovdánahttinforanda”. 2010 várrejuvvui 2,8 miljovna kruvnnu ortnegii. Stuoradikki Boazodoallošiehtadusa 2011/2012 proposišuvnna meannudeamis mearriduvvui lasihit 7,0 miljovna kruvnnu Boazodoallošiehtadussii 2010/2011. Eaktun leai ahte juolludus galggai gokčat goluid regulerevuorkká čuovvoleami oktavuodas. Dasto sirdojuvvui 9,5 miljovna

kruvnnu Stuoradikki Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 meannudeamis. Dat mielddisbukta ahte dál lea 19,3 miljovna kruvnnu várrejuvvo regulerenvuorkái.

Prop. 84 S (2010-2011) Boazodoallošiehtadus 2011/2012, ja rievdadusat 2011 stáhtabušehtti ee. bokte čilgii departemeanta sivaiddat regulerenvuorkká ásaheapmái, ja árvalusaid movt heaittihit regulerenvuorkká. Dán oktavuodas čujuhuvvo kap.4.4, ja árvalusmearrádussii nummir golbma.

Geassemánu 7.b.2011 meannudii Stuoradikki Boazodoallošiehtadusa 2011/2012. Stuoradikki eanetlohku doarjjui Boazodoallošiehtadusa árvalusa, nu maiddá árvalusa movt heaittihit regulerenvuorkká.

Árvalusa mielde mearriduvvui heaittihit regulerenvuorkká cehkiid mielde. Nortura SA bagaduvvui čuovvut nu guhkás go sáhtta šibitbierrgu márkaregulerenjuolggadusaid maid Buvttadanráđdi lea mearridan geassemánu 23.b. 2009 vuovdinlága mielde. Dasto ahte regulerenvuorkká galgai vuovdit bohccobierrgu rabas ja gilvalanbealátkeahkes eavttuid mielde. Vuorká vuovdigodii bohccobierrgu geassemánu 20.b.2011. Biergojođu váldoulbmil leai addit čielga signálaid vejolaš haddeennoasteapmái boahpte njuovvanáigodahkii, ja nu addit boazoeaiggádiidda vejolašvuoda heivehit plánaideaset. Oktiibuot vuvdojuvvo vuorkkás 120 tonna bierrgu. Biergokilohaddi buoremus rávis bohccos leai 61,- kruvnnu ja kilohaddi buoremus miesis leai fas 60,- kruvnnu.

Borgemánu mielde attii departemeanta dieđu Nortura SA:i ahte hattit eai rievdaduvvo iige bierrgohivodat mii galgai vuvdojuvvo regulerenvuorkkás geassemánus. Duogáš dasa leai fuomášupmi ahte bierrgojohtu leai sakka buorránan geassemánuid, ja ii lean dáhtu lasihit regulerenvuorkká bierrgohivodaga vuovdima várás go dat livčče muosehuhtán bierrgomárkana áiddo ođđa njuovvanáigodaga ovddabealde.

Njukčamánu 1.b.2012 leai regulerenvuorkkás 417 tonna, dies lea 118 tonna rávis bohcco, 173 tonna miesi, 37 tonna smávvejuvvo bierrgu ja 89 tonna cábaduvvo bierrgu. Giktalan dihte gurret vuorkká johtilit ja oaččuhit bohccobierrgofitnodagaid bures ráhkkanit dasa ahte lasihit bierrgojođu giđdat, válljii departemeanta loahpageahčen njuovvanáigodaga 2011/2012 mearridit 5 kruvdnosaš galmmihanvuoládusa juohke rávisbohcco kilos. Suoidnemánu 1.b.2012 mearriduvvui vel 5 kruvdnosaš galmmihanvuoládus juohke smávvejuvvo ja cábaduvvo bierrgokilos.

Dát galmmihanvuoládusat mielddisbukte ahte regulerenvuorkká guorranii. Juolludusat mat ovdal leat dása várrejuvvo ja ruhtasirdimat kapihttalis 1151 unnit golaheami geažil galget gokčat buot regulerenvuorkká goluid.

4.5 Boazoprográmma

Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 šiehtadallamiid oktavuodas leat šiehtadallanbealit soahpan heaittihit Árvohákanprográmma - boazu (ÁHP-boazu), ja ásahtit ođđa prográmma mii vástida Báikkálaš borramušprográmmii. Ođđa prográmma namma lea Boazoprográmma. Boazoprográmma galgá erenoamážit gozihit ahte ÁHP- bohcco fitnodagaid hástalusat fuolahuvvojit. Seammás galgá mátkeealáhusvuđot ealáhusovdánahttin boazodoalus, ja ovttasbargodoaibmabijut boazodoalu ja reidenfitnodagaid gaska leat mielde prográmmas.

Bohccobiergomárkana maŋimuš jagiid ovdáneami vuodul ja ÁHP-boazu fitnodagaid dili ektui, lea mávssolaš viidáset barggus addit juohke áidna fitnodahkii sierranas čuovvoleami. Dát guoská erenoamážit gelbbolašvuodáhkamii ja gávpedoaimmalaš rávvemii, márkangelbbolašvuoda ovddideapmái, fierpmádathuksemii ja gálvoovddideapmái. Buot dát suorggit leat dehálaččat sihkkarastit viidáset doaimma ja fitnodatovdáneami. Dasa lassin lea dehálaš giktalit ovttasbargui eará smávva fitnodagaiguin sihke siskkobealde ja olggobealde bohccobiergosuorggi ovddidit juogadan- ja vuovdinčovdosiid gávppiid ja horeca márkana ektui. Dán oktavuodas lea dehálaš hábmet buriid márkaplánaid buvttadeddjiide vai sidjiide lea álkit diehtit makkár gálvvuid sáhttá vuovdit buvddain, horeca márkaniis dahje eará oktavuodain gos sáhttá vuovdit báikkálašbuvttaduvvon gálvvuid. Buot deháleamos lea ahte ovddidit buktagiid maid geavaheaddjit ohcalit, ja fállat daid rivttes márkaniidda.

Lea maid vejolaš buoridit boazodoalu tienasvuodu mátkeealáhusvuđot ealáhusdoaimmaiguin. Boazoprográmma galgá nannet ánggirdeami dán suorggis. Dan ferte oaidnit Innovašuvdna Norga oppalaš bálvalusaid ja Sámedikki ortnegiid ektui.

ÁHP-boazu álgoálggus ii váldán mielde daid fitnodagaid maid boazoeaiggádat eai eaiggáduššan. Boazoprográmma bokte galgá leat vejolaš ásahit ovttasbargodoaimmaid dáid fitnodagaid ja boazoeaiggádiid gaskka, ja gaskal dáid fitnodagaid ja fitnodagaid maid boazoeaiggádat jođihit.

Go guoská prográmma ekonomalaš rámmaide, de dat mearriduvvojit jahkásaš boazodallošiehtadusas. Boazoprográmmii eai leat mearriduvvon áigeráddjemat, seamma go ÁHP-boazu prográmmas.

Boazoprográmma váldoulbmil lea lasihit árvoháhkama buvttadeamis, bohccobierggu gávpemárganis ja vuovdimis ja bohccobierggu liigebuktagiin. Boazoprográmma ulbmiljoavku lea:

- Boazoeaiggádiid reidenfitnodagat geain váldoulbmil lea ovddidit erenoamáš borramušgálvvu bohccobierggus.
- Boazoeaiggádat geat ovttas reidenfitnodagaiguin ráhkadit erenoamáš borramušgálvvu bohccobierggus.
- Reidenfitnodagat ja geatnegahtti buvttadeaddjiovtastusat geain váldoulbmil lea ovddidit erenoamáš borramušgálvvu bohccobierggus.
- Boazoeaiggádat geat háliidit álggahit dahje ásahit iežaset fitnodaga ovdánahtti liigebuktagiid bohccobierggus.
- Boazoeaiggádat geat háliidit álggahit dahje ovddidit iežaset mátkeealáhusvuđot fitnodaga gos borramušoassi lea guovddážiis.

Ánggirdeapmi galgá boazodolliide boahit ávkin. Dat mearkkaša ahte doarjja reidenfitnodagaide galgá mielddisbuktit ekonomalaš beavttu boazodollui, lassi hattiid ja lassi gálvojođu. Erenoamáš oktavuodain sáhttá juolluduvvot doarjja ođđaálggaheddjiide.

Fitnodagaid innovašuvdna galgá mielddisbuktit márkavuđot ja gánnáhahtti ealáhusovdáneami. Boazoprográmma galgá vuoruhit ovdáneami ja gálvojođu márkaniid, proseassaid ja bálvalusaid mat fitnodagaide lasihit árvvuid. Boazoprográmma sáhttá addit fitnodagaide gelbbolašvuoda ja ruđalaš resurssaid daid surggiin masa sii dárbbáhit veahki.

Erenoamážit dehálaš lea fállat fitnodagaide gelbbolašvuođa fidnodoaimma ektui, nugo loktet márkán- ja márkánfievrridan gelbbolašvuođa. Ruđaid sáhtta geavahit ee. hukset ja ovddidit márkaniid, buvttaovddideapmái, fierpmádathukseimii, buvttadeaddjiovttastusaide, ja juogadan- ja vuovdinčovdosiidda.

Boazoprográmmas leat mielde iešguhtetlágan ruhtadanortnegat fitnodagaide, buvttadeddjiide ja buvttadeaddjiovttastusaide geat háliidit viiddidit doaimmaidis dahje ovddidit gálvvuid maid ovddas geavaheaddjit mielas mákset. Prográmmas leat mielde čuovvovaš ortnegat:

1. Fitnodatovddideapmi

2. Gelbbolašvuođadoaibmabijut

3. Oktasaš beaggin- ja márkánfievrridandoaibmabijut

Innovašuvdna Norga koordinere Boazoprográmma Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta reive gohččosa mielde. Deattuhuvvo ahte prográmma nannejuvvo našunála doaimmain. Innovašuvdna Norga vuoruha eareliiggánit koordineren ja ovttasbargodoaimmaid báikkálašborramuš- ja mátkeealáhusáŋgiruššama oktavuodas.

Ovdánahttinprográmma jođiha Stivrenjoavku maid Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta (EBD) lea nammadan ja mas leat mielde vihtta lahtu:

-2 EBD áirasa

-2 NBR áirasa

-1 Sámedikki áirras

Stivrenjoavkku áirasat ja várrelahtut leat nammaduvvon 3 jahkái. NBR jođiha stivrenjoavkku.

4.6 Boazodoalu eatnamiid sihkkarastin

Eaktun jođihit árbevirolaš johtti boazodoalu lea ahte dasa leat doarvái eatnamat. Dákkár doaibmavuohki lea vuodđun ekologalaš guoddevaš guohtungeavaheapmái, ja departemeanta áigu áŋgireappot gozihit dán beali.

Boazodoallu lea erenoamáš hearki ráfehuhttimiid ja sisabahkkemiid hárrái mat gáržžidit guohtunguovlluid dahje billistit guohtumiid kvalitehta, dahje eará láhkai hehtejit bohccuid geavaheames guohtumiid. Ealáhus ieš lea maid mielde váikkuheamen guohtuneatnamiid, erenoamáš garra guođohemiid, vuodjimat bievlaeatnamiin ja iešguđetlágan áidevuogádagaid bokte.

Olmmošlaš doaibma boazoguohtumiin bohtá lassin dan muosehuhttima mii lea luonddus, earret eará boraspiriid ja divrriid geažil, mat álo leat leamaš doppe gos bohccot leat.

Muhtumin leat bohccot nu heajut ahte namuhuvvon lassi muosehuhttimat sáhttet duođalaččat váikkuhit. Bohccot šaddet heajubut go šaddet lassi energiija geavahit ja/dahje heajos guohtuma dihte. Sivvan sáhtta leat guohtuneatnamiid massin, eanet johtolat, ráddjejuvvon guođohanáiggat dahje stuorit guohtungilvu daid guovlluin mat eai leat vel duohtaduvvon ja dahje/eai leat buot buoremusat.

Olu lágain leat dál ásahuvvon ođđa reaidut mat addet buoret vejolašvuođaid čuoovolit našunála ulbmiliid sihkkarastit sámi boazodollui ávnnaslaš vuođu. Guovddáš áššin boahhtevuođas šaddá ahte dáid reaiduid galgá divdna geavahit. Dalle lea áibbas mearrideaddji ahte buohkain lea oktasaš duohtavuođaddejuvumi ja ahte iešguđet doaibmit doibmet ovttas ja gávdnet buriid čovdosiid. Dát gáibida ahte politihkkárat ja eiseválddit máhttet olu boazodoalu guđege beliid mat gusket boazodoalu eanan- ja geavahanvuoigatvuhtii. Departemeanta áigu joatkit juohkimis dieđuid boazodoalu eanangeavaheami ja vuoigatvuođaid birra.

Plána- ja huksenláhka lea guovdilis láhka areálahálldašeami hárrái boazodoalloguovlluin. Lága lea dehálaš geavahit sihkkarastit dohkálaš areálahálldašeami orohagain. Orohaga ceavzima dihtii lea dát dárbbaslaš, ja dat addá maid orohahkii vejolašvuođa ollislaččat árvvoštallat iešguđetlágan doaimmaid orohagaid rájaid sikkobealde. Orohahkii leat ollislaš plánat unnit bargogáibideaddji ja eaige dárbbas meannudit mánggaid oasseplánaid.

Plána- ja huksenláhka addá maid vejolašvuođa ráhkadit plánanjuolggadusaid/plánamearrádusaid daid guohtuneatnamiid várás mat leat erenoamáš dehálaččat ceavzilis boazodollui. Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta lea áiddo álggahan ovttasbargguin Birasgáhttendepartemeanttain ráhkadit plánanjuolggadusaid/plánamearrádusaid boazodoalloguovlluid várás. Departemeanta áigu fuolahit ahte NBR searvá ovttasbargguoibmin dán bargui.

Departemeanta árvalii Dieđ. St. 9 (2011-2012) addit eanajuohkinduopmostullui válddi čielggadit boazodoalu siskkáldas vuoigatvuođaáššiid riekteguorahallama bokte.

Departemeantta árvvoštallama mielde livčče lean vejolašvuohta ovddidit láhkaarvalusa ahte addit eanajuohkinduopmostullui eanet válddi čađahit boazodoalu siskkáldas vuoigatvuođaguorahallamiid juo giđđat 2013. Muhto Sámediggi ja NBR eaba háliidan rievdadusaid dál. Duogáš dasa leai ahte sii háliidit vuos geahčadit movt buoridit eanajuohkinduopmostuolu boazodoallogelbbolašvuođa. Departemeantta mielas lea maid dehálaš ahte eanajuohkinduopmostuolus lea doarvái máhtu ja gealbu boazodoalloáššiin jos galggaš nagodit meannudit ja mearridit boazodoalu siskkáldas áššiid. Nuppe dáfos oaivvilda departemeanta ahte vuoigatvuođaguorahallamat čielggadit vuoigatvuođaáššiid siiddaid ektui ii leat nu olu earálágan go dat vuoigatvuođaguorahallamat maid eanajuohkinduopmostuollu dál juo čađaha. Dattetge lea departemeanta ollislaš árvvoštallama vuođuš välljen doarjut Sámedikki ja NBR:a, iige ovddit namuhuvvon rievdadusaid dál.

Dasto áigu departemeanta sihkkarastit ahte NBR seammá go Sámediggi ge beassá čuoovut ráđđádallamiid areálaáššiid oktavuodas. Departemeanta áigu maid fuolahit ahte čađahuvo čielggadeapmi movt manjimuš jagiid čađahuovon suodjalanplánat leat váikkuhan ja gáržžidan boazoguohtumiid ja boazodoalu jodiheami. Dasa lassin šaddá lagamus áiggis dehálažan

vuoruhit dutkanprošeavttaid mat addet eanet máhtu movt iešguđetlágan doaibmabijut váikkuhit boazodollui.

4.7 Boazovaháгат boraspiriid geažil

Boazodoallu lea olles riikkas gillán olu vahágiid daid manjimuš logijagiid, ja seammá áigodagas leat boraspirenálit lassánan. 2011 dieđihuvvon boraspirevaháгат boazodoalus ledje 75 000 bohcco, ja buhtadusmávssut ledje 19 500 bohcco ovddas maid boraspiret ledje speadjan. Boraspiriid speadamat dahket viehka stuora oasi ollislaš massimiin. Massimiidda sáhttet maid eará sivat nugo bohccuid vuddjomat, dávddat, lihkohisvuođat, ja nealgi. Boazodoallodieđáhusat čájehit ahte boraspirevaháгат dahket sullii 80-90 proseantta ollislaš boazomassimiin.

Boazu lea erenoamáš hearki boraspiriid dáfus manjitudálvi ja guottetáiggi, ja danne lea hálddahusmihttomearri hehttet boraspiriid laskamis guottetbáikkiin. Boazu mii ii leat buorre vuoimmis šaddá dávjá gillát boraspiriid geažil, ja ođđasit dutkan čájeha ahte vaháгат lassánit jos guohtumat eai leat nu buorit heajos dálkkiid dahje alla boazologu geažil. Oppalaš sivva stuora massinloguide čilgejuvvo ahte bohccot guhtot birrajagi dakkár guovlluin gosa lea váttis beassat, ja dat dahká maid váttisin gávdnat bohccuid maid boraspiret leat speadjan. Buhtadusmávssut bohccuid ovddas maid boraspiret goddet leat dađistaga lassánan. Duodaštuvvonmuddu lea boazodoalus hui vuollin go sullii 5 proseantta lea duodaštuvvon vaháгат.

Buhtadusmávssut meroštallojuvvojit duodaštuvvon masson bohccuid ja massinriskka ektui. Dát mielddisbuktá ahte mávssut rievddadit iešguđet boazodoalloguovlluin gaskka, ja sáhttet dagahit riidduid ealáhusa ja eiseválddiid gaskka. 2010 áсахuvvui bargojoavku čielggadit movt fertešii rievdadit dálá buhtadusortnega bohccuid massima ovddas maid boraspiret goddet, ja movt dan galggašii dahkat. Joavku lea geigen raporttas giđđat 2011 gos sii rávvejedje riskavuđot buhtadusortnega ceškiid mielde. Dárbbášuvvo earret eará eanet gelbbolašvuohta boraspiriid birra iešguđet guovlluin ja eará massinsivaid birra boazodoalus. Birasgáhttendepartemeanta áigu čuovvolit bargojoavkku raporta.

Geatki, albas ja gonagasgaskin dahket eanemus vahágiid boazodoalus. Geassemánu 2011 Boraspiresoahpamuš cealká ahte boraspirehálddašeapmi galgá čađahuvvot dáinna lágiin ahte čivganlogut galget nu lahka máddodatmeari go vejolaš, ja ahte hálddahus álggaha dárbbášlaš doaibmabijuid soahpamuša ulbmiliid mielde. Máddodatregulerema váldogaskaoamit dáid boraspiriid ektui lea liseansabivdu ja earrebivdu. Boraspiriid erenoamáš bivddu oktavuodas geavahuvvojit sierra bivdojoavkkut ja Stáhta luondubearráigeahčču.

Manjimuš logijagiid leat massimat lassánan balddihahtti olu muhtun lullisámi guovlluin. Buvttadan- ja massinlogut daid boazodoalloguovlluin mat leat máddelis Finnmárkku duodaštut ahte buvtadeapmi lea unnán riddolagaš dálveguohtuneatnamiin. Dáid orohagain eai leat nu olu bohccot go Finnmárkkus. Jos vel gaskamearálaš gorutdeaddu lea allelis go gaskamearálaš gorutdeaddu Finnmárkkus, de lea buvtadeapmi hui vuollin, bohccot leat erenoamáš hearkki boraspiriid dáfus ja heajos dálkkiid geažil dálveáiggi. Lea váttis meroštallat movt dálveguohtumat, dálkkádagat ja boraspiret iešguđet láchkai čuhcet buvtadeapmái dán guovllus. Orru almmatge nu ahte eanet njuovvamat geahpedivčče

massimiid dáid guovlluin. Lea čabu čielggas ahte boraspiret leat stuora hástalussan dán guovllu boazodollui, ja dál lea dárbu erenoamáš čuovvoleapmái sihkkarastit ealáhusvuodu. Birasgáhttendepartemeanta lea álggahan sierra prošeavtta dutkat massinsivaid Davvi-Trøndelágas.

4.8 Norgga-Suoma konvenšuvdna boazoáidehuksemaid ee. birra

Boazodoallit leat johtán áigodatguohtumiid gaskka čuđiid jagiid beroškeahhtá našunálastáhta rájain. Maŋŋil go Suopma šattai ruošša válldi vuollái álgo 1800-logus, giddejuvvui Norgga ja Suoma gaskasaš rádjá 1852:s.

Norgga/Suoma rádjáguovllus eai leat eatnamat mat lunddolaččat cagget bohccuid. Jos albma nanu gaskaáidi ii huksejuvvo, de dán guovtti riikka bohccot jotket rasttildit rájá mii mielddisbuktá olu váttisvuodaid.

Vuosttas konvenšuvdna mii regulere dán dili dahkkui 1922. 1952 ođasmahttojuvvui konvenšuvdna. Doaibmi konvenšuvdna vuolláičállojuvvui Helssegis geassemánu 3.b.1981. Doaibmi konvenšuvdna ii leat nu olu rievdan 1952-konvenšuvnna ektui. Áidespáittut rievdaduvvojede veaháš, ja muhtun sajiin rahppojuvvui vejolašvuohta guhkidit áidegaskka riikkarádjái. Dasto álkkásmahttojuvvui vuohki movt fievrridit bohccuid ruovttoluotta mat ledje rasttildan rájá. Rádjeáiddit leat botkekeahhtá huksejuvvon, earret Áŋŋelis Riikkarádjái 343, ja dát gaska lea badjelaš 200 kilomehtera guhku.

1981 konvenšuvdna, gč. geassemánu 3.b.1981 konvenšuvnna gaskal Norgga ja Suoma boazoáiddiid ja eará doaibmajuid huksemaid birra easttadan dihte ahte bohccot eai rasttil riikkarájáid, doaibmá norgga láhkan njukčamánu 11.b.1983 rájes.

Konvenšuvnna doaibmanáiggis leat bohccuid rasttildeamit mielddisbuktán olu váttisvuodaid. Dát lea mielddisbuktán vahágiid eanadollui ja masttademiid eará ealuide. Maŋimuš jagiid leat bohccot dávjá rasttildan riikkarájá ja vahágahttán gilvojuvvon eatnamiid Deanujoga suomabeale. Dat lea dagahan arvat stuora buhtadanmávssuid EBD bušehtti.

Sivat manne bohccot johtalit rastá riikkarájáid leat olu. Sivatsáhttet leat váilevaš áidi gaskal Áŋŋela ja Riikkarájá 343, alla boazolohku muhtun orohagain, rievdaduvvon doaibmavuohki, ja dálkkádatriedamat mat váikkuhit bohcco johtaleapmái.

Olu dát váttisvuoddat mat čatnasit bohcco johtaleapmái riikkarájá rastá, čájehit ahte dálá rádjeáidekonvenšuvdna ii doaimma dohkálaččat.

Konvenšuvnna vuodul lea nammaduvvon Norgga/Suoma boazoáidekommišuvdna mas leat mielde 4 miellahtu ja sin ovddasvástáduš lea gozihit rádjeáiddiid huksemaid ja divodemiid. Kommišuvdna de árvalii čakčat 2007 čadahit konvenšuvdnárkkisteami. Kommišuvdna lea árvalan hukset konvenšuvdnaáiddi dáža beallái, maiddáid dohko gos dál ii leat áidi. Dasto ahte ráhkaduvvojit ođđa ja eanet doaibmi ja njuovžilis buhtadusortnegat mat galget gustot go bohccot rasttildit riikkarájá ja dahket vahágiid, ja áigumuššan lea maid guorahallat buot áideosiid.

Manjil go Suoma eiseválddiiguin leai váldon oktavuohhta álggahuvvojedje dálvit 2012 šiehtadallamat árvvoštallat doaibmi konvenšuvnna. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta jođiha norgga šiehtadallandelegašuvnna. Šiehtadallandelegašuvnnas ledje vel lassin ovddasteaddjit Olgoriikadepartemeanttas, boazodoalloaláhusas, politiijaeiseválddiin, Stáhta boazodoallohálddahas ja Finnmárkku Fylkkamánis.

Šiehtadallamat leat ádjánan guhkit go álggos jurddašeimmet. Dasa leat mánja siva, muhto dárbu čadahit váikkuhusčielggademiid ođđa áidehuksemiid hárrái lea leamaš guovddáži.

Áigumuš lea ahte loahpahit šiehtadallamiid giđđat/geasset 2013.

4.9 Rádjerasttideaddji boazodoallu Norgga ja Ruota gaskka

Guovvamánu 9.b.1972 boazodoallo konvenšuvdna Norgga ja Ruota gaskka doaimmaid cuoŋománu 30.b.2002 rádjai. 1997 nammaduvvui Norgga-Ruota boazoguohtunkommišuvdna mii galggai čielggadit ođđa konvenšuvdnadárbbu, ja dat ovddidii árvalusastis miessemánu 2001.

Kommišuvnna árvalusa ja gulaskuddancealkámušaid vuodul bođii čielgasit ovdan ahte leai ain olu mii galggai dahkkot ovdalgo Norga ja Ruota sáhttiba soabadit ja dohkkehit ođđa konvenšuvnna. Dát guokte riikka de soabadeigga joatkit guovvamánu 9.b.1972 boazodoallokonvenšuvnna vel golbma jagi, cuoŋománu 30.b.2005 rádjai.

Šiehtadallanbealit eai nagodan soabadit šiehtadaladettiin, ja eaige nagodan soabadit guhkidit 1972-konvenšuvnna doaibmanáiggi. Go konvenšuvdna heittii doaibmamis miessemánu 1.b.2005 de oaivvildedje ruotabeale ahte rádjesoahpamuš (Lappekodisilla) okto galggai reguleret rádjerasttideaddji boazodoalu ja iige lean dárbu eará sierra láhkamearrádusaide. Stuoradiggi mearridii geassemánu 17.b. 2005, gč. Od.Prop.nr.75 (2004-2005), rievdadit geassemánu 9.b. 1972 lága Norgga ja Ruota gaskasaš boazoguohtumiid birra. Dat mielddisbuvttii ahte 1972-konvenšuvnna hálddašanvuogádat joatkašuvvá norggabeale dassá go ođđa konvenšuvdna doaibmagohtá. Ruotabeale sámičearut ožžo nugo ovdal geavahit boazodoalloguovlluid 1972-konvenšuvnna eavttuid mielde. Dát mearkkaša ahte rádjerasttideaddji boazodoalu riektedilli miessemánu 1.b.2005 rájes lea leamaš goabbat láhkai dán guovtti riikkas.

Šiehtadallamat Ruotain ođđa boazoguohtunkonvenšuvnna hárrái álggahuvvojedje fas juovlamánu 2005 ja loahpahunvvojedje guovvamánu 2009. Sáttagottit soabadedje hábmet konvenšuvdnárvalusa oktan njuolggadusaiguin oktasaš hálddašanorgánaide mat leat árvaluvvon ásahuvvot, ja konvenšuvdnaguovllu šiehtadusa geográfalaš namaiguin, ja dasa gullelaš áidemearrádusaiguin.

Dán guovtti riikka šiehtadallanjođiheaddjiguovttus dohkkeheigga ođđa šiehtadallojuvvon boazodoallokonvenšuvnna guovvamánu 24.b.2009. Eanandoallo- ja biebmoministtar Lars Peder Brekk ja eanadoalloministtar Eskil Erlandsson vuolláičáliiga konvenšuvnna golgotmánu 7.b.2009. Duot guokte riikka leaba vuolláičállima bokte geatnegahtton fuolahit ahte konvenšuvdna dohkkehuvo (ratifiserejuvvo) ja fápmuduvvo. Konvenšuvdna lea dan manjá leamaš gulaskuddamis goappaš riikkain, ja gulaskuddanáigemearri loahpahunvui sullii

2010/2011 jahkemolsumis. Dát ášši lea maid leamaš ráđđádallamiin sihke Sámedikkis ja NBR:s cuoŋománus 2009.

Sámedikkiin ledje ođđa ráđđádallamat cuoŋománu 6.b. 2011. Dasto oačču eanadoallo- ja biebmominsttar ja ruoŧa eanadoalloministtar guovtti sámediggepresideanttas oktasaš bovdejumi reive bokte beaiváduvvon miessemánu 6.b. 2011 čoahkkimii gosa galge searvat duot guokte ministara, guokte sámediggepresideantta ja NBR ja SSR jođiheaddjit.

Čakčamánu 21.b.2012 dollojuvvui čoahkin Stockholmmas gos oassálaste eanandoalloministtar Eskil Erlandsson, eanandoallo- ja biebmominsttar Trygve Slagsvold Vedum, duon guovtti riikka sámediggepresideanttat ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvi ja Ruoŧa Sámi Riikkasearvvi jođiheaddjit.

Dáppe mearriduvvui ahte Norgga ja Ruoŧa sámedikkis ja boazodoalu organisašuvnnat galge joatkit barggu ja soahpat ođđa Norgga-Ruoŧa boazoguohtunkonvenšuvnna, vai dan sáhtta dohkkehit (ratifiseret) ja fápmuibidjat. Norgga Sámediggi oačču ovddasvástádusa jođihit proseassa. Dán bargui mearriduvvui áigemearri jahkái.

Jos dán barggus ii nagot soabadit, de leat ovddasvástideaddji eiseválddit goappaš riikkain gergosat loahpahit proseassa ja dohkkehit ja fápmuibidjat jagi 2009 šiehtadallanbohtosiid. Norga ja Ruoŧa leaba leamaš rádjerasstideaddji boazoguohtunkonvenšuvnna haga jagi 2005 rájes, ja dákkár dilli lea hui eahpegovttolaš goappašiid riikkaid boazodollui.

Dan sivas go Norgga-Ruoŧa boazoguohtunkonvenšuvdna ii leat vel fámus, de lea dilli ain nu ahte váilevaš šiehtadallamiid geažil eai beasa norggabeale orohagat geavahit dálveguohtumiid Ruoŧas. Sihkkarastin dihte doaibmavuoddu dáidda orohagaide, árvaluvvo Boazodoallošiehtadusas 2013/2014 sirdit 1,6 miljovnna kruvnnu kapihttala 1147 poasttas 71 kapihttala 1151 postii 51 biebmandoaaimmaide ja eará doaibmabijuide 2013:s.

5 Láhčit dili bohccobierggu njuovvamii ja vuovdimii – Geavahit jagi 2012 geavatkeahtes ruđa kapihttalis 1151 poasta 75

Doallonjuolggadusaid čuovvoleapmi gáibida ahte njuovvot eambo bohccot. Dán barggus lea mávssolaš ovttaštit boazodoallošiehtadusa váikkuhangaskaomiid, nu ahte beaktileamos lági mielde juksat mearriduvvon ulbmiliid. Departemeanta deattuha ahte lea dehálaš bidjat erenoamáš fuomášumi árvogollosa buot lađđasiidda, duoddaris beavdá, go árvvoštallojuvvojit doaimmat mat mielddisbuktet eambo njuovvamiid ja gálvojođu bohccobierggus.

Dainna eavttuin ahte Stuoradiggi dohkkeha sirdit 12,0 miljovna kruvnnu kapihttala 1151 poasttas 75 kapihttala 1151 postii 51 sohpe áššeosolaččat boazodoallošiehtadusa 2013/2014 šiehtadallamiid oktavuodas geavahit unnit golaheami čuovvovaš doaimmaide:

- Ásahit bohccobiergui našunála klassifiserenvuogádaga.
- Ásahit raporterenvuogádaga mii sihkkarastá dađistaga raporterema njuovahat- ja reidenfitnodagain.
- Nannet Bohccobierggu márkanlávdegotti plánejuvvon ánggirdemiid 2013 čavčča.
- Infrastrukturra doaimmat mat lámčtet dili dasa ahte eanet bohccot njuovvot

5.1 Našunála klassifiserenvuogádaga ášaheapmi bohccobiergui

Dán ággi njuovahagat klassifiserejit bohccobierggu iešguđet vugiid mielde. Vaikko moanat kvalitehtaovddidandoaimbajut leat čađahuvvon, de leat dattetge stuora erohusat bohccobierggu kvalitehtas mii fievrreduvvo gávpemárkaniidda. Bohccobierggus livčče arvat olu árvohákanvejolašvuodát jos dat meroštallojuvvošii dásedeappot. Našunála klassifiserenvuogádát mielddisbuvttášii stáđđáseabbo kvalitehta ja sihkkarastášii ahte boazodoallu duođai vuovddášii bierggu mas lea buorre kvalitehta. Seammás movttiidahtášii klassifiserenvuogádát boazoeaiggádiid buvttadit nu olu go vejolaš, ja fuolahit ahte njuovvanbohccuin lea buorre kvalitehta. Dasto veahkehivččii našunála klassifiserenvuogádát boazoeaiggádiid buorebut čuovvut mielde das mii buvttaduvvo ja buvttášii boazodollui oadjebasvuoda dasa ahte buohkat meannuduvvot ovtta lámkai.

Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 šiehtadallamiid oktavuodas sohpe šiehtadallanbealit čađahit ovdaproševtta mii galgá guorahallat vejolašvuodaid ásahit bohccobiergui našunála klassifiserenvuogádaga Norggas. Animalia galggai dán barggu doaimmahit. Animalia, mii raporttastis ovddidii šiehtadallanbeliide njuolggadusčoahkkimis Romssas geassemánus 2012, rávvii ásahit bohccobiergui našunála klassifiserenvuogádaga Norggas.

Dál galgá ásahuvvot bargjoavku mas leat mielde NBR, Boazodoallohálldahusa, PRL ja Animalia ovddasteaddjit, mii oažžu bargun ráhkadit árvalusa našunála klassifiserenvuogádahkii bohccobierggu várás. NBR jođiha bargjoavkku.

Boazodoallosuorggi ulbmila ja njuovahatstrukturra vuodul, oidnet šiehtadallanbealit deháleamosin ahte vuogádát galgá šaddat nu álki ja doaimbin go vejolaš, unnimus lági doaimmagoluiguin. Konkrehtat galgá bargjoavku bidjat vuodđun dálá Europvuogádaga.

Galget árvvoštallot oktasaš rutiinnat njuovvon gorudiid vihkemiidda, lieggabiergogessosa standárddat, buhtistannjuolggadusat ja gorudiid merkemat. Dasa lassin galgá árvalus siskkildit árvalusa ortnega hálddašeapmái, dás maiddá oahpahusa ja dárkkisteami, ja ortnega ruhtadeami. Sertifiserenortnega ásaht bohccobierggu klassifiseremii galgá maiddá árvvoštallojuvvot.

Áigumuš lea ahte našunála vuogádat lea ásaheavvon njuovvanáigodahkii 2013/2014. Várrejuvvo 2,0 miljovna kruvnnu Bohccobierggu našunála klassifiserenvuogádaga ásaheapmái ja atnui váldimii.

5.2 Raporterenvuogádaga ásaheapmi mii sihkkarastá dađistaga raporterema njuovahat- ja reidenfitnodagain

Njuovahagaid ja reidenfitnodagaid dálá raporteremii ii leat dohkálaš. Rivttes raporteremii lea mearrideaddji vuodđun Márkanlávdegotti bargui. Lassin addá váilevaš raporteremii hástalusaid go guoská doarjjaohcamiid meannudeapmái ja ollislaš rehketdoalu ráhkadeapmái ja resursarehketdollui. Eanemus váttisvuodát leat čadnon dasa go eaiggátvuohka gorudiidda ii leat čielggas ovdal raporterema áigemeari, haddedieđuid kvalitehtasihkkarastimii ja váilevaš dađistaga raporteremii. Dasa lassin bidjá našunála klassifiserenvuogádat bohccobierggu várás ođđa gáibádusaid raporterema ektui.

Šiehtadallanbealit árvvoštallet hui áigeovdilin ahte ođđa vuogádahkii registrerejuvvojit njuovvanguorudat seammá dieđuiguin go mat dál juo leat njuovvanjournalain, ahte biergohivvodat registrerejuvvo ja automáhtalaččat ođasmahttojuvvo go biergohivvodat rievdaduvvo. Dán vuogádaga bokte sáhttet njuovahagat ráhkadit biergorehkegiid. Dáinna vugiin sihkkarastá ahte hattit raporttain ja boazodolliid biergorehkegiin leat ovtta láhkai. Sihkkarastojuvvo maid ahte dieđut njuovahagaid njuovvamiin ja biergohivvodat álelassii leat ođasmahttojuvvon. Sihke Stáhta boazodoallohálddahuš ja Stáhta eanadoallohálddahuš (SLF) sáhtta viežžat dieđuid dán vuogádagas. Jos dát galggaš doaibmat, de lea almmatge dárbu ahte gorudiidda mearriduvvo eaiggát ovdalgo njuovvanproseassa álggahuvvo. Ii oktage eará go njuovahat sáhtta viežžat bienalaš dieđuid, muhto stáhtalaš ásaheavvon fertjejit sáhttit viežžat dieđuid statistihkalaš barggu oktavuodas. Njuovahagat registrerejit gorudiid ja mii lea sisaboahčan/olggosmannan vuorkkás, ja reidenfitnodagat registrerejit biergohivvodaga.

Stáhta boazodoallohálddahuš lea juo álmnuhan ahte sii hálidit ovttasbarggu vearroetáhtain oáčuhit áigái oktilaš ja ollislaš raporteremiid. Ovddasgavlui šaddá dehálažžan ahte ovttasbarggu bokte heivehit njuolggadusaid ja lágaid dáinna lágiin ahte njuovvanjournalat raporterejuvvojit johtileappot ja njuovžileappot. Dát guoská sihke njuovvanbohccolohkui ja biergohivvodahkii. Dál raporterejuvvo biergohivvodat SLF:a portála bokte, ja Stáhta boazodoallohálddahuš viežžá dieđuid SLF:a bokte. Boahhteáiggi čaovddus livččii ásaht oktasaš raporteremii portála mas leat mielde SLF:a ja vearroetáhta, sihke njuovvanbohccuid ja biergohivvodaga várás.

Bargojoavku galgá ásaheavvon mas leat mielde Stáhta boazodoallohálddahuš, NBR, SLF ja PRL dan várás ahte ráhkadit ođđa Web-vuđot raporterenvuogádaga. Stáhta boazodoallohálddahuš galgá jođihit bargujoavkku.

Dat lea dehálaš oažžut ođđa doaibmi raporterenvuogádaga sadjái 2013/2014 njuovvanáigodahkii.

Várrejuvvo 2,0 miljovna kruvnnu ođđa raporterenvuogádaga ráhkadeapmái ja atnui váldimii.

5.3 Nannet Bohccobierggu márkanlávdegotti plánejuvvon ánggirdemiid čakčat 2013

Márkanlávdegoddi lea šiehtadallamiid oktavuodas cealkán ahte sis lea dárbu eanet nannet čakčaánggirdemiid. Vuodđun lávdegotti cealkámuššii lea ahte njuovvamat bohtet lassánit čakčat 2013 boazologuheiveheami oktavuodas, ja suorgi lea almmuhan ahte sii háliidit eanet ánggirdemiid dalle go njuovadanáigi álggahuvvo (árračavčča ánggirdemiid). Šiehtadallanbealit dorjot márkanlávdegotti árvoštallamiid. Ánggirdemiid nannendoaimmaide várrejuvvo 500.000 kruvnnu čakčat 2013.

5.4 Infrastruktuvrra doaimmat mat lámčēt dili dasa ahte eanet bohccot njuovjit

Dan vuodul ahte dál šaddá dárbu eanet bohccuid njuovvat, de lea mángga orohagas dárbu ođasmahttit infrastruktuvrra njuovvamiid oktavuodas.

Báikkálaš guovllukantuvrrat galget ovttas NBR:a báikkálaš serviiguin čađahit proseassa ja čohkket dieđuid makkár dárbbut juohke guovllus leat infrastruktuvrra ektui. Dasto galget dieđut vuoruhuvvot dárbbuid ektui. Dieđuid čohkkendoaimmas ráhkaduvvo raporta mii sáddejuvvo Stáhta boazodoallohálldahussii Álttás. Sáddejuvvon rapportaid vuodul čađaha BOF-stivra vuoruhemiid das guđe guovllut ja orohagat galget vuoruhuvvot. Dát vuoruheamit, oktan jagi 2012 giđa strategalaš plánain galget biddjot vuodđun go orohagaid ohcamušat meannuduvvojit.

Šiehtadallanbealit bidjet vuodđun ahte BOF-stivra lea ožžon dieid dárbblaš rapportaid ovdal miessemánu 1.beaivve vai lea vejolaš meannudit doarjjaohcamušaid infrastruktuvrra doaimmabijuide juo giđdat 2013.

Várrejuvvo 7,5 miljovna kruvnnu boazodoalu infrastruktuvrra doaimmabijuide BOF dábálaš juolludanrámma olggobealde.

6 Čilgehus Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 birra

6.1 Ekonomalaš rámma ja áigodat

Boazodoallošiehtadussii 2013/2014 lea dál árvaluvvon 109,5 miljovna sturrosaš juolludus. Šiehtadusa doaimmanáigi lea suoidnemánu 1.b.2013 rájes gitta geassemánu 30.b.2014 rádjai. Boazodoallošiehtadusa ekonomalaš rámma ja juolludusat gustojit bušeahittajahkáii 2014. Ruhtajuolludeamit váldojit fárrui stáhtabušehttii dábálaš lági mielde Prop. 1 S (2013-2014) bokte Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta (EBD) várás. Stuoradiggeproposišuvdna boazodoallošiehtadusa birra ovddiduvvo nugo ovdalge giđdasešuvvna meannudeapmái.

6.2 Hattit

Vel Boazodoallošiehtadusa 2001/2002 rádjai mearriduvvui bohccobirgui mihttohaddi. Mihttohaddi ii lean bajimushaddi, muhto haddi maid šiehtadallanbealit oaihvildedje leai

vejolaš juksat dan áiggi gustojeaddji márkandilis. Bohccobierggu sisafievrrredansuddjen leai čadnon boazodoallošiehtadusa mihttohaddái nu láhkai ahte mihttohaddi stivrii tuollogoluid hálddašeami ja sturrodaga vuolideamis. Šiehtadallanbealit sohpe Boazodoallošiehtadusa 2002/2003 meannudettiin ahte heaittihit mihttohatti bohccobirgui dan šiehtadusjagi rájes. Dát mielddisbuktá bohccobirgui friija haddebidjama siskkobealde dan maid sisafievrrredansuddjen addá. Dát ortnet jotkojuvvo Boazodoallošiehtadusas 2013/2014. Sisafievrridanortnegat leat lagabui čilgejuvvon čuoggás 6.7.

6.3 Ovddidan- ja investerendoaimbajut

6.3.1 Ekonomalaš rámma

Jahkái 2014 árvaluvvo unnidit ruhtajuolludeami BOF:i 34,1 miljovna kruvnnus 33,1 miljovna kruvdnui. Foandda ekonomalaš dili geažil árvaluvvo ahte juogadanrámma jahkái 2014 galgá seamma stuoris go juolludusrámma. Šiehtadusbealit bidjet vuodđun ahte BOF-stivra galgá válddis geavahit juogadanrámma ektui, ja stivra galgá ieš mearridit plána movt geavahit daid ruđaid mat eai leat várrejuvvon čuovvut boazodoallopolitihka ulbmiliid. Nu guhká go šiehtadallanbealit eai leat eará mearridan, de galget foandda geavatkeahtes ruđat mannat foanda ieškapitála nannemii.

6.3.2 Nissonolbmuid guoski doaimbajut

Juolluduvvo 1,0 miljovna kruvnnu nissonolbmuid guoski doaimbajuide.

Dásseárvvu nannet boazodoalus gáibida stuorit searvama ja beroštumi. Dát guoská hábmedettiin almmolaš ruhtagaskaomiid, ealáhussii alces ja ealáhusorganisašuvdnii.

Mánnggaid jagiid leat šiehtadusbealit dásseárvvu bidjan áššebeavdá. Dan oktavuodas leat ásahuvvon iešguđetlágan ortnegat, ovdamearkka dihtii lohtet doarjagiid siidaosiide maid nissonolmmoš okto jodiha, bargoveahkkái áhpehisvuoda/riegádahttima oktavuodas, náittosguoibme-/ássanguoibmelasáhussii ja fágareiveortnegii. Dasa lassin leat boazodoallošiehtadusa bokte juohke jagi vuoruhuvvon ruđat nissonolbmuid guoski doaimbajuide maid Boazodoallohálddahuš hálddaša.

NBR lea ráhkadeame strategiija dásseárvui boazodoalus. Šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis ahte strategiija galgá vuđolaš meannudeami oazžut Boazodoallošiehtadusa 2014/2015 šiehtadallamiid oktavuodas.

NBR strategalaš barggu vuodul, leat šiehtadallanbealit ovttaoavilis ahte eai čađahuvvo stuorat rievdadusat 2013/2014 boazodoallošiehtadusas nissonolbmuid guoski doaimmaid dáfus.

Boazodoallohálddahuš mudde doaimmi njuolggadusaid nissonolbmuid guoski doaimmaid ruđaid geavahepmái vai sihkkarastá sihke eanet geavaheami ja eambo mihttoguvllot geavaheami ruđain. BOF-stivra galgá meannudit muddejuvvon njuolggadusaid.

6.3.3 Dutkan ja ovdánahttin

Šiehtadallanbealit leat soahpan ahte eai várrejuvvo sierra ruđat dutkamii ja bagadallamii 2013:s. Eaktuduvvo ahte BOF-stivra farggamusat čielggada dán jagáš juolludeami. Dán juolludeamis galgá leat mielde 1,0 miljovna kruvnnu ruhtadit NBR oasi prošeavttas “Boazodoalu árgabeaivi”.

Duogáš prošeaktii “Boazodoalu árgabeaivi” lea sisabahkkemat guohtuneatnamiidda, stuora massimat boraspiriid geažil, ovdagáttut boazodollui ja riiddut boazodoalu vuoigatvuođaid geažil mat leat váikkuhan negatiivvalaččat boazodolliid psyhkalaš dearvvašvuhtii. Dán oktavuodas leaba NBR ja Sámi psyhkalaš divššu našunála gealboguoovddáš dahkan ovttasbargošiehtadusa čađahit dutkanprošeavtta guorahallat makkár áššit čuhcet garrasit boazodolliid psyhkalaš dearvvašvuhtii Norggas.

BOF-stivra lea hábmen ođđa strategalaš plána movt boazodoallošiehtadusa dutkanruđaid geavahit. Čuovvovaš váldosuorggit leat vuoruhuvvon ođđa plánas:

- Eanangeavaheapmi
- Bohccuid/elliide guoski dilit
- Ceavzilis ovdáneapmi ja ásahuslaš nuppástuhttinproseassat
- Doaibma ja buvttadeapmi
- Servodatdilit/sosiokultuvrralaš dilit ealáhusas

6.3.4 Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideapmái/STN

Manjimuš jagiid lea BOF várren ruhtadoarjagiid Sámedikki ealáhusovddideami doarjjaortnegiidda/STN mii galgá geavahuvvot doarjut lotnolasealáhusaid gos boazodoallu lea oassin. Ulbmil juolludemiin lea buoridit duohta árvoháhkama boazodoalloealáhusa oktavuodas. Juolludeapmi lea nu go ovddit jagiid mearriduvvon 2,0 miljovna kruvdnu.

6.3.5 Riidoeastadeaddji doaibmabijut

Riidoeastadeaddji doaibmabijuid váldoulbmil lea unnidit riidduid boazodoalu ja eará eanandoalu gaska. “Njuolggadus doarjagii riidoeastadeaddji doaibmabijuide boazodoalu ja eará guoskevaš beali gaskavuodas” mearrida ahte hálldahus ja mearridanváldi biddjo Innovašuvdnii Norgii, Romssa ossodahkii, ja ahte Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta lea váidinásahus. Lea dehálaš ahte Innovašuvdna Norga dárkkilit dárkkista ohcamušaid dási ja vuoruha daid ortnega ulbmila ektui. Juolludeapmi lea 1,45 miljovna kruvnnu, mas 50.000 várrejuvvo ortnega hálddašeapmái. Dat lea seamma sturrosaš juolludeapmi go dán jagáš šiehtadusas.

6.3.6 Boazoprográmma

Boazoprográmmii juolluduvvo 8,2 miljovna kruvnnu, mas 1,5 miljovna kruvnnu galgá geavahuvvot prográmma hálddašeapmái ja stivrejupmái. Dasto leat šiehtadallanbealit soahpan ahte ÁHP-boazu 8,3 miljovna sturrosaš geavatkehtes ruhta sirdojuvvo Boazoprográmmii.

Boazoprográmma galgá erenoamážit sihkkarastit ahte ÁHP-boazu fitnodagaid hástalusat fuolahuvvojit. Seammás galgá mátkeealáhusvuđot ealáhusovdánahttin boazodoalus, ja ovttasbargodoaibmajut boazodoalu ja reidenfitnodagaid gaskkas leat mielde prográmmas. Šiehtadallanbealit leat soahpan joatkit prográmma dálá hámis. Dát mearkkaša prográmma ulbmiliin, stivremin ja hálddašemiin.

Dan vuodul go stuora oassi juolludeamis Boazoprográmmii lea fitnodagaid vástevaš doarjja, de šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte ásahuvvo váidinorgána Boazoprográmma geavaheddjiide mii lea seammalágan go mii ÁHP-boazu geavaheddjiin lei.

Boazoprográmma strategijat leat lagabui čilgejuvvon kapihttalas 4.5.

6.3.7 Fágareiveortnet

Fágareiveortnegii juolluduvvo 2,0 miljovna kruvnu. Boazodoallohálddahuš máksá juolludeami sáddejuvvon jahkeraporttaid ja manjmuš doaibmajagi revisoradohkkehuvvon rehketdoalu vuodul, ja jagi 2013/2014 bušehta ja plánaid vuodul. Kontingeantabođut ja vejolaš doarjagat/ruovttoluottamávssut/sisabođut eará ásahusain/departemeanttain galget dárkilit boahit ovdan sihke rehketdoalus ja bušehtas. Juolludeamit galget gokčat oahpahalliid bákkáid, dáhkádusgoluid, mátkegoluid ja oahpahallikantuvrra doaimma. Oassin das ahte nannet nissonolbmuid saji boazodoalus, de oahpahuskantuvra galgá joatkit vuoruhit nissonolbmuid boahitevaš oahpahalliid ja instruktivrraid gaskkas. Dasa lassin deattuhit šiehtadallanbealit ahte galgá sihkkarastit geográfalaš juogu oahpahalliin.

Šiehtadallanbealit leat soahpan ahte fágareiveortnet lea dehálaš ortnet. Dattege leat bealit ain dan oaivilis ahte ortnet berre váldojuvvot eret boazodoallošiehtadusas go ođđa ruhtadeapmi lea ásahuvvon. Šiehtadusbealit eaktudit ahte Oahpahuskantuvra galgá bargat aktiivvalaččat dán ulbmila ektui.

6.3.8 Márkandoaimmat

Bohccobierggu márkanlávdegoddái lea juolluduvvon 5,0 miljovna kruvnu. Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte Márkanlávdegotti váldobargu lea sihkkarastit norgga bohccobirgui positiiva fuomášumi ja loahppageavaheaddjái addit oastinmiela. Dasa lassin galgá Márkanlávdegoddi váldit badjelasas márkangušlevaš áššečuolmmaid gaskkusteami eará fitnodagaide. Márkanlávdegoddi galgá ain geavahit moniid ja bierggu diehtujuohkinkantuvrra (OEK) strategalaš ovttasbargoguoibmin válljejuvvon márkandoaimmaid čađaheapmái.

Šiehtadallanbealit deattuhit ahte ovddasguvlui eai sáhte fitnodagat vuordit ahte dušše boazodoallošiehtadusa ruđat galget generálaš márkanfievrrideapmái. Dan vuodul ahte ii leat vuovdindivat bohccobierggus, de fitnodagat ieža fertejit bidjat ruđa mearkaneutrála márkanfievrrideapmái. Danin lea dárbbalaš ahte Márkanlávdegottis lea gulahallan bohccobiergosurggiin vejolaš addosiid birra. Earret mearkaneutrála márkanfievrrideami deattuhit šiehtadallanbealit ahte lea dehálaš ahte iešguhtetge fitnodat váldá stuorát ovddasvástádusa bajidit iežas márkangelbbošvuoda ja márkanfievrrideami iežas buktagiin.

Šiehtadallanbeliid mielas lea dehálaš ahte Márkanlávdegoddi ovttasbargá lahka Boazoprográmmain, ja ahte sii maddái boahhte šiehtadusáigodagas láchčēt dili oktasaš seminárii vástideaddjin seminára mii lei Álttás ođđajagimánu 10.b.2013:s.

Márkanlávdegoddi lea ráhkadan giehtagirjji Norgga bohccobiergomárkana birra. Šiehtadallanbealit oidnet ahte Márkangiehtagirji sáhtta mielddisbuktit váldolađđasis barggaheami ja diđolašvuoda nu ahte boazodollui huksejuvvo positiivlaš beaggin, ja ásaša stuorát fuomášumi dasa man mávssolaš lea buvttadit ja lágidit bierggu mas lea buorre kvalitehta. Márkanlávdegoddi lea, giehtagirjji atnui váldimis, leamašan aktiivvalaš vuosttaš muttus. Viidáset galgá NBR mearridit plána ollašuttinprosessii iežas organisašuvnnas ja iežas miellahtuid gaskkas.

Šiehtadallanbealit dorjot doaibmaplána mii lea árvaluvvon 2013 várás.

Márkanlávdegoddi lea leamašan eanet doaibma go álggos vurdojuvvui. Dát lea leamašan dárbbášlaš posišuvna vuodul mii bohccobierggus lea márkanis. Sihke miellahtuin ja čállingoddi lea leamašan eanet doaibma. Ain gáibiduvvo alla doaibmadási Márkanlávdegoddi miellahtuin ja čállingoddi. Šiehtadallanbealit leat danne ovttaoaivilis ahte Márkanlávdegoddi oažžu vejolašvuoda eará atnui geavahit gitta 100.000 kruvnnu 2013 bušehtas buhttet liige bargonoađi ja eanet mátkkoštallamiid. Dasa lassin sáhtta vel 100 000 kruvnnu lassin eará atnui geavahit vai láchčá dili dasa ahte čállingoddi oažžu buoremus vejolašvuoda čuovvolit daid barggaid maid lávdegoddi mearrida čađahit.

Márkanlávdegoddi miellahtuid doaibmanáigi biddjo bistit geassemánu 30.b.2013 rádjái. Eaktuduvvo ahte ođđa lávdegoddi nammaduvvo buori áiggis ovdal go dálá lávdegoddi doaibmanáigi nohká.

6.3.9 Bohccuid suvdin

Bohccuid suvdindoaimmaide lea juolluduvvon 5,3 miljovna kruvnnu.

Šiehtadallanbealit sohpe jagi 2010/2011 Boazodoallošiehtadallamiin ahte stáhta galgá ain Boazodoallohálldahusa bokte hálldášit bohccuid suvdindoaimmaid, ja ahte golut gokčojuvvojit Boazodoallošiehtadusa bokte.

Boazodoallohálldahus lea ođasmahtán šiehtadusa guovtte jahkái Seaworks nammasaš fitnodagain.

6.3.10 Oahppan -ja fuolahusvuđot bálvalusat

Šiehtadallanbealit šadde ovttaoaivilis Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 šiehtadallamiid oktavuodas ásaht sierra ortnega oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusaide boazodoalus. Ortnega ovddideapmái várrejuvvui 350.000 kruvnnu.

Bargojoavku lea árvalan ásaht pilohtaproševtta ovddidan ja geahččalan dihtii oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusaid boazodoalus. Árvaluvvo ahte pilohtaprošakta ruhtaduvvo dainna 350.000 kruvnnuin mii Boazodoallošiehtadusas 2012/2013 várrejuvvui.

Šiehtadallanbealit dorjot bargojoavkku árvalusa ahte álggahit pilohtaproševtta 350 000 kruvdnosaš gollorámma siskkobealde, ja ahte bargojoavku oažžu ovddasvástádusa pilohtaproševttaid ásaheapmái ja čuovvoleapmái. Pilohtaproševttat galget loahpahuvon gárvves raporttain golgotmánu 1.b.2013 rádjái.

6.3.11 Protect Sápmi

Protect Sápmi ulbmil lea álggahit sorjáskeahces ja ideálalaš organisašuvnna/vuođđudusa man mihttomearrin lea loktet gelbbolašvuođa árbevirolaš sámi ealáhusaid birra ja bargat Sámis eanan- ja vuoigatvuođaáššiiguin mat gusket eanangáržžidemiide ja luonddurievdadusaide mat váikkuhit sámi geavahanguovlluide ja luondduresurssaide, ja oaččuhit servodaga áddet manne lea dárbu sámi ceavzilis servodahkii. Šiehtadallanbealit dihtet ahte Ráđđehus fargga áigu ovddidit ođđa minerálastrategiija. Dán vuođul leat šiehtadallanbealit ovttaoaivilis vuordit vejolaš juolludeami vuođđudussii Protect Sápmi njuolggadusčoahkkima oktavuodas 2013 miessemánus/geassemánus.

6.3.12 Boazologu heiveheapmi

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte beare alla boazolohku lea váttisvuohta muhtun orohagaide Finnmárkkus, ahte boazologu geahpideapmi lea dárbbalaš ollašuhittit ceavzilis boazodoalu mihttomeriid.

Šiehtadallanbealit oidnet dehálažžan ahte sii geat háliidit heaittihit iežaset boazodoalu ožžot dieđuid dálá váikkuhangaskaomiid birra.

Dan oktavuodas čujuhit šiehtadallanbealit bargojoavkku raportii, mii lea guorahallan váikkuhusaid alimus boazologu mearrádusaid čuovvolemis, mii geigejuvvui skábmamánus 2012.

Joavkku mandáhta lei ráddjejuvvon árvoštallat dálá doaimbajuid ja váikkuhangaskaomiid boazodolliid ektui geat háliidit guođdit dahje árvoštallet guođdit ealáhusa.

Bargojoavkkus lea loahppaboađusin okta ahte dál gávdnojit váikkuhangaskaoamit maid sáhtta geavahit dán jovkui, muhto ahte dat fertejit váldojuvvot atnui ja heivehuvvot ulbmiljovkui.

Šiehtadallanbealit háliidit deattuhit ahte lea dárbu dáid váikkuhangaskaomiid geavahit aktiivvalaččat, ja ávžžuha ahte dakkár bargu farggamusat biddjojuvvo johtui.

Šiehtadallanbealit oidnet dárbbu dán barggu oktavuodas ásahit referánsajoavkku, ja ahte das leat mielde NBR, Boazodoallohálldahusa, Sámedikki ja EBD ovddasteaddjit.

EBD áigu farggamusat bargagoahtit ahte čoahkkin dollojuvvo gaskal BD, EBD, Boazodoallohálldahusa ja NBR divástallat barggu viidáset ovdáneami ja láchčima birra. Boahtte njuolggadusčoahkkimis mitaluvvo movt dát bargu lea doaimman.

6.3.13 Eará ortnegat maid BOF hálddaša

Šiehtadallanbealit leat soahpan ahte eará ortnegat maid Boazodoalu Ovdánahttinfoanda hálddaša eai rievdaduvvo, earret dat mat dás ovdalis leat namuhuvvon.

6.4 Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoarjagat

Šiehtadallanbealit leat soahpan joatkit vejolašvuođaid eanet bohccobierggu buvttadit gávpemárkaniid várás ja buoridit ealáhusa árvobuvttadeami, ja dainna lágiin láchčit dili boazodolliide geain boazodoallu lea váldoealáhusan.

Árvaluvvo juolludit 67,7 miljovna kruvnnu šiehtadusjahká 2013/2014 iešguđetlágan njuolggodoarjagiid. Dat lea 5,3 miljovna kruvnnu eanet go dán jagáš šiehtadusas.

6.4.1 Oppalaš doarjjaeavttut

Šiehtadallanbealit leat soahpan čađahit boazologugeahpedeami boazodoallolága § 60 goalmát lađđasa mielde dain orohagain gos siiddaid boazolohku lea badjel mearriduvvon boazologu. Gustovaš njuolggadusat ahte doarjja ii addo doalahuvvojit jos siidaoasit eai geahpet ealuideaset Boazodoallostivrra geahpedanmearrádusa mielde.

Movttiidahttin dihte ahte boazologu eanasmuddui eaiggáduššá mánnábearaš, de šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis ahte čađahuvvo oanádus gollounnideaddji doarjagiin ja njuolggodoarjagiin dalle jos siidaoasi eaiggáda ja su náittosguoimmi ja bearraša njuolga bajás dahje vulos guvlui linjjás, ja siidaoasi eaiggáda oappáid/vieljaid ollislaš boazolohku lea vuollel 85 proseantta gidđaealus.

Šiehtadallanbealit dihtet ahte NBR áigu divaštallat mánnábearraša doahpaga 2013 riikačoahkkimis. Dan vuodul sáhtta maiddái ráddjen šaddat fáddán Boazodoallošiehtadusa 2014/2015 šiehtadallamiin.

6.4.2 Orohatdoarjja

Orohatdoarjja galgá veahkkinn orohagaide ja boazoservviide addit ekonomalaš vuoddu áimmahuššat iežaset ovddasvástádusa ja bargguidd boazodoalu ovddideamis ceavzilisvuodda guvlui. Dát mielddisbuktá earret eará oažžut boazologu balánsii guohtumiid gierdama ektui, boazodoalu eatnamiid sihkarastin, eanet gánnáhahttivuodda, ja láchit dili kriisagearggusvuhtii.

Earret gáibádusa ahte orohagat sáddejit revisoradohkkehuvvon rehketoalu dohkkeheapmái addojuvvon áigemearrái, de gustovaš njuolggadusmearrádusat jotkojuvvojit. Dálá máksomearit jotkojuvvojit earret doarjja orohat 16:ái Nuorta-Finnmárkku boazoguohtunguovllus. Dán orohahkii lasihuvvo juohke siidaoasi doarjja 18.300 kruvdnui. Dat mielddisbuktá ahte dát orohat de boahá seammá dássái go guohtunguovvluidstivrrat Oarje-Finnmárkku boazoguohtunguovllus.

Orohatdoarjjaortnegii árvaluvvo juolludit 10,3 miljovna kruvnnu Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 bokte. Dat lea 0,4 miljovna kruvnnu eanet go 2012/2013 Boazodoallošiehtadusas.

6.4.3 Doarjja siidaosiide ja boazoservviide

Dahkkojit dákkár várrejumiid siidaosiid ja boazoservviid doarjagiidda:

a. Buvttadanvuoitu

Várrejuvvo 29,0 miljovna kruvnnu buvttadanvuoittu ortnegii.

Movttiidan dihtii eambo njuovvat ja vuovdit bohccobierggu de meroštallanproseanta 26%:s bajiduvvo 31%:ii divatgeatnegahtton biergovuovdimis ja eará divatgeatnegahtton ealáhustietnasiin bohccos. Buvttadanvuoittu meroštallanvuodđu bajiduvvo 400.000 kruvnnus 600.000 kruvdnui juohke siidaoassái.

Buvttadanvuoitu máksojuvvo siidaoasi jođiheaddjái. Jođiheaddji ovddasvástádus lea sáddet ealáhusdieđáhusa ovdal áigemeari daid boazodolliid ovddas mat gullet siidaoassái. Boazoservviid buvttadanvuoittu meroštallanvuođđu lea jahkerekketdoallu.

b. Miessenjuovvandoarjja

Miessenjuovvandoarjaga ortnegii várrejuvvo 15,4 miljovna kruvnnu. Miessenjuovvandoarjaga njuolggadusat ja máksomearit jotkojuvvojit.

c. Doaibmadoarjja

Doaibmadoarjaga ortnegii várrejuvvo 3,5 miljovna kruvnnu. Doaibmadoarjaga máksomearri unniduvvo juohke siidaoassái 3.500 kruvnnuin 10.000 kruvdnui.

Sierra doarjja nissoonolbmuide, geat ođđajagimánus 2014 leat vuollel 30 jagi ja siidaoasi áidna jođiheaddji dahje jođiheaddji, jotkojuvvo 25.000 kruvnnuin. Várrejuvvo 1,8 miljovna kruvnnu sierra doarjjaortnegii nissoonolbmuide, geat ođđajagimánus 2014 leat vuollel 30 jagi ja siidaoasi áidna jođiheaddji dahje jođiheaddji.

d. Náittosguoibme- ja ássanguoibmelasáhus:

Náittosguoibmelasáhusortnegii várrejuvvo 2,5 miljovna kruvnnu.

Muđui doalahuvvojit gustojeaddji njuolggadusat náittosguoibme- ja ássanguoibmelasáhusii.

e. Álggahandoarjja

Álggahandoarjjaortnegii várrejuvvo 2,2 miljovna kruvnnu.

Álggahandoarjaga njuolggadusat jotkojuvvojit.

Doarjja addo juohke jagi dan vuosttas golbma jagi maŋŋil sirdima. Dát ortnet ii guoskka gaskaboddošaš álggahuvvon siidaosiide buolvamolsuma oktavuodas, ja boahttevaš buohtalas ođđaálgiosiide. Álggahandoarjaga máksomearri bajiduvvo 65.000 kruvnnus 80.000 kruvdnui vuosttas jagi, dasto biddjo máksomearri 65.000 kruvdnui guovtti maŋit jahkái.

6.4.4 Fievrrandoarjja

Fievrrandoarjjaortnegii várrejuvvo 3,0 miljovna kruvnnu.

Dálá njuolggadusmearrádusat ja bohccofievrrideami máksomearit jotkojuvvojit.

Láhčit dili eanet njuovvamiidda ovdal johtima čakča- ja dálveguohtumiidda, ásahuvvo doarjja ealli bohccuid fievrrideapmái njuovahahkii siiddaide main lea eanet go 100 km lagamus dohkkehuvvon njuovahahkii seamma máksomeriid mielde go njuovvovuvvon bohccogorudiid fievrrideamis.

Leat dohkkehuvvon njuovahagat mat sáhttet ohcat máksojuvvot doarjaga fievrridit bohccogorudiid njuovvanrusttegiin galmmihan-/čuohpadanrusttegiidda ja ealli bohccuid fievrrideapmái njuovahagaide.

6.5 Čálgoortnegat

Čálgoortnegiidda várrejuvvo 2,6 miljovna kruvnnu.

Dáin ruđain várrejuvvo 1,0 miljovna kruvnnu árrapenšuvnna ortnegii. Ovtta olbmopenšuvdnii lea jahkásaš máksomearri ain 100 000 kruvnnu, ja guovtti olbmopenšuvdnii 160 000 jahkásaččat.

Boazologu heivehanbarggu oktavuodas vuoliduvvo ahkemearri ohcat árrapenšuvnna 62 jagis 57 jahkái. Lassin sáhtá árrapenšuvdna dál addot dan áigodahkii goas addojuvvo šihattojuvvon penšuvdna.

Dasto várrejuvvo 1,0 miljovna kruvnnu bargoveahkkái áhpehisvuodá/riegádahttima oktavuodas. Doarjja galgá veahkkin nannemin nissonolbmuid saji boazodoalus.

Boazodoallohálddahus hálddaša doarjaga láigohit veahki áhpehisvuodas ja riegádahttimis. Buohcanruhtaortnega juolludeapmi jotkojuvvo 0,6 miljovna kruvnnuin. Kollektiivvaláš máksu boazodoallošiehtadusa bokte buohcanruhtaortnegii gokčá buohcanruđa lassimávssu – 65 proseanttas 100 prosentii tienasvuodus buozanvuodá áigodagas mii lea guhkit go 16 beaivvi. Riegádahttin ruđat gokčēt maiddái tienasvuodá 100 proseanttain. Juolludeapmi meroštallojuvvo boazodolliid oktasaš ealahustietnasa vuodul geat ortnegis leat mielde. Ruđat sirdojit guovddáš Álbmotodjui.

Organisašuvnadoarjagis galgá 200.000 kruvnnu geavahuvvot boazodoalu DBS doaimmaide, gč. čuoggá 6.6. Juolludeapmi eaktuda ahte geavaheddjiid iešmáksu bálvalusa ovddas lea 10 proseantta. NBR galgá jahkásaččat sáddet raporta ruhtageavaheamis.

6.6 Organisašuvnadoarjja

Organisašuvnadoarjja lea ain 6,1 miljovna kruvnnu, das maiddái 200 000 kruvnnu boazodoalu DBS doaimmaide.

Sivas go NBR oažžu organisašuvnadoarjaga stáhtabušehta badjel, de gáibiduvvojit raporteremat, ja eará gáibádusaid čuovvleapmi. Dasto eaktuduvvo ahte NBR organisere doaimmaidis dáinna lágiin ahte sáhtá aktiivvalaččat oassálastit boazodollui dehálaš proseassain. Doarjja máksojuvvo kvartálalaččat sáddejuvvon jahkeraporta ja maŋemuš doaibmajagi revisoradohkehuvvon rehketoalu ja 2014 bušehta ja plánaid vuodul. Kontingentamáksu ja vejolaš doarjagat/ruovttoluottamávssut/tietnasat eará ášahusain/departemeanttas galget spesifiserejuvvot sihke rehketoalus ja bušehtas.

6.7 Sisafievredanortnegat

Tuollovuđot sisafievredansuddjen galgá, rámmaid siskkobealde maid Norgga geatnegasvuodat WTO-šiehtadusa siskkobealde bidjet, doaimmahuvvot nu ahte sihkkarastá boazodoalloealahussii govttolaš suddjema gilvleaddji sisafievredeami vuostá. Bohccobierggu sisafievredanlávdegoddi heaittihuvvo. Stáhta Eanandoallohálddahus sáhtá mearridit eriid bohccobirgui ja/dahje ealli bohccuid njuovvama várás maid sáhtá sisafievrridit vuoliduvvon tuolluin ovttrasáđiid bohccobierggu márkanlávdegottiin ja bohccobiergosurggiin muđui. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta eaktuda ahte dakkár dilis mas Márkanlávdegoddi ja suorgi rávve sisafievrridit bohccobierggu, ahte Stáhta Eanandoallohálddahus váldá oktavuodá departemeanttain.

6.8 Njuolggadusat

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta mearrida Boazodoalu ovdánahttininfoandda njuolggadusaid 6,4 čuoggá bokte ortnegiid ovttas Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin. Eaktuduvvo ahte mearrádusat leat dahkon manjimustá suoidnemánu 1.b.2013. Njuolggadusat almmuhuvvojit sierra njuolggadusgihppagiin ja prentejuvvo sihke dárogiel ja sámegiel teavsttain. Dasto almmuhuvvojit njuolggadusat Boazodoallohálddaha interneahttasiidduin, ja sáddejuvvojit buot siidaosiid jođiheddjiide.

7 Rievdadusat stáhtabušehtii 2013

Stuoradiggi lea Prop. 1 S (2012-2013) vuodul dohkkehan 104,5 miljovna sturrosaš juolludusa kapihttal 1151 Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta (EBD) várás. Stáhtabušehtta 2013 árvaluvvo rievdaduvvot, ahte lasihit 13,6 miljovna kruvnnu kapihtal 1151 postii 51, ja ahte kapihtal 1147 poasta 71 vuoliduvvo 1,6 miljovna kruvnnuin ja kapihtal 1151 poastta 12 vuoliduvvo fas 12,0 miljovna kruvnnuin.

1,6 miljovna kruvnnu sirdojuvvo kapihttala 1147 poasttas 71 dan sivas go norggabeale orohagat eai beasa geavahit dálveguohtumiid Ruotas. 12,0 miljovna kruvnnu galgá láchit dili bohccobierggu njuovvamii ja vuovdimii. Kapihtal 5 čilge eanet dáid áššiid.

Eará bušehttaárvalusat mat leat čilgejuvvon jagi 2014 proposišuvnnas, ja čilgehusat movt Boazodoallošiehtadusa rámma lea juogaduvvon iešguđet poasttaide, ovddiduvvo dábálaš vuogi mielde Stuoradiggái dábálaš bušehtameannudeapmái Prop.1 S (2013-2014) bokte Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta várás.

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta

n e a v v u:

Ahte Majestehta Gonagas dohkkeha ja vuolláičállá proposišuvdnaárvalusa mii ovddiduvvo Stuorradiggái Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 birra, ja stáhtabušehttarievdadusaid 2013 ee.

Mii HARALD, Norgga Gonagas,

n a n n e:

Ahte Stuorradiggi ávžžuhuvvo mearridit Boazodoallošiehtadusa 2013/2014, ja stáhtabušehttarievdadusaid 2013 ee., árvaluvvon mildosa vuodul.

Mearrádusárvalus

Boazodoallošiehtadussii 2013/2014, ja rievdadusat stáhtabušehttii 2013 earret eará.

I

Stáhtabušehtta 2013 rievdaduvvo čuovvovaččat:

Golut:

Kap.	Poasta	Ulbmil	Kruvnnut
1147		Boazodoallohálddahuš	
	71	Doarjagat Sis-Finnmárkku nuppástuhttindoaimmaide geahpeduvvojit 9 198 000 kruvnnus 7 598 000 kruvdnui	1 600 000
1151		Boazodoallošiehtadusa čađaheapmái	
	51	Ovddidan- ja investerenfoandda doarjagat lassánit 34 100 000 kruvnnus 47 700 000 kruvdnui	13 600 000
	75	Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoarjagat geahpeduvvojit 62 400 000 kruvnnus 50 400 000 kruvdnui	12 000 000

II

Stuoradiggi addá Eanandoallo- ja biebmodepartementii fápmudusa álggahit doaibmabijuid árvaluvvon boazodoallošiehtadusa mielde, ja mat gustojit jagi 2014 juolludusaide.

Miellodus 1

Boazodoallošiehtadus suoidnemánu 1. beaivvis 2013 – geassemánu 30. beaivái 2014

Boazodoalloeláhusa válđošiehtadusa mielde, beaiváduvvon guovvamánu 26.b.1993, Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi leaba soahpan čuovvovaš boazodoallošiehtadusa áigodahkii 2013/2014 , mii gusto suoidnemánu 1.beaivvis 2013 geassemánu 30.beaivái 2014.

1. Ekonomalaš rámma šiehtadusjahkái 2013/2014

1.1 Ruhtajuolludeamit stáhtabušehta bokte

Šiehtadusbealit leat soahpan boazodoallošiehtadusa 2013/2014 áigodahkii man rámma lea 109,5 miljovna kruvnu.

1.2 Hattit

Bohccobirgui ii mearriduvo mihttohaddi 2013/2014 njuovvanáigodagas.

2 Boazodoallošiehtadusa ruhtajuolludeamit čuvvot kaleandarjagi

Dán jagáš šiehtadallamat gustojit bušehttajahkái 2014. Ruhtajuolludeamit heivehuvvojit stáhtabušehttii dábálaš vugiin Prop. 1 S (2014- 2014) bokte Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta várás. Stuorradiggeproposišuvdna boazodoallošiehtadusa birra ovddiduvo nugo ovdalge giđđasešuvnna meannudeapmái. Proposišuvdna sisttisdoallá sihke árvalusaid bušehttamearrádusaide ja sirdit siskkáldasdoaimmaid jagi 2013 poasttaid gaskka. Eaktuduvo ahte Stuoradiggi proposišuvnna meannudeamis addá Eanandoallo- ja biebmodepartementii fápmudusa álggahit doaimmaid šiehttojuvvon boazodoallošiehtadusa ektui, ja mat leat čadnon jagi 2014 juolludemiide.

3 Ovddidan- ja investerendoaimmat

Boazodoalu Ovddidanfondii (BOF) juolluduvo 2013/2014 šiehtadusjahkái 33,1 miljovna kruvnu.

Foandda ekonomalaš dili geažil šaddá BOF juolludanrámma seamma stuoris go juogadanrámma.

Šiehtadusbealit bidjet vuodđun ahte BOF stivra galgá doaimmahit válđdis juolludanrámma siskkobealde, ja ahte stivra ieš ráhkada plána movt hálddašit ruđaid mat eai leat vásedin várrejuvvon, nu ahte boazodoallopolitihka mihttomearit doahttaluvvojit.

Boazodoalu Ovddidanfondii dahkkojuvvojit dákkár várrejumi:

- 1,0 miljovna kruvnu nissoniidolbmuid guoski doaibmabijuide
- 2,0 miljovna kruvnu Sámedikki doarjjaortnegiidda ealáhusovddideapmái/STN
- 1,45 miljovna kruvnu riidoeastadeaddji doaibmabijuide
- 8,2 miljovna kruvnu Boazoprográmmii
- 2,0 miljovna kruvnu boazodoalu fágareiveortnegii
- 5,0 miljovna kruvnu márkandoaimmaide
- 5,3 miljovna kruvnu bohccuid suvdimiidda
- 1,0 miljovna kruvnu SÁNAG prošehtii "Boazodoalu árgabeaivi".

Muđui sáhttet foandda ruđat adnojuvot dákkár doaimmaide:

- guođohanbarttaide,
- doarjagii mearkkašahhti boazovahágiid ovddas lihkohisvuodaide geažil,
- eará boazodoallorusttegiidda, maiddá áiddiide ja njuovahagaide,
- boazodolliid duodaštuvvon goluide, kurssaid/lassioahpu ja sullasaččaid oktavuoda,
- boazodoalu guohtunvuogavuođa sihkkarastimii, dása gullá maiddá doarjja orohagaid bargui sihkkarastit boazodoalloeatnamiid,
- čadáhut strukturdoaibmabijuid orohagain gos dárbbášuvvojit doaibmabijut maiguin heiveha boazologu ja resursaávkástallama,
- eará fágalaš doaibmabijuide mat ovdánahttet boazodoalu, nugo bagadallamii, kurssaide, guohtuniskadeapmái, plánemii ja nálledikšumii,
- lassiealáhusaid ja áigumušaid ovdánahttimii, main lea oppalaš kultuvrralaš mearkkašupmi boazosápmelaččaide,
- doarjja boazodoalloealáhusa doaimmaide mat čuvvot dálkkádatrivvademiid,
- boazodoalu eará geavatalaš doaibmabijuide, nugo bohccuid fievrredeapmái,
- 1-2 beaivasaš gelbbolašvuodaaddi kurssa/lassioahpuid láchčimiidda,
- dutkamii ja máhttogaskusteapmái,
- vuodđudussii Protect Sápmi.

4 Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoariagat

Šiehtadusjahká 2013/2014 juolluduvvo 67,7 miljovna kruvnu iešguđetlágan njuolggodoarjagiidda.

4.1 Orohatdoarjja

Orohatdoarjja galgá veahkin addimin orohagaide ja boazoservviide ekonomalaš vuodu áimmahuššat iežas ovdasvástádusa ja bargguid boazodoalu ovddideamis guoddilisvuoda guvlui. Dát mielddisbuktá earret eará oažžut boazologu balánsii guohtumiid gierdama ektui, boazodoalu areálaid sihkkarastin, eanet gánnahttivuođa, ja láchit dili kriisagearggusvuhtii. Earret gáibádusa ahte orohagat sáddejit revisoradokkehuvvon rehketoaluid dohkkeheapmái addojuvvon áigemearrái, de gustovaš njuolggadusmearrádušat jotkojuvvojit. Dál máksomearit jotkojuvvojit earret doarjja orohat 16:ái Nuorta-Finmárkku boazoguohtunguovllus. Dán orohakii lasihuvvo juohke siidaosi doarjja 18.300 kruvdnui. Orohatdoarjjaortnegii várrejuvvo 10,3 miljovna kruvnu.

4.2 Doarjja siidaosiide ja boazoservviide

Dálá oppalaš eavttut jotkojuvvojit. Lassin lea mearriduvvon ođđa gáibádus ahte siidaoasi jođiheaddji ja su náittosguoimmi bearraša njuolgá bajáš - dahje vulos guvlui linjjás, ja siidaoasi eaiggáda vieljaid/oappáid boazolohku ferte leat unnimus 85 proseantta gidđaealus jus siidaoassi galgá oažžut olles doarjaga.

Jus juolludeamit iešguđetge ortnegiidda mielddisbuktet ahte rámma ii dollojuvvo, de šiehtadallanbealit galget čoahkkanit ja gávnnahit movt gokčat goluid boazodoallošiehtadusa rámmaid siskkobealde.

Dákkár várrejuvit dahkkojit siidaosiid ja boazoservviid doarjagiidda:

a) Buvttadanvuoitu:

Movttiidan dihte eambo njuovvamiidda ja bohccobierggu vuovdimii meroštallanproseanta 26%:s bajiduvvo 31%:i divatgeatnegahtton biergovuovdimis ja eará divatgeatnegahtton ealáhustietnasiin bohccos. Buvttadanvuoittu meroštallanvuodđu bajiduvvo 400.000 kruvnnus 600.000 kruvdnui juohke siidaoassái. Várrejuvvo 29,0 miljovna kruvnnu buvttadanvuoittu ortnegii.

b) Miessenjuovvandoarjja:

Miessenjuovvandoarjaga njuolggadusat ja máksomearit jotkojuvvojit. Várrejuvvo 15,4 miljovna kruvnnu miessenjuovvandoarjaga ortnegii.

c) Doaibmadoarjja:

Doaibmadoarjaga njuolggadusat jotkojuvvojit. Doaibmadoarjaga máksomearri unniduvvo juohke siidaoassái 3.500 kruvnnuin 10 000 kruvdnui.

Várrejuvvo 3,5 miljovna kruvnnu dábálaš doaibmadoarjaga ortnegii.

Sierradoarjja nissonolbmuide, geat 2014 ođđajagimánus leat vuolled 30 jagi, ja lea siidaoasi áidna jođiheaddji dahje jođiheaddji, jotkojuvvo 25.000 kruvnnuin. Várrejuvvo 1,8 miljovna kruvnnu sierra doarjjaortnegii nissonolbmuide geat ođđajagimánus 2014 leat vuolled 30 jagi, leat siidaoasi áidna jođiheaddji dahje jođiheaddji.

d) Náittosguoibme- ja ássanguoibmelasáhus:

Náittosguoibme- ja ássanguoibmelasáhusa njuolggadusat ja máksomearit jotkojuvvojit.

Náittosguoibmelasáhusa ortnegii várrejuvvo 2,5 miljovna kruvnnu.

e) Álggahandoarjja:

Álggahandoarjjaortnega njuolggadusat jotkojuvvojit. Álggahandoarjaga máksomearri bajiduvvo 65.000 kruvnnus 80.000 kruvdnui vuosttaš jagi, dasto biddjo máksomearri 65.000 kruvdnui guovtti manjit jahká. Álggahandoarjjaortnegii várrejuvvo 2,2 miljovna kruvnnu.

4.3 Eará doarjagat

Fievrrandoarjja:

Doaibmi njuolggadusmearrádusat ja bohccofievrrideami máksomearit jotkojuvvojit.

Láhčit dili eanet njuovvamiidda ovdal johtima čakča- ja dálveguohtuneatnamiidda, ásahuvvo doarjja ealli bohccuid fievrrideapmái njuovahakkii siiddaide main lea eanet go 100 km lagamus dohkkehuvvon njuovahakkii seamma máksomeariid mielde go njuovvovuvvon bohccogorudiid fievrrideamis.

Leat dohkkehuvvon njuovahagat mat sáhttet ohcat máksosuvvot doarjaga njuovvanrusttegiin bohccogorudiid fievrrideapmái galmmihan- /čuohpadanrusttegiidda ja

ealli bohccuid fievrredeapmái njuovahagaide.
Doarjjaortnegii fievrredit bohccogorudiid njuovvanrusttegiin galmmihanrusttegiidda várrejuvvo 3,0 miljovna kruvnnu.

5 Čálgoortnegat

2013/2014 Boazodoallošiehtadusas juolluduvvo oktiibuot 2,6 miljovna kruvnnu boazodoalu čálgoortnegiidda.

5.1 Boazodoalu árrapenšuvdna

Várrejuvvo 1,0 miljovna kruvnnu árrapenšuvdna ortnegii. Ovtta olbmopenšuvdnii biddjo jahkásaš máksomearri 100.000 kruvdnui, ja guovtti olbmopenšuvdnii evttohuvvo ges jahkásaš máksomearri 160.000 kruvdnui.

Boazologu heivehanbarggu oktavuodas vuoliduvvo ahkemeari ohcat árrapenšuvdna 62 jagis 57 jahkái. Lassin rahppojuvvo vejolašvuohta addit árrapenšuvdna dan áigodahkii goas addojuvvo šihttojuvvon penšuvdna.

2013/2014 boazodoallošiehtadusas várrejuvvo 1,0 miljovna kruvnnu boazodoalu árrapenšuvdnii.

5.2 Bargoveahkki áhpehisvuodas/riegádahttimis

Njuolggadusat ja máksomearit doarjagiidda bargoveahkkái áhpehisvuoda/riegádahttima oktavuodas jotkojuvvojit. Doarjja galgá veahkin nannemin nissonolbmuid saji boazodoalus. Boazodoallohálddahus hálddaša doarjaga láigohit veahki áhpehisvuodas ja riegádahttimis.

2013/2014 boazodoallošiehtadusas várrejuvvo 1,0 miljovna kruvnnu áhpehisvuoda/riegádahttinveahkkái.

5.3 Eará čálgoortnegat

Buohcanruhtaortnega dálá njuolggadusat ja várrejuvvojit jotkojuvvojit.

Kollektiivvaláš máksu boazodoallošiehtadusa bokte buohcanruhta ortnegii gokčá buohcanruđa lassimávssu – 65 proseanttas 100 prosentii tienasvuodas buozanvuoda áigodagas mii lea guhkit go 16 beaivvi. Riegádahttinruđat gokčet maid tienasvuodu 100 proseanttain. Juolludeapmi meroštallojuvvo boazodolliid oktasaš ealáhustietnasa vuodul geat ortnegis leat mielde. Ruđat sirdojit guovddáš Álbmotodjui.

2013/2014 boazodoallošiehtadusas várrejuvvo 0,6 miljovna kruvnnu buohcanruhtaortnegii.

6 Organisašuvdnadoarjja

Organisašuvdnadoarjja lea ain 6,1 miljovna kruvnnu, das maddái 200 000 kruvnnu boazodoalu DBS doaimmaide.

Sivas go NBR oažžu organisašuvdnadoarjaga stáhtabušehta badjel, de gáibiduvvojit raporteremat, ja eará gáibádusaid čuovvoleapmi. Dasto eaktuduvvo ahte NBR organisere doaimmaidis dáinna lágiin ahte sáhtta aktiivvalaččat oassálastit boazodollui dehálaš proseassain. Doarjja máksojuvvo kvartálalaččat sáddejuvvon jahkeraportta ja mañemuš doaimmajagi revisoradohkehuvvon rehketoalu ja 2013 bušehta ja plánaid vuodul.

Kontingentamáksu ja vejolaš doarjagat/ruovttoluottamávssut/tietnasat eará ásašusain/departemeanttas galget spesifiserejuvot sihke rehketdoalus ja bušeahtas.

7 Sisafievrredanortnegat

Tuollovuđot sisafievrredansuddjen galgá, rámmaid siskkobealde maid Norgga geatnegasvuodát WTO-šiehtadusa siskkobealde bidjet, doaimmahuvvot nu ahte sihkkarastá boazodoalloaláhussii govtolaš suddjema gilvaleaddji sisafievrredeami vuostá. Bohccobierggu sisafievrredanlávdegoddi heaittihuvvo. Stáhta Eanandoallohálddahus sáhtta mearridit eriid bohccobirgui ja/dahje ealli bohccuid njuovvama várás maid sáhtta sisafievrridit vuoliduvvon tuolluin ovttasráđiid bohccobierggu márkanlávdegottiin ja bohccobiergosurggiin muđui. Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta eaktuda ahte dakkár dilis go Márkanlávdegoddi ja suorgi rávve sisafievrridit bohccobierggu, ahte Stáhta Eanandoallohálddahus váldá oktavuodá departemeanttain.

8 Njuolggadusat

Eanandoallo- ja biebmodepartemeanta ovttas Norgga Boazosápmelaččaid Riikkaserviin mearrideaba Boazodoalu ovdánahttinfoandda njuolggadusaid ja ortnegiid mat leat namuhuvvon 4.čuoggás.

Oslo, guovvamánu 20.b.2013

Nils Henrik Sara

Anne Marie Glosli

Miellodus 2

Boazodoallošiehtadusa 2013 loahppaprotokolla

Stáhta Eanandoallo- ja biebmodepartemeantta bokte ja Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvi (NBR) leaba šiehtadallan Boazodoallošiehtadusa 2013/2014.

Norgga Boazosápmelaččaid Riikkasearvvis (NBR) oassálaste:

Šiehtadallanlávdegoddi	Nils Henrik Sara (jodiheddji) Kristina J. Eira Inge Even Danielsen
Áššedovdit/ráđđeaddit	Per John A. Anti Berit Marie Lise Eira

Stáhta bealis oassálaste:

Šiehtadallanlávdegoddi	Anne Marie Glosli (jodiheddji) Marit Myklevold Jan Yngvar Kiel
Áššedovdit/ráđđeaddit	Helge Hansen (Boazodoallohálldahus) Anne Merete M. Sara (Boazodoallohálldahus) Hans Erik Børresen (Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta) Espen Fjeldstad (Birasgáhttendepartemeanta)
Dárkojeaddji Čáli	Nanni Mari Westerfjeld (Sámediggi) Morten Floor

1 Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 bušeahttarievdadusat

1.1 Heađuštusat Ruotabeale dálveguhtumiid geavaheamis

Ruhtadan dihte doaibmabijuid orohagaide geat eai beasa geavahit dálveguhtumiid Ruotas 2012/2013 áigodagas, ovddiduvvo Stuoradikki 2013/2014 Boazodoallošiehtadusa meannudeami oktavuodas árvalus sirdit 1,6 miljovna kruvnnu kapihtala 1147 poasttas 71 kapihtala 1151 postii 51.

Ortnega hálddašeapmái ráhkaduvvojit sierra njuolggadusat.

1.2 Regulerenvuorká

2010 čavčča sohpe bealálaččat ásaht gaskaboddosaš regulerenortnega njukčamánu 31.b.2011 rádjái. Ovttaoavilvuoda duogážin lei láchit dili dasa ahte boazodoallit besse

njuovvat ja nu hehttet ahte ollu boazodoallobearrašat gárte váttis ekonomalaš dillái. Regulerenáigodaga loahpageahčen gávdnu vuorkkain 513 tonna bohccobiergu. Kápihttal 1151, poasttas 51 "Boazodoalu ovdánahttinfora" lea várrejuvvon 19,3 miljovna kruvdu regulerenvuorkká čuovvoleapmái ja heaittieapmái. Vuorká guorranii ođđajagimánus. Nortura gaskaboddosaš rehketoallologut čájehit goluid mat dahket 16,5 miljovna ruvnu. Loahppajuolludeapmi lea dál 2,8 miljovna kruvnu. Šiehtadallanbealit bidjet vuodđun ahte reastasubmi lea doarvái ruhtadit Nortura loahpparehkega.

1.3 Geavahit jagi 2012 geavatkehtes ruđa

Ruhtadan dihte doaimmaid mat mielddisbuktet eambo njuovvamiid ja bohccobierggu vuovdima, ovddiduvvo Sturadikki Boazodoallošiehtadusa 2013/2014 meannudeamis sirdit 12,0 miljovna kruvnu kapihtal 1151 poasttas 75 kapihtal 1151 postii 51. Eaktun ovddidit sirdima eará postii lea ahte jagi 2012 unnit golaheapmi dohkkehuvvo sirdot jahkái 2013.

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis geavahit geavatkehtes ruđa čuovvovaš doaimmaide:

- Bohccobiergui ásaht našunála klassifiserenvuogádaga.
- Ásaht raporterenvuogádaga mii sihkarastá dađistaga raporterema njuovahat- ja reidenfitnodagain.
- Nannet Bohccobierggu márkanlávdegotti plánejuvvon ánggirdemiid 2013 čavčča.
- Infrastrukturra doaimmat mat láchet dili dasa ahte eanet bohccot njuovvojit.

1.3.1 Našunála klassifiserenvuogádaga ásaheapmi bohccobiergui

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ásaht bohccobiergui našunála klassifiserenvuogádaga. Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte ásavuovo bargujoavku mas leat mielde NBR, Boazodoallohálldahusa, PRL ja Anemalia ovddasteaddjit, mii oazžu bargun ráhkadit árvalusa našunála klassifiserenvuogádahkii bohccobierggu várás. NBR jođiha bargujoavkku.

Boazodoallosuorggi ulbmila ja njuovahatstrukturra vuodul, oidnet šiehtadallanbealit deháleamosin ahte vuogádat galgá šaddat nu álki ja doaimbin go vejolaš, unnimus lági doaimmagoluiguin. Konkrehtat galgá bargujoavku bidjat vuodđun dálá Europvuogádaga. Galget árvvoštallot oktasaš rutiinnat njuvvon gorudiid vihkkemiidda, lieggabiergogessosa standárddat, buhtistannjuolggadusat ja gorudiid merkemat. Dasa lassin galgá árvalus siskkildit árvalusa ortnega hálldašepmái, dás maiddá oahpahusa ja dárkkisteami, ja ortnega ruhtadeami. Bohccobierggu klassifiserendoimii ásaht sertifiserenortnega galgá maiddá árvvoštallojuvvot.

Šiehtadallanbeliid mielas lea dehálaš oazžut našunála vuogádaga ásaheami sadjai njuovvanáigodahkii 2013/2014, ja bargujoavku galgá sáddet iežas raportta šiehtadallanbeliide miessemánu gaskamuttus vai šiehtadallanbealit sáhttet árvvoštallat árvalusaid miessemánu/geassemánu 2013 njuolggadusčoahkkima oktavuodas. Várrejuvvo gitta 2,0 miljovna kruvnu bohccobierggu našunála klassifiserenvuogádaga ásaheapmái ja atnui váldimii. Vejolaš unnit geavatkehtes ruhta biddjojuvvo BOF stivrra geavaheami háldui.

1.3.2 Raporterenvuogádaga ásaheapmi mii sihkarastá dađistaga raporterema njuovahat - ja reidenfitnodagain

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte njuovahagaid ja reidenfitnodagaid dálá raporterenvuohki ii leat dohkálaš. Rivttes raporteren lea mearrideaddji vuodđun Márkanlávdegotti bargui.

Lassin addá váilevaš raporteren hástalusaid go guoská doarjjaohcamiid meannudeapmái ja ollislaš rehketdoalu ráhkadeapmái ja resursarehketdollui.

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte ásaheavva bargujoavku mas leat mielde Boazodoallohálldahus, NBR, SLF ja PRL dan várás ahte ráhkadit ođđa Web-vuđot raporterenvuogádaga. Boazodoallohálldahus galgá jođihit bargujoavkku.

Šiehtadallanbeliide lea dehálaš oažžut ođđa doaibmi raporterenvuogádaga sadjái 2013/2014 njuovvanáigodahkii, ja ahte bargujoavku galgá sáddet iežas raportta šiehtadallanbeliide miessemánu gaskamuttus, nu ahte bealit sáhttet árvvoštallat árvalusaid njuolggadusčoahkkima oktavuodas 2013 miessemánus/geassemánus.

Várrejuvvo gitta 2,0 miljovna kruvnnu ođđa raporterenvuogádaga ráhkadeapmái ja atnui váldimii. Vejolaš unnit geavatkehtes ruhta biddjo BOF stivrra geavaheami háldui.

1.3.3 Nannet Bohccobierggu márkanlávdegotti 2013 čavčča ánggirdemiid

Dusten dihte vurdojuvvon eanet njuovvamiid 2013 čavčča, leat šiehtadallanbealit ovttaoaivilis láchčit dili dasa ahte nannet Márkanlávdegotti ánggirdemiid 500. 000 kruvnnuin.

1.3.4 Infrastrukturdoaimbajut mat láchčēt dili dasa ahte eanet bohccot njuovvjit

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis, ahte mángga orohagas lea dárbu ođasmahttit infrastruktuurra boazonjuovvamiid dáfus, go vuodđun bidjá ahte lea dárbu eanet bohccuid njuovvat.

Šiehtadallanbealit leat ovttaoaivilis ahte báikkálaš Boazodoallohálldahus ovttaš NBR báikkálaš servviiguin čađahit proseassa kárten dihte investerendárbbuid mat gullet iešguhtet guovllu infrastruktuurii. Lassin vel čađahit vuoruheami dárbbuin mat gávdnojit. Kárten galgá buktit bohtosa mii sáddejuvvo Boazodoallohálldahussii Álttás.

Sáddejuvvon raportta vuodul dahká BOF stivra vuoruheami das makkár guovlluid ja orohagaid galgá vuoruhit. Dát vuoruheapmi oktan 2012 giđa rájes strategalaš plánain galgá biddjot vuodđun orohagaid ohcamiid meannudeapmái.

Šiehtadallanbealit eaktudit ahte BOF stivrras leat dárbbášlaš raporttat gárvásat miessemánu 1.b. rádjái nu ahte lea vejolaš meannudit doarjjaohcamiid infrastruktuurra doaimmaide juo 2013 giđa.

Várrejuvvo 7,5 miljovna kruvnnu boazodoalu infrastruktuurdoaimmaide.

2 Boazodoallošiehtadus áigodahkii 2013/2014

Bealit leat soahpan 2013/2014 boazodoallošiehtadusa mii gusto áigodahkii suoidnemánu 1.b.2013 rájes geassemánu 30.b.rádjái 2014. Šiehtadusteaksta lea guorahallojuvvon ja vuolláičállojuvvon.

Šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis go gusto dáidda poasttaide ja ortnegiidda:

2.1 Poasta 51: Boazodoalu ovdánahttininfoanda (BOF)

2.1.1 Nissonolbmuide guoski doaibmabijut

NBR lea ráhkadeamen strategiija dásseárvui boazodoalus. Šiehtadusbealit leat ovttaoavilis ahte strategiija galgá vuđolaš meannudeami oažžut Boazodoallošiehtadusa 2014/2015 šiehtadallamiid oktavuodas.

NBR strategalaš barggu vuodul, leat šiehtadusbealit ovttaoavilis ahte eai čađahuvo stuorát rievdadusat 2013/2014 boazodoallošiehtadusas nissonolbmuid guoski doaimmaid dáfus. Boazodoallohálldahus mudde nissonolbmuid guoski doaimmaid njuolggadusaid vai sihkkarastá sihke eanet geavaheami ja eambo mihttoguvllot geavaheami ruđain. BOF-stivra galgá meannudit muddejuvvon njuolggadusaid.

2.1.2 Dutkan ja ovdánahttin

Šiehtadanbealit leat soahpan ahte eai várrejuvvo sierra ruđat dutkamii ja bagadallamii 2013:s. Eaktuduvvo ahte BOF-stivra farggamusat čielggada dán jagáš juolludeami.

2.1.3 Sámedikki doarjjaortnegat ealáhusovddideapmái/STN

Juolludeapmi BOF:s Sámedikki ealáhusovddideami doarjjaortnegiidda(STN) galgá geavahuvvot doarjut lotnolasealáhusaid gos boazodoallu lea oassin. Ulbmil juolludemiin lea buoridit duohta árvoháhkama boazoealáhusa oktavuodas.

2.1.4 Riidoeastadeaddji doaibmabijut

Šiehtadallanbealit čujuhit ahte riidoeastadeaddji doaibmabijuid váldoulbmil lea unnidit riidduid boazodoalu ja eará eanandoalu gaskkas, ja deattuha ahte lea dehálaš ahte Innovašuvdna Norga čađaha vuđolaš kvalitehta sihkkarastima ja vuoruheami ortnega ulbmila vuodul ohcamiin mat bohtet sisa. Šiehtadallanbealit bidjet vuodđun ahte boahttevaš eanandoallošiehtadusa šiehtadallanbealit juolludit Innovašuvdna Norgii 1,45 miljovna kruvnnu vástideaddji juolludeami bohte eanandoallošiehtadusas.

2.1.5 Boazoprográmma

Šiehtadallanbealit leat Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 šiehtadallamiid oktavuodas, soahpan ahte dálá ÁHP-boazu heaittihuvvo ja ásahuvvo ođđa boazodoalloprográmma mii vástida Báikkálaš borramušprográmmii. Ođđa prográmma namma lea Boazoprográmma. Boazoprográmma galgá erenoamážit sihkkarastit ahte ÁHP-boazu fitnodagaid beroštumit vuhtiiváldojuvvojit. Seammás galgá mátkéaláhusvuđot ealáhusovdánahttin boazodoalus, ja

ahte ovttasbargodoaibmabijut boazodoalu ja reidenfitnodagaid gaskkas leat mielde prográmmas.

Šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis joatkit prográmma dálá hámis. Dát mearkkaša prográmma ulbmiliin, stivreimiin ja hálddašemiin.

Dan vuodul go stuora oassi juolludeamis Boazoprográmmii lea fitnodagaid várás doarjja, de šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis ásahtit váidinorgána Boazoprográmma geavaheddjiide mii lea seammalágan go mii ÁHP-boazu geavaheddjiin lei.

2.1.6 Fágareiveortnet

Šiehtadallanbealit leat soahpan ahte fágareiveortnet lea dehálaš ortnet. Dattege leat bealit ain dan oavilis ahte ortnet berre váldojuvvot eret boazodoallošiehtadusas go ođđa ruhtadeapmi lea ásahtuvvon. Šiehtadallanbealit eaktudit ahte Oahpahuskantuvra galgá bargat aktiivvalaččat dán ulbmila ektui.

Oassin das ahte nannet nissonolbmuid saji boazodoalus, de oahpahuskantuvra galgá joatkit vuoruhit nissonolbmuid boahhtevaš oahpahalliid ja instruktivrraid gaskkas. Dasa lassin deattuhit šiehtadallanbealit ahte galgá sihkkarastit geográfalaš juogu oahpahalliin.

2.1.7 Márkandoaimmat

Šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis ahte Márkanlávdegotti váldobargu lea sihkkarastit norgga bohccobirgui positiiva fuomášumi ja loahppageavaheaddjái addit oastinmiela. Dasa lassin galgá Márkanlávdegoddi váldit badjelasas márkangullelaš áššečuolmmaid gaskkusteami eará aktevrraide. Márkanlávdegoddi galgá ain geavahit moniid ja bierggu diehtujuohkinkantuvrra (OEK) strategalaš ovttasbargoguoibmin válljejuvvon márkandoaimmaid čađaheapmái.

Šiehtadallanbealit deattuhit ahte ovddasguvlui eai sáhte fitnodagat vuordit ahte dušše boazodoallošiehtadusa ruđat galget generálaš márkanfievrrideapmái. Dan vuodul ahte ii leat vuovdindivat bohccobierggus, de fitnodagat ieža fertejit bidjat ruđa mearkaneutrála márkanfievrrideapmái. Danin lea dárbblaš ahte Márkanlávdegottis lea gulahallan bohccobiergosurggiin vejolaš addosiid birra. Earret mearkaneutrála márkanfievrrideami oidnet šiehtadallanbealit dehálažžan ahte iešguhtetge fitnodat váldá stuorát ovddasvástádusa bajidit iežas márkangelbbolašvuoda ja márkanfievrrideami iežas buktagiin. Šiehtadallanbeliid mielas lea dehálaš ahte Márkanlávdegoddi ovttasbargá lahka Boazoprográmmain, ja ahte sii maddái boahhte šiehtadusáigodagas láchčet dili oktasaš seminárii vástideaddjin seminára mii lei Álttás ođđajagimánu 10.b.2012:s.

Márkanlávdegoddi lea ráhkadan giehtagirji Norgga bohccobiergomárkana birra.

Šiehtadallanbealit oidnet ahte Márkangiehtagirji sáhtta mielddisbuktit váldolađđasis barggaheami ja diđolašvuoda nu ahte boazodollui huksejuvvo positiivvalaš beaggin, ja ásahtuorát fuomášumi dasa man mávssolaš lea buvttadit ja lágidit bierggu mas lea buorre kvalitehta. Márkanlávdegoddi lea, giehtagirji atnui váldimis, leamašan aktiivvalaš vuosttaš muttus. Viidáset galgá NBR mearridit plána viidáset atnui váldin prosessii iežas organisašuvnnas ja iežas miellahtuid gaskkas.

Šiehtadallanbealit dorjot doaimaplána mii lea árvaluvvon 2013 várás.

Márkanlávdegottis lea leamašan eanet doaima go álggos vurdojuvvui. Dát lea leamašan dárbblaš posišuvna vuodul mii bohccobierggus lea gávpemárkanis. Sihke miellahtuin ja čállingottis lea leamašan eanet doaima. Ain gáibiduvvo alla doaimadássi Márkanlávdegotti

miellahtuin ja čállingottis. Šiehtadallanbealit leat danin ovttaoavilis ahte Márkanlávdegoddi oažžu vejolašvuoda eará atnui geavahit gitta 100.000 kruvnnu 2013 bušeahtas buhttet liige bargonoađi ja eanet mátkkoštallamiid. Dasa lassin sáhtta vel 100 000 kruvnnu lassin eará atnui geavahit vai lámhá dili dasa ahte čállingoddi oažžu buoremus vejolašvuoda čuovvolit daid bargguid maid lávdegoddi mearrida čađahit.

Márkanlávdegoddi miellahtuid doaimmanáigi biddjo bistit geassemánu 30.b.2013 rádjái. Eaktuduvvo ahte ođđa lávdegoddi nammaduvvo buori áiggis ovdal go dálá lávdegoddi doaimmanáigi nohká.

2.1.8 Bohccuid suvdin

Stáhta galgá ain Boazodoallohálddaha bokte hálddašit bohccuid suvdima. Golut máksojuvvot Boazodoallošiehtadusa bokte.

2.1.9 Oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusat

Šiehtadallanbealit sohpe Boazodoallošiehtadusa 2012/2013 šiehtadallamiid oktavuodas ásahtit sierra ortnega oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusaide boazodoalus. Ortnega ovddideapmái várrejuvvui 350.000 kruvnnu. Bargojoavku lea árvalan ásahtit pilohtaproševtta ovddidan ja geahččalan dihte oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusaid boazodoalus.

Árvaluvvo ruhtadit pilohtaproševtta dainna 350.000 kruvnnuin mii 2012/2013

Boazodoallošiehtadusas várrejuvvui.

Šiehtadallanbealit dorjot bargojoavkku árvalusa ahte álggahit pilohtaproševtta 350 000 kruvdnosaš gollorámma siskkobealde, ja ahte bargojoavku oažžu ovddasvástádusa pilohtaproševttaid ásaheapmái ja čuovvoleapmái. Pilohtaproševttat galget loahpahuvon gárvves raporttain golgogtmánu 1.b.2013 rádjái.

2.1.10 Protect Sapmi

Šiehtadallanbealit dihtet ahte Ráđđehus fargga áigu ovdanbidjat ođđa minerálastrategiija. Dán vuodul leat šiehtadallanbealit ovttaoavilis vuordit vejolaš juolludeami vuodđudussii Protect Sápmi njuolggadusčoahkkima oktavuodas 2013 miessemánu/geassemánu.

2.1.11 Boazologu heiveheapmi

Šiehtadallanbealit leat ovttaoavilis ahte beare alla boazolohku lea váttisvuolta muhtun orohagaide Finnmárkkus, ahte boazologu geahpideapmi lea dárbbášlaš olahán dihte ceavzilis boazodoalu mihttomeriid.

Šiehtadallanbealit oidnet dehálažžan ahte sii geat háliidit heaittihit iežaset boazodoalu ožžot dieđuid dálá váikkuhangaskaomiid birra. Dan oktavuodas čujuhit šiehtadallanbealit bargojoavkku raportii, mii lea guorahallan váikkuhusaid alimus boazologu mearrádusaid čuovvoleami oktavuodas, mii geigejuvvui skábmamánu 2012.

Joavkku mandáhta lei ráddjejuvvo árvvoštallat dálá doaimmaid ja váikkuhangaskaomiid boazodolliid ektui geat háliidit guođdit dahje árvvoštallet guođdit ealáhusa.

Bargojoavkkus lea loahppaboáđus okta ahte dál gávdnojit váikkuhangaskaomaid maid sáhtta geavahit dán jovkui, muhto ahte dat fertejit váldojuvvot atnui ja heivehuvvot ulbmiljovkui.

Šiehtadallanbealit háliidit deattuhit ahte lea dárbu dáid váikkuhangaskaomiid geavahit aktiivvalaččat, ja ávžžuha ahte dakkár bargu farggamusat biddjojuvvo johtui. Šiehtadallanbealit oidnet dárbbu dán barggu oktavuodas ásahtit referánsajoavkku, ja ahte das leat mielde NBR, Boazodoallohálldahusa, Sámedikki ja EBD ovddasteaddjit. EBD áigu farggamusat bargagoahtit ahte čoahkkin dollojuvvo gaskal BD, EBD, Boazodoallohálldahusa ja NBR divaštallat barggu viidáset ovdáneami ja lámčima birra. Boahtte njuolggadusčoahkkimis mitaluvvo movt dát bargu lea doaibman.

2.2 Poasta 75: Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoarjagat

2.2.1 Oppalaš doarjjaeavttut siidaosiide ja bozoserviide

Movttiidahttin dihte ahte bozologu eanasmuddui eaiggádušša mánnábearaš, de šiehtadallanbealit leat ovttaoivilis ahte čađahuvvo vuoládus gollounnideaddji doarjagiin ja njuolggodoarjagiin dalle jos siidaoasi jođiheaddji ja su náittosguoimmi ja bearraša njuolga bajás dahje vulos guvlui linjjás, ja siidaoasi eaiggáda vieljaid/oappáid ollislaš boazolohku lea vuollel 85 proseantta giđđaealus.

Šiehtadallanbealit dihtet ahte NBR áigu divaštallat mánnábearraša doahpaga 2013 riikačoahkkimis. Dan vuodul sáhhtá maidái ráddjen šaddat fáddán Boazodoallošiehtadusa 2014/2015 šiehtadallamiin.

3. Doaibmabijut radioaktiiva nuoskkidemiid geažil

Kápihttalis 1147 lea várrejuvvon 2,5 miljovna kruvnnu ruhtadit radioaktiivvalaš bohccobierggu goluid 2013:s.

Ráđioaktivitehtadoaibmabijuid njuolggadusat njuovvanáigodahkii 2013/2014 mearriduvvojit seamma bargovuogi mielde go boazodoallošiehtadusa njuolggadusat.

Oslo guovvamánu 20.b.2013

Nils Henrik Sara

Anne Marie Glosli

Mielddus 3

Tabellamildosat

Šiehtadusa rámma juohkin (miljovvna kruvnnu)

Poasta	Namahus	Boazodoallošiehtadus 2012/2013	2013/2014 šiehtadussii árvaluvvon	2012/2013 ja 2013/2014
51	Boazodoallo ovdánahttininfoanda	34,1	33,1	-1,0
72	Organisašuvdnadoarjja	6,1	6,1	0
75	Njuolggodoarjagat	62,4	67,7	5,3
79	Čálgoortnegat	1,9	2,6	0,7
	Supmi	104,5	109,5	5,0

Spesifikašuvdna poasta 51: Ovddidan- ja investerendoaimmat (milj.kruvnnu):

Ulbmil	Šiehtadus 2012/2013 juolludanrámma	Šiehtadus 2013/2014 juolludanrámma
Nissonolbmuidе guoski doaibmabijut	1,0	1,0
Dutkan ja ovddideapmi	-	-
SNT ealáhusovdánahttin	2,0	2,0
Riidoeasttadeaddji doaibmabijut	1,45	1,45
Boazoprográmma	8,0	8,20
Fágareiveortnet	2,0	2,0
Márkandoaimmat	4,10	5,0
Bohccuid suvdin	5,30	5,30
Oahppan- ja fuolahusvuđot bálvalusat	0,35	-
Boazodoalu árgabeaivi	0,30	1,0
BOF stivrra geavaheapmái	9,60	7,15
Supmi	34,10	33,10

Spesifikašuvdna poasta 75: Gollounnideaddji doarjagat ja njuolggodoarjagat (milj.kruvnnu):

Ulbmil	Boazodoallošiehtadus 2012/2013	Boazodoallošiehtadus 2013/2014
Orohatdoarjja	9,9	10,3
Buvttadanvuoitu	23,0	29,0
Miessenjuovvandoarjja	15,4	15,4
Doaibmadoarjja	9,2	7,5

Náittosguoibmedoarjja	3,0	2,5
Fievrredandoarjja	1,9	3,0
Supmi	62,4	67,7